T.C.

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

ADLİ TIP ENSTİTÜSÜ

SOSYAL BİLİMLER ANABİLİM DALI

Danışman: Yard. Doç. Dr. Neylan ZİYALAR

DENETİMLİ SERBESTLİK TEDBİRİNE TABİ TUTULAN KİŞİLERİN BENLİK SAYGILARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Sosyal Bilimler Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Psikolog

Sultan KALELİ

İSTANBUL, 2010

İstanbul, 12 Kasım 2010

İ.Ü.ADLİ TIP ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
SOSYAL BİLİMLER ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Lisansüstü Öğretim Yönetmeliğinin 15.maddesi uyarınca Enstitünüz Sosyal Bilimler Anabilim Dalı'nın yüksek lisans öğrencisi Sultan KALELİ'nin

"Denetimli Serbestlik Tedbirine Tabi Tutulan Kişilerin Benlik Saygılarının Değerlendirilmesi"

Adlı tezi jürimizce tetkik edilmiş ve kendisine tez savunması yaptırılmıştır.

Yukarıda adı geçen tezin ve tez savunmasının kabul edilmesine oy birliğiyle ile karar verilmiştir.

Prof.Dr.İbrahim BALCIOĞLU
Jüri Başkanı

Doç.Dr.Numan KONUK
Üye

Doç.Dr.A.Ufuk SEZGİN
Üye

Yard.Doç.Dr.Neylan ZİYALAR
Danışman

Yard.Doç.Dr.Gökhan ERSOY
Üye

ÖZ

Bu araştırma; İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezi'nde, 2009 yılında denetimli serbestlik tedbir sürecine devam eden sanık/hükümlülerin, benlik saygılarının değerlendirilmesi amacıyla yürütülmüştür. Bu amaç doğrultusunda denetimli serbestlik tedbiri alan 80 katılımcı çalışmanın deney grubunu; hiçbir zaman denetimli serbestlik tedbiri almamış 80 katılımcı ise çalışmanın kontrol grubunu oluşturmuştur.

Çalışma sırasında denek ve kontrol grubu katılımcılarına "Benlik Tasarımı Envanteri" uygulanmış ve kişilerin benlik tasarımı puanları elde edilmiştir. Araştırma sırasında elde edilen veriler ile yapılan istatistiksel analiz sonucunda, denetimli serbestlik tedbirine tabi tutulan kişilerin benlik tasarımı puanlarının, kontrol grubuna oranla daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, oluşturulan sosyodemografik form ile deney ve kontrol grubu hakkında veri toplanması sağlanmış ve betimsel bir çalışma yürütülmüştür.

Araştırma bulguları çerçevesinde, denetimli serbestlik tedbirine tabi tutulan görüşmecilerin benlik tasarımı puanlarının yüksek çıkma nedenleri, bu durumun denetimli serbestlik tedbir sürecine olası etkileri ve bu doğrultuda denetimli serbestlik ve yardım merkezleri çalışmalarına dair öneriler tartışılmıştır.

ABSTRACT

This research was conducted to assess the self-esteem of defendants/convicts who are under probation in 2009 in Istanbul Probation Office and Help Center of the Prosecutor. In this framework, experiment group was constituted by 80 participants who are under prohibition and control group was aconstituted by 80 participants who are not under prohibition.

In this research, “Self-Schema Inventory” was applied to participants of experiment and control groups and then self-schema scores of subjects were obtained. In the framework of the data that was obtained at the end of the statistical analysis, self-schema scores of the subjects who are under prohibition are higher than that of the control group. In addition to this, with the socio-demographic form created, a descriptive study was conducted by providing data collection about the experiment and control groups. Therefore, we have a descriptive study. It was provided that the control group participants have similar quantitative characteristics of age and education level with the experimental group. During the study, and control group participants were obtained by applying an "Self-Schema Inventory”.

In the context of the results obtained at the end of this research, it was discussed the reasons why self-schema scores of interviewees are so high, its possible effects on the prohibition process, and in this manner advises to prohibition and assistance centers.

ÖNSÖZ

Bu çalışmada denetimli serbestlik tedbirine tabi tutulan kişilerin benlik saygıları değerlendirilmiştir. Bu süreçte öncelikle tezimi yazarken, fikirlerini ve manevi desteğini esirgemeyen değerli hocam Yard. Doç. Dr. Neylan Ziyalar'a,

Araştırmamın çeşitli aşamalarında yardımlarını esirgemeyen sevgili Reyhan Turan'a, Simge Şişman'a, Fatma Kabaoğlu'na, Orkun Yetkili'ye, Yaprak Seyrekbasan'a, Selin Yılmaz'a, Didem Sözen Şahiner'e, Çiğdem Sağır'a, İstanbul 1. Aile Mahkemesi çalışanlarına ve İstanbul Üniversitesi Eğitim Araştırma Topluluğu Deneysel Sahne üyeleri ile İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Tiyatro Kulübü üyelerine,

Tüm araştırma süreci boyunca gösterdikleri anlayış için İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezi çalışanlarına ve sayın Mustafa Çelik'e,

İlgi ve katkılarından dolayı Bakırköy Cumhuriyet Başsavcılığı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezi ile Beyoğlu Cumhuriyet Başsavcılığı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezi çalışanlarına,

Değerli desteklerini esirgemeyen Türkiye Sokak Çocukları Vakfı gönüllü ablalarına ve değerli hocam Prof. Dr. Gökhan ORAL'a,

ve sevgili aileme, sonsuz teşekkürler.

İÇİNDEKİLER

ÖZ **ii**

ABSTRACT **iii**

ÖNSÖZ **iv**

İÇİNDEKİLER **v**

TABLOLAR **vii**

1. GİRİŞ VE AMAÇ **1**

2. GENEL BİLGİLER **4**

2.1. Denetimli Serbestlik Kavram ve Tanımı 4

2.2. Tarihçe 6

2.3. Türkiye'de Uygulanan Hukuk Sistemi'nde Denetimli Serbestlik Sistemi 10

2.4. Denetimli Serbestlik Sistemi Çalışanlarının Görevleri 13

2.5. Denetimli Serbestlik Personelinin Nitelikleri, Eğitimi 17

2.6. Denetimli Serbestlik Görevlilerinin Karşılaştığı Risk Faktörleri 18

2.7. Denetimli Serbestlik Uygulamalarında Etik İlkeler 19

2.8. Benlik Kavramı 20

2.9. Benlik Kuramları 21

2.10. Benliğin Gelişimi 30

2.11. Benliğin Önemi 31

2.12. Benlik Saygısı ve Sosyal Problemler 31

2.13. Benlik Saygısı ve Sapan Davranışlar 32

2.14. Erken Dönemdeki Kendine Güven ile Daha Sonraki Sapma Arasındaki Nedensel İlişki 33

2.15. Düşük Benliğin Daha Sonraki Sapma Davranışı Üzerine Etkileri 33

2.16. Düşük Kendine Güvenin Sapma Davranışının Azalması Üzerindeki Etkisi 34

3. GEREÇ VE YÖNTEM 36

3.1. Katılımcılar 36

3.2. Değerlendirme Araçları 37

3.3. Uygulama 38

3.4. Verilerin İstatistiksel Analizi 39

4. BULGULAR 40

5. TARTIŞMA ve SONUÇ 56

6. KAYNAKLAR 63

EKLER 69

Ek. 1. Sosyodemografik Veri Toplama Formu 69

Ek.2. Benlik Tasarımı Envanteri 75

Ek.3. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezi Şube Müdürlüğü Ocak 2008 - Aralık 2008 Tarihleri Arasındaki Denetimli Serbestlik Kararlarının Dağılımı 78

Ek.4. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezi Şube Müdürlüğü Ocak 2008 - Aralık 2008 Tarihleri Arasındaki Resmi Rapor ve Plan İstatistikleri 79

Ek.5. 30.12.2005–15.06.2007 Tarihleri Arasında Kadıköy Cumhuriyet Başsavcılığı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezi Şube Müdürlüğü'nde Rehberlik Yapılmış ve İnfazları Devam Eden Dosyaların Eğitim Durumuna Göre Dağılımı 80

ÖZGEÇMİŞ 81

TABLOLAR

Tablo I. Grupların Geçmişte Alkol/Madde Kullanım Durumuna Göre Dağılımı 42

Tablo II. Halen kullanılan Madde Türleri 43

Tablo III. Grupların Düzenli Bir İşte Çalışma Durumuna Göre Dağılımı 44

Tablo IV. Madde Kullanımının Aile Üzerindeki Olumsuz Etkisi..... 45

Tablo V. Madde Kullanımının Sosyal Çevre Üzerindeki Olumsuz Etkisi 46

Tablo VI. Madde Kullanımın İş veya Okul Yaşantısı Üzerine Olumsuz Etkisi..... 47

Tablo VII. Grupların Daha Önce veya Şu An Kendine Zarar Verme Durumuna Göre Dağılımı 48

Tablo XIII. Grupların Daha Önce Doktor Tarafından Tanısı Konmuş Psikolojik Rahatsızlık Geçirme Durumuna Göre Dağılımları..... 49

Tablo IX. Grupların Yeterli Sayıda Arkadaşa Sahip Olma Durumuna Göre Dağılımları 50

Tablo X. Grupların Yaşanılan Yerin (Oturulan Mahallenin) Yasadışı İşler Yapmayı Tetikleme Durumuna Göre Dağılımı 51

Tablo XI. Birinci Derecede Akrabalarda Suça Karışma Durumu 52

Tablo XII. Birinci Derecede Akrabalarda Madde Kullanma Durumu 53

Tablo XIII. Arkadaşlar Arasında Daha Önce Bir Fiil Nedeniyle Yargılanma Durumu 54

Tablo XIV. Grupların Benlik Tasarımı Puanına Göre Karşılaştırılması 55

1. GİRİŞ VE AMAÇ

Hukuk sistemlerinde cezaları infaz etme noktasında ortak özellikler mevcuttur. Suçu işleyen kişiyi ıslah etme, suçun yeniden işlenme noktasında caydırıcı ve ibret verici olma, toplumu koruma, topluma adalet duygusunu temin etme amaçları tüm hukuk sistemlerinde müşterektir. Cezanın infazı adalet için gerekli olduğundan, ceza hukuku insan hak ve özgürlüklerini kısıtlayıcı ciddi yaptırımlarda bulunabilir (Dönmezer, 2003).

Hukuk devletlerinde sıkça karşılaşılan hapisle tecrit cezası, insan hak ve özgürlüklerini kısıtlayan, kişiyi toplumun dışında bırakan bir ceza infaz yöntemidir. İnsanın tarihsel sürecine bakıldığında hapisle tecrit cezasının tek infaz yolu olarak tercih edilmediğini görürüz. Suç türlerine göre belirlenen cezalar için, infaz yolu olarak çeşitli alternatifler yer alır. Tercih edilen infaz yollarını belirleyici kılan, devletlerin işaret ettiği suç politikası olacaktır. Kamusal cezalar, suçlu davranışı azaltmayı, önlemeyi ve toplumun korunmasına katkı sunmayı hedeflemelidir. Kişilerin işledikleri suçları kabul etmeleri, işledikleri suçların sebeplerine yönelik iç görü sahibi olmaları ve yaşadıkları çevrenin, suçlu davranışa ne derece katkısının olduğunu tarif etmeleri önemlidir. Suçlu kişi ile birebir görüşmeler yapılması, kamusal alanda işlenen suçun niteliği ve niceliğine yönelik doğrudan bilgi edinme ve verileri biriktirme imkanı sunar. Bu pratiklerin gerçekleştirilmesi için belirlenen suç politikasının, suçlu yetişkinlerin ve suça sürüklenen çocukların rehabilitasyonuna ağırlık verilmesine imkan sunması gerekmektedir (Nursal ve Ataç, 2006).

Hapisle tecrit cezasına hükmedilen kişilerin; suçlu davranışa ve suçlu çevreye yakınlaşması, cezaları infaz edildikten sonra topluma adaptasyonlarının güçleşmesi muhtemel sonuçlar arasındadır (Gandini, 2005). Kişiler; cezaevi yaşantıları süresince birlikte yaşadığı toplulukların referans gösterdiği, suçlu davranışın ortaya çıkmasına sebebiyet verebilecek, olumsuz duygu ve düşüncelerle özdeşleşme riski ile karşı karşıya kalacaktır (Arkonaç, 2001). Bu sebeple toplum içinde infazın tercih edildiği sistemlerde kişilerin sosyal uyumunun, tecritle hapis yöntemine oranla daha yüksek olması beklenmektedir. Psikososyal faaliyetlerin ön planda tutulduğu ve düzenli olarak yapıldığı alternatif ceza infaz sistemlerinde, suçlu kişilerin; sosyal yaşamdan kopmadan topluma kabullerinin artması ve bu süreç içinde kişilerin kendilerine olumlu sosyal rol atfetmeleri sağlanmaktadır. Netice itibariyle toplum içi ceza infaz sistemlerinde suçlu kişilerin; kendilerine, işledikleri suça, işledikleri suçun nedenlerine dair yüksek iç görü kazanması önemini korumaktadır (Gandini, 2005).

Denetimli serbestlik tedbiri hapis ile tecrit modeline alternatif bir infaz yolu olarak günümüz Türkiye Adalet Sistemi içinde yer alan bir modeldir. Bu tedbir ile mahkemelerce, alternatif tedbir veya cezalara hükmedilen sanık veya hükümlülerin kendilerine verilen yükümlülükleri, sosyal yaşamları içinde yerine getirmesinin sağlanması hedeflenmektedir. Toplum içinde denetimin en önemli amacı, suç tekrarı olasılığının azaltılması ve hükümlünün iyileştirilip topluma yeniden

kazandırılmasının sağlanmasıdır Denetimli serbestlik tedbiri ile suça karışan kişilerin; toplum içinde kendilerini yeniden tarif etmesi ve bu tariflerin içinde, suç veya suça yönelik motivasyon oluşturmasına yol açan nesne, olay, düşünce, sosyal çevre vb. faktörlerin yer almaması hedeflenmektedir. Bu tariflerin olmadığı bir toplum tecrit yöntemine gerek duymadan kendini onarabilecektir (Çolak ve Altun, 2006).

Denetimli serbestlik sisteminin misyonu; mahkemelerce, cezaları ertelenen, salıverilen ve haklarında hapis cezası dışında herhangi bir tedbire hükmedilen sanık/hükümlülerin toplum içinde izlenmesi, iyileştirilmesi, psikososyal problemlerinin çözülmesi, salıverilme sonrası hükümlülere iş imkanları sağlanması, yargılanan kişiler hakkında sosyal araştırma raporlarının düzenlenmesi ve mağdurun korunmasıdır. Bunun yanında, kanunla verilen diğer görevleri yerine getirmektir. Denetimli serbestlik hizmetlerinin genel amacı, toplumun huzur ve mutluluğunu sağlamak, suç işleyen insanları yeniden üretken bireyler olarak toplum içinde konum almalarına yardım etmektir. Bu noktada mahkeme süreci sonucunda denetimli serbestlik tedbirine tabi tutulan kişilerin, tedbir süreci içinde kendilerine yönelik saygılarının artması ve öz benliklerinin gelişmesi hedeflenen amaçlar arasında yer almaktadır (Nursal, 2005b).

Benlik saygısı; kişinin kendisi için önemli olan bireylerin kendisini nasıl gördüğüne ilişkin algısıdır (Kariman, 2005, Özkan ve Özen, 2008'den naklen). Benlik saygısı, kişinin kendisine yönelik yeterlik duygusunu değerlendirmesi, kendinden hoşnut olması ve özdenetimi ile ilişkilidir. Bazı kişilerde benlik saygısı, kişinin evde veya iş yerinde ne kadar işlev görebildiğine ya da başkalarının onu nasıl algıladığına bağlıdır (Baymur, 1997).

Literatürde benlik saygısı ve suç ilişkisi üzerine yapılan araştırma bulgularında farklı sonuçlara ulaşmak mümkündür. Benlik saygısı ve sosyal problemler arasında ilişki olduğunu söyleyen araştırmacıların yanında, benlik saygısı ile sosyal problemler arasında ilişki kuramayan araştırmacılar da bulunmaktadır. Ayrıca benlik saygısı ve sosyal problemler arasında hiçbir ilişki olmadığını belirtilen araştırma bulguları da mevcuttur. Bu durum, benlik kavramının ölçülmesi zor bir kavram olduğu düşüncesiyle birlikte ele alınabilir (Kaplan, 2001).

Benlik saygısı ve üretkenlik üzerine yapılan bir araştırmada; bazı meslek gruplarında, yapılan işin niteliğini arttırmak ve üretkenliği sağlamak amacıyla standart mesleki eğitimin dışında, kişilerin benlik saygısını yükseltici çalışmaların olması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Benlik saygısı ve üretkenlik üzerine ilişki kurulmuş ve benlik saygısının yüksek olması için kurumların tedbir alması gerektiğini belirtmiştir (Özkan ve Özen, 2008). Ayrıca düşük benlik saygısı, suça sürüklenen gençlerin özellikleri arasında işaret edilmektedir. Benlik saygısı düşük bir genç; toplum tarafından sevilmediği kanısına varıp, savunma mekanizması olarak, topluma yönelik düşmanca tutum oluşturma ve saldırgan davranışlarla bunu yansıtma yolunu tercih edebilir ve sorunlarından dolayı başka kişileri sorumlu

tutabilir. Bu noktada gençlerin sorun alanlarına yönelik iç görü sahibi olmaları hedeflenmeli ve sorun alanlarından uzaklaşmaları için gerekli motivasyon sağlanmalıdır (Yörükoğlu, 2006). Literatürde yer alan birçok araştırmada, düşük benlik saygısı düşük yaşam tatmini, yalnızlık, depresyon, anksiyete, alınganlık ve sinirlilikle ilişkili bulunurken; yüksek benlik saygısı kendini olumlu bulma duygusu ile ilişkili bulunmuştur (Bozkurt, 2007).

Düşük benlik saygısı ile suç işleme davranışı arasındaki ilişkinin anlamlı olmasına dair beklenti tarif eden varsayımların dışında; yüksek benlik saygısı ve suç ilişkisi üzerine anlamlı sonuçlar bulan araştırmacılar da mevcuttur. Şiddet suçluları ile yapılan çalışmalar tipik olarak bu kişilerin; kuvvetli benmerkezci eğilimler ve narsistik özelliklere de sahip olduklarını göstermektedir. Berkowitz (1978), cinayetten hüküm giymiş İngiliz erkek hükümlüler üzerinde bir araştırma yapmıştır. Araştırma sonucunda, katılımcıların çoğunun kendilerine güvenlerinin yüksek olduğunu ve kavgada kazanabileceklerine inandıklarını bulmuştur.

Bu noktadan hareketle; suça karışan kişilerin benlik saygılarının değerlendirilmesi, bu kişilerin rehabilitasyon sürecinde rehabilite eden kişinin durum değerlendirmesi yapmasına katkıda bulunacaktır. Toplum içinde infaz yöntemi olan denetimli serbestlik sistemi içinde sanık/hükümlülerin benlik saygılarının değerlendirilmesi, denetim görevlisinin/memurunun kişiye özel yapacağı rehberlik programının planlamasında ve suça karışan kişileri değerlendirme aşamasında önemli bir veri olacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmada, 2009 yılında İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezi'nde, denetimli serbestlik tedbirine tabi tutulan sanık/hükümlülerden elde edilen verilerin; daha önce hiç denetimli serbestlik tedbirine tabi tutulmamış olan kontrol gurubu verileriyle karşılaştırılması ve bu çerçevede deney grubunun benlik saygısının değerlendirilmesi hedeflenmektedir. Ayrıca, temel amaç doğrultusunda sanık/hükümlüler ve kontrol grubu katılımcılarının cinsiyet, medeni durum, aile bilgileri, eğitim durumu, işlediği suç türü, madde kullanım alışkanlıkları gibi bilgileri edinmek amacı ile sosyodemografik form oluşturularak katılımcıların betimsel özelliklerinin tarifi amaçlanmıştır.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Denetimli Serbestlik Kavram ve Tanımı

Ceza hukuku tarihinde suç, XIX. yüzyıla gelinceye kadar hukuk kuralını ihlal eden bir fiil olarak; suçlu, bu ihlalleri isteyerek gerçekleştiren kişi olarak değerlendirilmiştir. Ceza ise yasalarda suç olarak kabul edilen eylem ve davranışlara uygulanan yaptırımlardır (Yalçın, 2003). Suçlu kişilere yönelik yaptırım uygulaması olarak, caydırıcı olması ve toplum düzeninin korunması amacıyla, insan onur ve haysiyetiyle bağdaşmayan bedene yönelik cezaların yerine, hürriyeti bağlayıcı cezaların uygulanması gerekli görülmüştür. Tercih edilen bu yöntemle suçlu kişilerin cezaevlerinde ıslah edileceği ön görülmüştür. Ancak XVIII. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Kıta Avrupası'nda yaşanan gelişmelerle gerçekleşen endüstri devriminin sonucu olarak, XIX. yüzyılda birçok bilim dalında etkilenme olmuş, yeni bilim dalları ortaya çıkmış, kırsal yerleşim alanlarından kentsel bölgelere göç başlamış ve benzer birçok faktörün etkisiyle suçluluk oranında artış görülmüştür. Bu artışı çözümleyen tarifler içerisinde cezaevlerinden salıverilen hükümlülerin yeniden suça karıştıkları tespiti de yer almaktadır. Bu yaşantılardan hareketle; suç ve suçlu kavramlarının yeniden tarif edilmesi ile birlikte, suça ve suçluya yönelik klasik yaklaşımların dışında düşüncelerin geliştiği ve bu gelişmelerle paralel olarak yeni yaklaşımların geliştirildiği görülmüştür (Soyaslan, 2003).

Aydınlık çağda hürriyeti bağlayıcı cezalar ile suçlu kişilerin, işledikleri suça karşılık özgürlüklerinin kısıtlanmasıyla bedel ödetilerek, ıslah edilmesi amacı güdülüyordu. Ancak, cezaevinden salıverilen hükümlülerin ıslah olamadıkları ve yeniden suç işleme eğilimi göstererek mükerrer suç dosyalarının oluşmasına sebep olabildikleri gözlemlendi (Nursal ve Ataç, 2006). Neticede cezaevinden salıverildikten sonra yaşadığı topluma geri dönen hükümlülerin, cezaevinde kaldıkları sürece tabi tutulacağı zalimane rejim sayesinde, hukuka veya diğer kişilerin haklarına karşı daha duyarlı olmasının sağlandığı varsayımı mutlak gerçek olarak düşünülmemelidir (Yücel, 1973). Dönemin koşulları incelendiğinde cezaevi şartlarının ıslaha uygun olmaması ve kişinin hürriyetinin bağlanması sonucu, cezaevinde yaşayan kişi için, baş etmesi gereken yeni problemlerin ortaya çıkmakta olduğu görülmüştür. Ayrıca, suçlu davranış gösteren kişilerin cezaevlerinde bir araya gelerek suçlu davranışa daha da yakınlaşması sonucu, suçlu davranışın normalize edilmesi yanılgısının ortaya çıkması mümkündür. Bu sebepler işaret edilerek, suça karışan kişilerin davranışlarında değişikliğe gitme ve suç unsurunu oluşturan eylemleri yeniden icra etmesini engelleme anlayışıyla oluşturulan cezaevi infaz yolu ile hükümlülerin ıslah olmasını sağlayacak gerekli motivasyonun sağlanamadığı düşünülmüştür (UNODC, 2006). Ayrıca cezaevi infaz yolu tercihini sunan hukuk devletinin bu sisteme ayırması gereken ekonomik miktarların oldukça yüksek rakamlar olduğu bilinmekteydi. Kapasite üstü hükümlü ve tutuklu barındırılması durumunda cezaevi koşullarının iyileştirilmesi güçleşmekteydi (Savcı, 2004). Bu ve benzeri sebepler sonucunda varılan değerlendirmeler neticesinde yeni infaz yollarının arayışı içine giren kanun koyucular; cezasının bir kısmını cezaevinde çekmiş olan hükümlünün, cezasının geri kalan kısmını sosyal

hayatı içinde geçirmesi ve belirlenen şartlara uyum göstermesi sağlanarak, toplum içinde infazının gerçekleştirilmesini amaçlamıştır (Soyaslan, 2003). İnsanlık tarihinde ceza anlayışı; ilkel bir yöntem olan şiddet uygulama yönteminden ıslah etmeye, korumaya ve son olarak iyileştirmeye doğru bir gelişim takip etmektedir (Yücel, 1973).

Başlangıçta haklarında mahkumiyet adına nihai karar verilmeden önce salıverilen çocukların yeniden suç işlemesini engellemek ve topluma adaptasyonlarını sağlamak amacıyla, eğitim ve yardım hizmetlerinden faydalanması öngörülüyordu (Çolak ve Altun, 2006). Bu uygulamanın faydalarının görülmesi üzerine aynı sistem şartlı salıverilmiş hükümlüler için uygulanmaya başlanmış ve zamanla yetişkinler içinde benzer amaç güdülmüştür. Bu şekilde suçlu davranışın yeniden görülmesini engellemek ve kişiyi sosyal hayatından koparmadan üretken bir birey olmasını sağlamak hedeflenmiştir. Şartlı Tahliye (Parol) olarak adlandırılan bu uygulama, hürriyeti bağlayıcı cezasının bir kısmını çekmiş olan ve infaz tüzüğüne göre iyi hal gösterdiğine dair kanaat oluşturulan hükümlünün, temelde yeniden suç işlememesi şartı ile salıverilmesidir. Bu sistemde kişi, belirli yükümlülükleri ve koşulları yerine getirmediği takdirde tekrar cezaevi infazı devreye girer (Soyaslan, 2003).

Erteleme ve serbestliğe olanak veren benzeri kategorideki kavramlara örnek olarak: denetimli serbestlik uygulaması, cezanın infazının ertelenmesi, denetimli şartla salıverilme, taahhüt altında hükmün ertelenmesi, adli af, adli tevbih kavramları gösterilebilir (Çolak ve Altun, 2006).

Çağdaş ceza hukuku anlayışında amaç; suçlunun iyileştirilmesi, topluma adaptasyonun sağlanması, cezanın daha insani yöntemlerle infaz edilmesi ile kişilerin yeniden suç işlemesinin önlenmesi ve toplumun suça karşı korunmasıdır (Hakeri, 2007). Suçlu kişilerin rehabilitasyonu ile ilgili olarak oluşturulmuş en etkili sistemlerinden biri, toplum içinde yaptırımın uygulanmasına olanak sunan denetimli serbestlik ve yardım sistemidir (Nursal, 2005a).

Denetimli Serbestlik Sisteminin en temel iki görevi denetim ve yardımdır. Kavramsal tarihçeye bakıldığında başlangıçtan bu yana denetimli serbestlik sistemi için kullanılan kavramın "Probation" kavramı olduğu görülmektedir. "Probation" kelimesi Latince kökene dayanmakta olup "Probare" kelimesinden türetilmiştir. "Probare" kelimesi denemek, ispat etmek, kanıtlamak anlamında kullanılmaktadır. İngiltere'de hükmün açıklanmasının ertelenmesi ile birlikte uygulanan denetim işlemi ile başlayan sistem, zamanla hapis dışı ceza ve tedbirlerin çoğalması ile çeşitlenerek niteliksel içerik olarak şekil değiştirmiştir. Başlangıçta hükmün ertelenmesi ile aynı kavram olarak kullanılan denetimli serbestlik (probation) kavramı, bu tedbirlerden sadece biri olmasına rağmen günümüze kadar denetimli serbestlik sisteminin karşılığı olarak kullanılmıştır (Nursal ve Ataç, 2006).

Çağdaş infaz hukuku olarak gelinen noktaya bakıldığında, denetimli serbestlik sistemi; bir tedbir olarak uygulanmakla birlikte, suçtan zarar gören kişilere

yardım imkanı tanıyan bir sistem olma niteliği kazanmıştır. Denetimli Serbestlik ve Yardım Sisteminin temel özellikleri şu şekildedir:

- Denetimli serbestlik ve yardım hizmetleri sınırları yasal bir çerçevede belirlenir.

- Denetimli serbestlik ve yardım hizmetleri, kişiye özel denetim planı ve müdahale programı geliştirilmesine olanak tanır.

- Denetimli serbestlik ve yardım sistemi, suç işleyen kişinin rehabilitasyon sürecini hızlandırıcı ve topluma uyum sürecini kolaylaştırıcı bir sistemdir.

- Denetimlik serbestlik ve yardım hizmetleri anlayışı, onarıcı adalet (restorative justice) anlayışının bir yansıması olarak kabul edilmektedir. Sistem, suçlu ve mağdur arasında arabuluculuk yaparak mağdurun zararının bu şekilde giderilmesi koşulunu öngörür.

- Denetimli serbestlik ve yardım sistemi, özgürlüğün tamamen ortadan kaldırılmasına alternatif olarak, özgürlüğü kısıtlayıcı bir özelliğe sahiptir.

- Denetimli serbestlik tedbiri süreci, suç işleyen kişinin mahkemece kendisine yüklenen yükümlülüklerine dair kabulü ile başlar (T.C. Adalet Bakanlığı CTE, 2007).

2.2. Tarihçe

Denetimli Serbestlik sisteminin kökeni Anglo-Amerikan Hukuku'na dayanmaktadır. Sistem Zamanla Kıta Avrupası'na yayılmış ve farklı uygulama usulleri ile şekillenerek günümüz hukuk sistemlerinde yerini almıştır (Nursal ve Ataç, 2006).

Denetimli Serbestlik Tedbirinin ilk izleri koşullu salıverme esası ile belirmiştir. Bu esasa gönüllü olarak çalışan kişilerin katkısı yadsınamaz niteliktedir. Hükümlünün toplum içinde, gönüllü bir kimsenin gözetimi altında tutulması ve bu şekilde suçlu davranıştan uzak tutulmaya çalışılması koşullu salıverme uygulamasında gönüllülük esasının önemini ortaya koymaktadır (Önder, 1963, Çolak ve Altun, 2006'dan naklen).

Başlangıçta İngiltere ve Amerika'da pratiklerine rastlanan bu hizmet zamanla yasal bir mevzuata bağlanmış ve ülkelerin uygulamaya koyacağı bir hukuk düzenlemesi olarak sistemleştirilmiştir. Örneğin bu düzenleme ile artık gönüllü olarak gözetim yapan kişilerin yerini zamanla gözetim memurları alacaktır. İngiltere ve Amerika'da sistematikleşen bu hizmet zamanla Kara Avrupası'ndaki ülkelerce de kabul görmüştür. Ülkelerin bu sistemi hukuksal olarak düzenlemesi, farklı yapılanma süreçlerini gerektirmiştir. Her ülke uygulaması, benzer özellikler gösterse

de farklı düzenlemeler sonucu bir hukuka bağlanmıştır. Ancak ülkelerin yapılanma süreçlerinde, genel olarak dünya tarihsel gelişmelerinden etkilendiklerini söylemek mümkündür. Özellikle 19.yy Avrupası'nda ortaya çıkan ve sıkça telaffuz edilmeye başlanan; özgürlük, yenilik, insan hakları, reform, hümanizm gibi kavramlar; bilim, edebiyat, sanat gibi çevrelerin yanında, ülkelerdeki yönetim şekli ve hukuksal düzenlemeler gibi alanları da etkilemiştir. Bu durum cezaevleri ve ceza infaz sistemleri ile ilgili olarak alternatif uygulamalara zemin hazırlamış ve toplum içinde pratiklerine müsaade etmiştir. Suç, suçluluk, suç önleme gibi kavramlar farklı bir bakış açısından ele alınmaya ve mükerrerliğin önüne geçilmeye çalışılmıştır. Sistematikleşmeye başlayan bu uygulama anlayışı içinde, cezaevinden salıverilen hükümlülerin, sosyal hayatta da kontrol altında tutulmaları ve kendi hallerine bırakılmamaları hedeflenmiş; ihtiyaç dahilinde bu kişilere yardımda bulunulması ve iş imkanları sağlanması fikirleri kabul görmeye başlamıştır (Erbaş, 1996, Nursal, 2005b'den naklen).

İngiltere'de İzlenilen Uygulamalar:

Gözetim müessesesinin ilk izleri İngiltere'de, kolonilere sevk cezasında görülür. 1678 ve 1682 tarihleri arasında İngiltere'de ölüm cezası alan hükümlülerin bu cezaları infaz edilmemiş, bunun yerine bu kişiler önceleri Avustralya'ya ve sonraları da Amerika'ya sürgün edilmiştir. Müessese başlangıçta deneme yolu ile belirmiştir. Zamanla mahkeme kararlarında ölüm cezası yerine kolonilere sürgün cezasına ve hüküm fıkrasında da hükümlünün bir daha İngiltere'ye dönmemesi kararına yer verilmeye başlanmıştır. Yine hükümlerinde, sürgüne riayet etmeyip İngiltere'ye gelenlerin, cezalarının infaz edileceği de gösterilmeye başlanmıştır (Önder, 1963, Çolak ve Altun, 2006'dan naklen). Daha sonraları, uygulanan bu sistemin sertliğini hafifletmek için kolonilere gönderilen hükümlülerin bir müddet izinli olarak ülkelerine gelmelerine müsaade edilmiştir. Bu müddet izin müddeti olarak kabul edilerek gelenlerin ellerine birer izin kağıdı verilmek ve bu müddet içinde polis nezareti altında kalmak şartıyla hükümlülerin, İngiltere'ye kabulüne başlanmıştır. İşte polis nezareti altında İngiltere'de geçirilen bu müddet, ceza hukukunda gözetim müessesesinin esasını ve başlangıcını teşkil etmektedir. Elinde izin kâğıdı olan hükümlü İngiltere'de polis nezareti altında dolaşabilmekteydi (Çolak ve Altun, 2006). Daha sonraları, hükümlü kişilerin cezalarının önemli bir kısmının İngiltere'de infaz edilmiş olması halinde, geri kalan kısmının koşullu salıverilerek kolonilerde infaz edilmesine başlanmıştır. 1853 tarihli "Penal Servitude Act"a göre hükümlünün kolonilere sevk edilebilmesi için on dört seneden fazla hapse mahkum edilmesi koşulu getirilmiş ise de, daha sonraları bu koşul kaldırılarak ağır hapis cezası alan hükümlülerin genel olarak, kolonilere sevk edilebileceği kabul edilmiştir (Önder, 1963, Nursal ve Ataç, 2006'dan naklen). Önceleri tatbik edilmiş olan izin sisteminin iyi sonuçlar verdiği konusunda uzlaşılmış ve ağır hapse mahkum olup kolonilere sevk edilen hükümlülerde de bu sistemin uygulanmasına başlanılmıştı. Hükümlülerin, İngiltere'de geçirdiği günlerin daima ellerindeki izin kağıtlarına kaydedileceği, 1869 tarihli "Habitual Criminal Act" tarafından tespit olunmuştu. Bu kanuna göre İngiltere'ye gelen hükümlü, vakit geçirmeden polise adresini bildirmek mecburiyetindeydi. Polis, ilgili yardım kuruluşları ile temasa geçerek bu kişilerin

davranışlarının takip edilmesini sağladığı gibi; bu süre içinde bir yerde çalışan hükümlünün, işvereninden de tavır ve hareketleri doğrultusunda bilgi alırdı. Sonraları hakim Matthew Davenport Hill tarafından "probation" müessesesi uygulanmaya başlandıktan sonra, failin gözetime konulmasına ve bu iş ile de gönüllü olarak çalışmak isteyen kimselerin görevlendirilmesine başlandı. Bu şekilde İngiltere'de gözetim müessesesi meydana gelmiş oldu (Önder, 1963, Nursal ve Ataç, 2006'dan naklen). İngiltere gözetim müessesinde gönüllü çalışanlar, şimdiki denetimli serbestlik sisteminin oluşturulmasında ön ayak olan önemli etkenlerdendir. İngiliz İçkiyle Savaş Derneği Kilisesi gönüllüsü olan Frederic Rainer, alkol kullanımı sebebiyle mahkemeye çıkan insanlara yönelik yardım eksikliğinden bahsetmiş ve bunu gündeme getirmiştir. Rainer, Polis Merkezi'nde bulunan bir fona sembolik olarak 5 Shilling göndererek bu çağrıyı gerçekleştirmiştir. Bunun üzerine İçkiyle Savaş Derneği Kilisesi, iki misyoneri Soutwark mahkemesine, ilk kez alkolik insanların ıslah edilmesine yardımcı olacak vekil tayin etmiştir. Londra Polis Sarayı, bir rehber ve misyoner gözetiminde suçluları salıverme ve toplum içinde denetleme sistemini geliştirmek istemiştir. 1880 yılında 8 tam zamanlı misyoner; açık evler, barınaklar, yerleşim çalışmaları geliştirilmesi misyonunu edinmişlerdir. 1886 yılında ilk kez, suçlular İçin Denetimli Serbestlik Kanunu Londra'da mahkemelerce misyonerlerin vekil tayini edilmesi şeklinde kabul edilmiştir (Raynor ve ark., 1996, Sevimli Yurtseven, 2008'den naklen).

Amerika'da izlenilen uygulamalar:

İngiltere'deki uygulamanın etkisi altında koşullu salıverilen kimseler üzerinde Boston ve Massachusetts eyaletlerinde "Parolessystem" şeklinde gözetim müessesesi uygulanmaya başlandı. Önceleri, cezanın belli bir kısmının infazından sonra hükümlülerin koşullu salıverilmelerine karar verilirken, zamanla bu görev ceza infazı ile meşgul makamlara geçmiştir. Bu makamlarda, koşullu salıverilen kimsenin bu müddet içinde gözetim altında bulundurulmalarına da karar verilmeye başlanmıştır. Gözetim sistemi zamanla, yalnız koşulla salıverilenler hakkında değil; mahkumiyet kararı verilmeden serbest bırakılan yaşı küçükler hakkında da uygulamaya koyulmuş ve bugünkü esasları belirmeye başlamıştır. Deneme uygulamalarında iyi neticeler veren müessese zamanla kanunlaştırılmış ve özellikleri tespit edilmiştir. Başlangıçta bu iş gönüllü olarak çalışan kimseler tarafından yapılmakta iken, 1878'de Boston, 1880 senesinde de Massachusetts devletinde, devlet memurları tarafından yapılacağı kabul edilmiş, fakat bu resmi teşkilat yanında özel şahısların da gözetim memuru olmalarına izin verilmiştir (Önder, 1963, Çolak ve Altun, 2006'dan naklen).

Gözetim sisteminin oluşmasında katkı sağlayan gönüllü çalışma esasının izlerine Amerika'da da rastlanmıştır. Boston'lu bir ayakkabıcı olan John Augustus mahkemelerce alkol kullandığı için para cezasına çarptırılan kişilerin, bu yaptırımı yerine getiremediklerini görmüştür. Yine katıldığı mahkemelerden birinde yaşlı bir alkolik kişinin para cezasını ödemeyi kabul etmiştir. Yaşlı adam, Augustus'un kendisine alkolü bırakma konusunda yardım etmesi durumunda bir daha alkol kullanmayacağını söylemiştir. Yaşlı adam, Augustus'un gözetiminde geçirdiği 3

hafta süre sonunda yeniden mahkemeye çıkmış ve kendisindeki belirgin değişiklik mahkemece fark edilmiştir. Mahkeme, bahsedilen kişiyi Rehabilitasyon Evi'ne yönlendirmeye gerek duymamış ve mahkeme masrafı ve para cezası olarak toplamda 3.76 Dolar para cezası kesmeyi tercih etmiştir. Augustus yaşlı kişi yerine bu parayı ödemiştir. Mahkeme gözlem süreci sonunda Augustus'un yöntemini başarılı bulmuştur. Bu süreçten sonra Augustus 17 kişiye daha yol göstermiş ve kendi deyimiyle insanlara kefil olmuştur. Augustus dikkat çektiği bu yöntemde ailelerle birebir çalışmanın öneminin fark edilmesine vesile olmuş ve denetimli serbestlik stratejilerinin oluşturulmasında, gerçekleştirdiği pratiklerle katkıda bulunmuştur (Raynor ve ark., 1996, Sevimli Yurtseven, 2008'den naklen).

İngiltere'de uygulanan adalet sisteminde mahkemeler idam cezası verilmiş kişilerin cezalarını erteleme yöntemini kullanmış ve kişileri bağışlama yolunu da tercih etmiştir (Önder, 1963, Çolak ve Altun, 2006'dan naklen). Ancak Augustus'un kefil olduğu kişiler, denetim içinde oldukları süre içinde alternatif bir cezaya tabi tutulmamışlar ve bir bağışlanma aramamışlardır. Augustus zaman içinde suça sürüklenen çocuklara da kefil olmuş, mahkemelerin hapis cezaları vermesi yerine bu tarz bir iyileştirme sürecini tercih etmesine vesile olmuştur (Lindler, 2006, Sevimli Yurtseven'den naklen). XIX. yüzyıl başlarında yetişkinlerin ve çocukların aynı infaz süreçlerini geçirip aynı mekana hapsedildikleri görülmekteydi. Ancak reformcular bu uygulamayı değiştirmiş ve çocukların ayrı mekanlarda barındırılıp, eğitim amaçlı uygulamalara geçilmesine uygun zemin ve yasaları hazırlamışlardır. Bu sürecin sonunda, Augustus etkisiyle de, 1878 yılında çocuklar ve yetişkinler için denetimli serbestlik yasası kabul edilmiştir (Scoobey, 2006, Sevimli Yurtseven, 2008'den naklen).

Kıta Avrupası'nda İzlenilen Uygulamalar:

Kıta Avrupası'nda, XIX. yüzyılın sonlarından 1945 yılına kadar olan genel ilke, hüküm sonrası yardım ve suçlu bakımı sağlanması konularını sadece özel sektöre bırakmaktı. Esnaflar, kilisler, hıristiyan vakıfları hüküm sonrası bakım ve yardım işleri ile ilgileniyordu. Zamanla yaşanan gelişmelerle kanunlaşan bu uygulamalar sonucunda, 1980'lerde Fransa'da başlayan Yeni Önleme Politikaları adlı uygulamalar dizisi başlatılmıştır. Bu politika ile güvenlik önlemleri, eğitim, koruma ve takip gibi tüm konuları bir araya getirebilecek tüm pozitif kaynaklar dikkate alınmıştır (Gilly, 2000, Nursal ve Ataç, 2006'dan naklen). Bütün Avrupa'da XX. yüzyıl başlarında ceza hukukundaki modern hareketlenme ile Orta Çağ'ın aksine, suçlu davranışa değil suçlu kişiye yönelme olmuştur. Suçlu kişinin rehabilitasyonuna ve topluma yeniden kazandırılmasına önem verilmeye başlanmıştır (Kalmthout ve Derks, 2005, Nursal ve Ataç, 2006'dan naklen). Bu önemli gelişme, alternatif ceza infaz yollarının ortaya çıkmasını sağlamıştır. Başlangıçta sadece suça sürüklenen çocuk ve gençler üzerinde uygulansa da zamanla yetişkinler ve mükerrer suçlular üzerinde de toplum esaslı ceza ve infaz tedbirlerinin uygulanması yolu açılmıştır (Erbaş, 1996, Nursal ve Ataç, 2006'dan naklen).

2.3. Türkiye'de Uygulanan Hukuk Sistemi'nde Denetimli Serbestlik Sistemi

Çağdaş infaz sistemlerinde, asıl hedef suç işlemiş olan kişilerin yeniden topluma adaptasyonunun sağlanmasıdır. Rehabilitasyon ve eğitim hizmetleri verilmesi, sosyal ve psikolojik destek sunulması topluma yeniden uyumun sağlanmasında sunulan temel hizmetler olması beklenmektedir. Birçok ülkede geçmişten süre gelen resmi ceza adalet sistemine duyulan memnuniyetsizliğin sonucu olarak, işleyişin eleştirildiği görülmüş ve alternatif yeni infaz yollarının yapılandırılmasının gerekliliği ifade edilmeye başlanmıştır. Kişiyi topluma adapte etme sürecinin, niteliksel olarak güçlendirilmesinin gerekliliği yeni arayışların önünü açmış ve yeni hukuksal düzenlemelerin oluşturulmasına katkıda bulunmuştur (UNODC, 2006).

Denetimli Serbestlik Sistemi diğer infaz yöntemlerinden farklı olarak, kişileri sosyal yaşamlarından uzaklaştırmadan toplumla bütünleşmesini sağlar. Kişilerin yeniden suç işlemelerini önlemek amacıyla planlanan uygulamaların yapılmasına imkan tanır (T.C. Adalet Bakanlığı CTE, 2006).

Suç işleyen kişilere uygulanan denetimli serbestlik ve yardım hizmeti sınırları ile kişilerden mahkeme tarafından tabi tutuldukları tedbirin niceliği ve niteliğine bağlı olarak yerine getirmesi beklenen yükümlülükler, ülkelerin sahip olduğu yasal çerçevede belirlenir (T.C. Adalet Bakanlığı CTE, 2007).

Denetimli serbestlik sisteminin yasal çerçevesinin belirlenmesi hususunda uluslararası belgelere bakıldığında, Avrupa Konseyi ve Birleşmiş Milletler Standartları ve Tavsiye kararları ile sözleşmeleri bulunduğu görülmektedir. Bu belgeler alternatif bir tedbir olan denetimli serbestlik sisteminin kurulmasına, geliştirilmesine, yapılanmasına, işleyişine ve ilgili personel alımına dair dayanaklar içermektedir. Bu belgelerde yer alan kuralların; her ülkenin kendi siyasal, ekonomik, sosyal ve kültürel koşulları içinde değerlendirilmesinin ve o ülkenin ceza adalet sisteminde belirlenen amaç ve hedefler göz önünde tutularak uygulanmasının, belirleyici olduğu vurgulanır (Çolak ve Altun, 2006).

Türkiye'de son yıllarda yaşanan Avrupa Birliği'ne uyum süreci çerçevesinde, ceza infaz sisteminde de önemli yenilikler gerçekleştirilmektedir. Modernizasyon çalışmaları başlığı altında ceza infaz sistemlerine dair yeni politikalar geliştirilmeye başlanmış ve planlanan düzenlemeler uluslararası belgelerden hareketle belirlenmiştir. Bu gelişmelerden hareketle Türkiye'de denetimli serbestlik ve yardım sistemi 1996'dan itibaren cezaevleri için başlatılan reform çalışmaları arasında kendine yer bulmuş ve gerçekleştirilmesi için takip edilmiştir (Nursal, 2005a).

Türkiye'de ceza infaz sistemine yönelik ulusal belgelerde denetimli serbestlik sisteminin kurulmasına dayanak olabilecek düzenlemeler mevcuttur. En temel dayanak olarak Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 19. maddesi gösterilmektedir.

Bu maddenin içeriğinde; hapis dışı tedbirlerden, tedavi, eğitim, iyileştirme ve rehabilitasyon hizmetlerinden bahsedilir (Nursal ve Ataç, 2006).

1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe girmiş olan 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu İle 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, denetimli serbestlik sistemine dayanak olabilecek maddeler içermektedir. Bu kanunlar Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezi ile Koruma Kurulları Kanunu ile Çocuk Koruma Kanunu'nun düzenlenmesine temel oluşturmuştur (Sevimli Yurtseven, 2008).

Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezi ile Koruma Kurulları Kanunu, 18 Nisan 2007 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanmıştır (Çolak ve Altun, 2006). 5402 sayılı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezi ile Koruma Kurulları Kanunu Yönetmeliği, söz konusu kanunun 27.maddesi gereğince, kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren 6 ay içinde Adalet Bakanlığı nezdinde ilgili kurum ve kuruluşların temsilcilerinden ve AB uzmanlarının katılımından oluşan bir komisyon tarafından oluşturulmuş ve 20.12.2005 tarihinde resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir (Nursal ve Ataç, 2006).

Türkiye ulusal mevzuatına göre, Türk Ceza Kanunu'nda yer alan temel yaptırımlardan olan, hapis cezaları ve para cezaları cumhuriyet savcısı tarafından infaz edilmektedir. Bu sebeple diğer temel yaptırım olan hapis dışı ceza ve tedbirlerin de cumhuriyet savcısı tarafından infazının yürütülmesi benimsenmiştir. 5402 sayılı kanuna göre merkezde Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü'ne bağlı bir daire başkanlığı ve taşrada buna bağlı 133 denetimli serbestlik ve yardım merkezi şube müdürlüğü olarak teşkilatlanmıştır (Nursal, 2005a).

Sistemin danışma organı olarak Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Danışma Kurulu mevcuttur. Adalet Bakanlığı'nın başkanlık ettiği kurul, sistemle ilgili tüm birimlerin birbirleri ile bağlantılı çalışmalar yürütülmesini sağlar. Denetimli serbestlik ve yardım merkezlerinin taşra hizmetleri, adalet komisyonu bulunan yerlerdeki cumhuriyet savcılığına bağlı denetimli serbestlik ve yardım merkezi şube müdürlükleri ile ilgili yerlerde bulunan koruma kurulları tarafından karşılanır. Ayrıca Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürü'nün önerisi ve Adalet Bakanı'nın onayı ile şube müdürlüğü bulunmayan ilçelerde ilgili müdürlüklere bağlı bürolar kurulabilir (T.C Adalet Bakanlığı, 2006).

Taşra teşkilatında bulunan koruma kurulu; denetimli serbestlik ve yardım hizmetleriyle ilişkili kurum ve kuruluşların yerel temsilcilerinden oluştuğundan dolayı, hiyerarşik kademe içerisinde yer almamaktadır. Koruma kurulları, suçtan zarar görenlerin ve cezaevinden salıverilen hükümlülerin sosyal yaşama adaptasyonu bakımından ayrı bir misyona sahiptir (Nursal, 2005a).

Türkiye'de teşkilatlanan ve merkeziyetçi bir yapıya sahip olan denetimli serbestlik ve yardım sistemi, önemli fonksiyonlara sahiptir. Denetimli serbestlik ve

yardım memurunun görevleri 5402 sayılı kanunun 14. maddesi gereğince düzenlenmiştir (Nursal ve Ataç, 2006).

Denetimli serbestlik sistemi Türkiye'deki ceza adalet sisteminin, soruşturma, yargılama, yargılama sonrası ve salıverilme sonrası aşamalarında, şüpheli, sanık, hükümlü, mağdur ve ceza infaz kurumundan salıverilen kişilere; insan onuruna saygı ve dürüstlük, gizlilik, tarafsızlık ve çocuğun yüksek yararını gözetme temel hizmet ilkelerini gözeterek çocuk ve yetişkinlere yönelik hizmet vermektedir (Sevimli Yurtseven, 2008).

Denetimli serbestlik şube müdürlüklerinde ;

1. Yetişkin denetimli serbestlik,
2. Çocuk ve genç denetimli serbestlik,
3. Adli Kontrol,
4. Koruma ve Yardım işlemlerinin yürütüldüğü bölümler mevcuttur (Çolak ve Altun, 2006).

Şube Müdürlüklerinde ilgili birimlerce uygulanan; 5402 sayılı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezi ile Koruma Kurulları Kanunu Yönetmeliği'nde yer alan hizmetler aşağıdaki gibidir:

- Savcılık veya mahkemelere raporların yazılması,
- Tutuklu yargı yerine adli kontrol altına alma,
- Bir yıl ve daha az süreli hapis cezası yerine, mahkemelerce karar verilen seçenek yaptırımların infazı,
- Koşullu salıverilmeden sonra meslek ve sanat öğrenme amacıyla zorunlu eğitim,
- Belirli yerlere gidememe, belli etkinlikte bulunamama,
- İlgili ehliyet, ruhsat belgelerinin geri alınması, belli meslek ve sanattan men,
- Kamu hizmetinde ücretsiz çalıştırma,
- Ücretli işte çalıştırma,
- Cezanın ertelenmesi halinde denetimli serbestlik,
- Koşullu salıverilme halinde denetimli serbestlik,
- Cezanın evde infazı, hafta sonu infaz, geceleri infaz,
- Mükerrerler hakkında cezanın infazından sonra doğrudan denetimli serbestlik,
- Uyuşturucu bağımlılığı ile ilgili olarak tedavi ve koruma emri,
- Belli hak ve yetkinin kullanılmasının yasaklanması,
- Meslek ve sanatının icrasının yasaklanması veya sürücü belgesinin geri alınması,
- Hükümlüye iş arama izni verilmesi halinde yardım,
- Hükümlüye psikososyal ve ekonomik yardım ve tahliye sonrası iş sağlama
- Mağdura psikososyal ve ekonomik yardım ve koruma,
- Rehberlik (Nursal, 2005a).

Denetimli serbestlik sistemi çoğunlukla, Çocuk ve Sulh Ceza Mahkemeleri'nde yürütülen davaların çeşitli aşamalarında uygulanmaktadır. Ceza alt sınırı 1 yıl olup, üst sınır 2 yıla kadar kapalı infaz kurumlarında kalma cezasını gerektiren suçlarda uygulanması kanunca belirlenmiştir. Çoğunlukla Türk Ceza Kanunu'nun 191. maddesi uyarınca "Kullanmak için uyuşturucu ve uyarıcı madde satın almak, kabul etmek veya bulundurmak" suçundan dolayı mahkemelerce denetim tedbirine tabi tutulan hükümlü ve sanıklara hizmet vermektedir. Bunun dışında "Hırsızlık", "Konut Dokunulmazlığını Bozma", "Mala Zarar Verme", "Basit Yaralama" gibi suçlardan dolayı tedbir sürecine tabi tutulmaktadırlar (Kale, 2009).

2.4. Denetimli Serbestlik Sistemi Çalışanlarının Görevleri

Denetimli serbestlik ve yardım merkezlerinde; psikolog, sosyal çalışmacı, sosyolog, öğretmen, infaz ve koruma memuru ile yönetim hizmetlerini yürütecek kişiler görev yapmaktadır. Bunun yanında denetimli serbestlik ve yardım merkezi şube müdürlüğüne yaptıkları başvuru sonucu; başvurusu, Adalet Bakanlığı'nca onaylanan gönüllü çalışanlar da istihdam edilmektedir. Şube müdürlüğünde görev yapan müdür, şef, psikolog, sosyal çalışmacı, sosyolog, öğretmen ve benzeri personelin özlük işlemleri genel müdürlükçe, diğer personelin ise adalet komisyonlarınca yürütülür (Nursal, 2005a).

"5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun 104. maddesinde belirtilen; cezaları ertelenen, salıverilen veya haklarında hapis cezası dışında herhangi bir tedbire hükmedilen hükümlülerin; toplum içinde izlenmesi, iyileştirilmesi, psikososyal problemlerinin çözülmesi salıverme sonrası korunması ve yargılanan kişiler hakkında sosyal araştırma raporlarının düzenlenmesi ve mağdurun korunması gibi görevleri yerine getirmek 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 50. maddesinde sayılan kısa süreli hapis cezasına seçenek yaptırımların bazılarını ne şekilde yerine getirileceğini düzenlemek ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 109. maddesinde belirtilen adli kontrol kararlarının yerine getirilmesini sağlamak üzere "denetimli serbestlik ve yardım merkezleri"nin ve salıverilme sonrasında hükümlülere iş sağlanması için 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin infazı hakkında kanunun 104. maddesinin ikinci fıkrasına göre oluşturulması ön görülen "koruma kanunları"nın kuruluş, görev ve çalışma esas ve usullerinin düzenlenmesi kanunun amacı olarak belirlenmiştir (DSYMK md.1). Bu maddede geçen "salıverilme" kavramı 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin infazı hakkında Kanun anlamında hem "koşullu" hem de "hak ederek salıverme''yi de kapsamaktadır. Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Danışma Kurulu, Denetimli Serbestlik ve Yardım hizmetlerinden sorumlu Daire Başkanlığı, Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri Şube Müdürlükleri ile Koruma Kurulları tarafından yapılacak olan yardım ve infaz işlemleri hakkındaki kurallar ile bu süreçte görev alan kişilerin; görev, yetki, hak ve yükümlülükleri 5402 sayılı Kanunun 2. maddesinde belirlendiği üzere hüküm altına alınmıştır." (Çolak ve Altun, 2006).

Denetimli serbestlik ve yardım faaliyetlerinde; suça karışan kişilerin topluma adaptasyonlarını sağlamak, yeniden suç işlemesinin önüne geçilerek toplumun korunmasına katkıda bulunmak ve mağdur kişide topluma güven kavramını ve güvenlik duygusunu yeniden inşa ederek, mağdur kişiyi bütünlüklü onarım sürecine dahil etmek temel hedeflerdendir (Nursal, 2005).

Türkiye'de uygulanan denetimli serbestlik faaliyetleri ceza adalet sisteminin 4 aşamasında hizmet vermektedir. Bunlar:

1. Soruşturma aşaması
2. Yargılama aşaması
3. Yargılama sonrası
4. Salıverilme sonrası aşamalardır (Nursal, 2005a).

Bu aşamalarda denetimli serbestlik faaliyetlerini uygulayan memurlar genel olarak; denetim, gözetim, suçun yeniden işlenmesini önleme, eğitim, tedavi, rehberlik ve danışmanlık, koruma ve yönlendirme, psikososyal yardım ve rehabilitasyon hizmetlerini yerine getirmektedir (Nursal ve Polat, 2005).

Denetim:

Denetim, mahkemelerce haklarında alternatif tedbirlere tabi tutulan veya cezalara hükmedilen şüpheli, sanık veya hükümlülerin takibini yaparak; kişilerin toplum içinde sosyal yaşamlarından kopmadan tedbirlerinin ve cezalarının gereklerini ve yükümlülüklerini yerine getirmesini sağlamak ve bunu denetlemektir (Çolak ve Altun, 2006).

Kavramın içeriğinden de anlaşıldığı üzere denetim süreci sadece denetim tedbirine tabi tutulan kişilerin yükümlülüklerini yerine getirmesinin veya denetimin öngördüğü şartlara uyulmasının kontrol edildiği bir süreç değildir. Denetim süreci içinde tedbire tabi tutulan şüpheli, sanık veya hükümlü için uygulanan programın başarısı, denetim memuru ile suça karışan kişinin iletişimine bağlıdır. Denetim tedbirine tabi tutulan kişinin sorun alanlarından uzaklaşması için gerekli motivasyonu sağlamak ve kişiye sahip olduğu bu sorunlar sebebiyle kısa ve uzun vadede karşılaşabileceği problemler konusunda farkındalık kazandırmak temel amaçlardandır. Bu süreçte kişinin, sorun alanlarına yönelik alternatif çözüm bulması sağlanarak davranışlarını değiştirme yolunda aktif bir konumda tutulması hedeflenmektedir. Bu sayede kişi; denetim memuru ile iş birliği içine girerek, dinamik bir sürecin içinde etkin bir konumda yer alacaktır (Nursal ve Ataç, 2006).

Denetim tedbirine tabi tutulan kişilerin sorun çözme becerisi kazanması denetim memurunun en temel hedefleri arasındadır. Sorun çözme becerisinin kazanılması bir süreci gerektirir. Denetim memurunun süreçteki ilk hedefi ortada bir

sorun olduğunun farkına varılmasını sağlamaktır. Kişiler karşılaştıkları sorun alanına ait belirtileri fark edebilmelidir. Bir sonraki aşama sorunun kelimelere dökülmesidir. Sorun alanı tanımlandıktan sonra çözüme nasıl ulaşılacağı yönünde bilgi toplanması önemlidir. Denetim memuru tarafından; kişilerin önceliklerinin ve amaçlarının neler olduğu yönünde toplanılan bilgi ve fikirler çözüme yönelik seçenek üretme aşmasında önemli olacaktır. Fikir ve seçenek üretme aşamasında olabildiğince fazla çözüm düşünülmesi için denetim memuru tedbire tabi tutulan kişi ile birlikte hareket edecektir. Kişinin bu değişim döngüsüne dahil edilmesi önemlidir. Kişiye hitap eden en gerçekçi çözüme ulaşılıp, bunun değerlendirilmesi; kişinin yeniden suç işlemesinin önlenmesinde kritik bir öneme sahiptir. Bütün bu basamak ve amaçların tasarlanmasında denetim memuru yine kişiyi öngörülen sürece dahil etmelidir. Kişilere, davranışlarının kısa ve uzun vadede yol açabileceği sonuçları görme becerisinin kazandırılması ve kişilerin bu sonuçları düşünerek uygun kararlar vermesinin sağlanması bir diğer aşamadır. Tek bir düşünceden hareket etmekten ziyade farklı bakış açılarının dikkate alınmasını sağlamak bütün bu süreçte önemli bir yerde durmaktadır (T.C. Adalet Bakanlığı CTE, 2006).

Yardım:

Yardım; suçtan zarar gören kişilerin karşılaştığı sosyal ve ekonomik problemlerin çözümü için alternatif yollar oluşturmanın yanında; ceza infaz kurumundan salıverilen hükümlülerin, sosyal adaptasyonlarını sağlamak veya kolaylaştırmak için meslek veya sanat edinmelerinde, iş bulmalarında yardımcı olmak veya karşılaştıkları diğer güçlüklere yönelik çözüm arayışı içinde olmaktır (Çolak ve Altun, 2006).

Tahliye sonrasında eski hükümlünün, toplumdan dışlanma ve cezaevine girmiş olmasından dolayı toplum tarafından damgalanma ihtimali mevcuttur. Bu durum, kişilerin topluma yeniden uyum sağlamalarında ve adapte olmalarında güçlük yaşamalarına yol açmaktadır. Tahliye sonrası denetimli serbestlik teşkilatlanmalarının sunduğu iş bulma, barınma, iş kurmak için kredi sağlama ve psikolojik destek gibi yardımlar yeniden suçun işlenmesinin önlenmesinde önemli yerde durmaktadır. Bu hizmetler denetimli serbestlik ve yardım merkezleri şube müdürlüklerinde yer alan koruma kurulları tarafından verilmektedir (Nursal ve Ataç, 2006). 18 yaşından küçüklerin ise salıverilme sonrası koruma ve yardım çalışmalarında eğitimlerine devam etmesi için yönlendirilmeleri temel amaçtır (T.C. Adalet Bakanlığı CTE, 2006).

Psikososyal Yardım ve Danışmanlık Hizmeti:

Denetimli serbestlik teşkilatlanmalarının faaliyetleri arasında; şüpheli, sanık ve hükümlü kişilere yönelik psikososyal danışmanlık ve yardım sağlanması hizmetleri bulunmaktadır. Denetimli serbestlik memurunun bu alanda yapacağı yardım seçeneği birden fazladır. Bilgi ve danışmanlık hizmeti sağlama, sosyal, psikolojik ve ekonomik problemlere yardımcı olma, iletişim kurma, rehberlik etme, bireysel ve grup çalışmaları uygulama bunlardan bazılarıdır. Psikososyal yardım ve

danışmanlık hizmetlerinin, yargılama öncesi aşamada, hapis dışı ceza ve tedbirin uygulanması sırasında, tahliyeye hazırlık ve tahliye sonrası süreçte uygulanması mümkündür (Çolak ve Altun, 2006).

Denetimli serbestlik teşkilatlanmaları içinde psikososyal yardım ve danışmanlık hizmetleri kapsamında; şüpheli, sanık ve hükümlü kişilerin dışında mağdur kişilere de hizmet sunulmaktadır. Mağdur kişi, psikolojik, bedensel ve maddi olarak etkilenebileceği suç türlerine maruz kalabilir (Sokullu, 2008). Denetim memurunun mağdur kişilere yönelik amacı; mağdurun psikolojik ve sosyal düzenine tekrar kavuşmasını sağlamak amacıyla, suçun yarattığı etkilerden kurtulmasına yardımcı olmaktır (Nursal ve Ataç, 2006).

Araştırma Görevi ve Raporların Yazımı:

Denetimli serbestlik sisteminde denetim memurunun hüküm öncesi yaptığı araştırmalar önemli yerde durmaktadır. Denetim memuru; cumhuriyet savcısı veya mahkemenin talebi doğrultusunda, şüpheli veya sanık kişi ile birebir görüşme yapar. Bu görüşme sırasında, kişinin; fiziksel, psikolojik, sosyal koşularının sistemli bir şekilde ele alınarak suça yönelme riski değerlendirilip, toplumla bütünleşmesi amacıyla ihtiyaç duyduğu her türlü hizmet, program ve kaynaklarla ilgili önerileri içeren raporun hazırlanması için veriler toplanır. Bu aşamada denetim memuru tarafından kişilerin ikamet ettiği ev ve çalıştıkları iş yeri dışında sosyal çevresinin de incelenmesi mümkündür (T.C. Adalet Bakanlığı CTE, 2006). Oluşturulan rapor denetim memuru tarafından mahkemeye sunulur. Mahkeme, denetimli serbestlik tedbirinin uygulanıp uygulanmayacağına, uygulanacaksa suçlunun ne gibi yükümlülüklere tabi tutulacağına ve hangi şartlara tabi olacağına karar verme aşamasında denetim memurunun hazırladığı Sosyal Araştırma Raporu'nu (SAR) dikkate alarak karar verir (Uluğtekin, 2004).

Sosyal İnceleme Raporu (SİR) 18 yaşın altındaki şüpheli veya sanık olarak nitelenen çocuğun, sistemli bir bakış açısıyla suça yönelme riskinin değerlendirildiği rapordur. Denetim memuru bu inceleme sırasında çocuğun sürüklendiği suça yönelik işlediği fiilin hukuki olarak anlam ve sonuçlarını algılama ve bu fiil ile ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin, bulunup bulunmadığını irdeler. Denetim memuru suça sürüklenen çocuğun korunması gibi amaçları gözeterek çocuğun toplumla bütünleşmesi açısından gereksinim duyduğu her türlü hizmet, program, kaynak ve önerileri hazırladığı raporla mahkemeye sunar (T.C. Adalet Bakanlığı CTE, 2006).

Denetim memuru bunların dışında;

1. Denetim tedbirine tabi tutulan sanık ve hükümlü kişiler hakkında Değerlendirme Formu hazırlar. Bu formda: suç(lar)la ilgili bilgiler, mağdur(lar)a ilişkin bilgiler, aile bilgileri, eğitim durumu, sosyoekonomik durumu, yerleşim yeri durumu, sosyal çevre durumu, fiziki ve sağlık durumu, psikolojik durumu, alkol ve madde kullanımı durumu bilgilerinin yanında bilişsel ve kişisel özellikleri, tutum ve davranış örüntüsüne dair bilgiler yer almaktadır (Nursal, 2005a).

2. Şüpheli, sanık veya hükümlü kişinin tabi tutulduğu tedbirin amacı, niteliği, süresi, suçun mahiyeti, tedbire tabi tutulan kişinin ihtiyaçları ve bu ihtiyaçların karşılanmasında birlikte çalışılacak kişi ve kurumların belirtilmesi ve kişinin yükümlülüklerinin tarif edilmesi amacıyla Denetim Planı hazırlar. Denetim memuru hazırladığı denetim planında zorunlu değişiklik yapılması öngörülen durumda Gözden Geçirilmiş Denetim Planı hazırlar (Nursal, 2005a).

3. Şüpheli, sanık ve hükümlü hakkında hazırlanan denetim planı doğrultusunda, yapılan uygulamanın değerlendirildiği ve yapılan mesleki çalışmaların belirtildiği Denetim Raporunu hazırlar. Denetim memuru 3 aylık periyotlarla hazırladığı bu raporu mahkemeye sunar (Çocuk Koruma Kanunu'nun 36. Maddesi gereğince tedbire tabi tutulan çocukların raporları aylık periyotla mahkemeye sunulur.) (Nursal, 2005a).

4. Hükümlünün topluma kazandırılmasında ve salıverilmeye hazırlanmasında ceza infaz kurumlarının psikososyal servisi ile iş birliği yaparak, gerektiğinde cezaevinde bulunan hükümlü ile görüşerek Salıverilme Öncesi Değerlendirme Raporu (SÖR) hazırlanmasında görev alır (Nursal, 2005a).

2.5. Denetimli Serbestlik Personelinin Nitelikleri, Eğitimi

Toplumun ve mağdurun korunması, suçluların rehabilite edilerek yeniden topluma kazandırılması gibi temel amaçlara hizmet eden anlayışla hareket eden denetimli serbestlik sisteminin işlevinin yeterli kılınması için eğitimli, nitelikli ve yüksek mesleki farkındalık düzeyine sahip personelin mevcudiyeti gereklidir (Nursal ve Ataç, 2006).

Personelin Nitelikleri:

Hapis dışı tedbirleri uygulamak üzere tayin edilen görevliler, dürüstlük, insancıllık, profesyonel yeterlilik ve kişilik uygunluğu gibi kriterlere bağlı olarak dikkatlice seçilmiş olmalı ve mümkün olduğu kadar mesleki eğitime ve pratik

tecrübeye sahip bulunmalıdır. Görevlerin nitelikleri açıkça belirlenmelidir. Başvurucular gerekli eğitim düzeyine, iyi karaktere ve uygun mesleki eğitime sahip olma gereğinin yanı sıra esnek, dengeli ve hümanist bir kişiliğe ve mümkün olduğu kadar mesleki eğitime ve pratiğe sahip olmalıdır. Çalışacakları işe, öğrenmeye ve iyi insan ilişkileri kurmaya motive olmuş olmalıdırlar. Şahsi karakterlerin değerlendirilmesinde kullanılan vasıtalar ne olursa olsun, ölçme vasıtalarının tarafsız ve muteber olmasına dikkat edilmelidir (Nursal ve Ataç, 2006).

Personelin Eğitimi:

Görevlilere verilen eğitimin amacı, suçlu kişinin topluma kazandırılması, haklarının güvence altına alınması ile toplumun ve mağdurun korunması için gerekli olanın yapılmasının sağlanmasıdır. Ayrıca verilen eğitimin içeriği, denetimli serbestlik çalışanlarına ilgili kuruluşlarla iş birliği yapma ve faaliyetleri koordine etme noktasında, anlayış ve beceri kazandıracak nitelikte olmalıdır. Denetimli serbestlik ve yardım merkezlerinde farklı meslek dallarından gelen görevliler çalışmaktadır. Psikolog, sosyolog, öğretmen ve sosyal hizmet uzmanları benzer görev tarifi ile hizmet vermektedir. Bu sebeple farklı branşlardan gelen personelin hizmet içi eğitimi ile denetimli serbestlik sisteminin niteliğinin arttırılması ve yapılan işin niceliğinin ortaklaşması önem kazanmaktadır. Bu sebeple Adalet Bakanlığı'nca düzenlenen hizmet içi eğitimlerin yanında birçok proje geliştirilmektedir (Nursal ve Ataç, 2006).

2.6. Denetimli Serbestlik Görevlilerinin Karşılaştığı Risk Faktörleri

Denetimli serbestlik ve yardım merkezlerinde çalışan görevlilerin, sistem içinde birçok risk faktörü ile karşılaştığı durumlar mevcuttur. Tarif edilen risk faktörlerinin başında denetimli serbestlik görevlilerinin karşılaştığı tükenmişlik sendromu gösterilmektedir. Türkiye ve dünya ölçeğinde yapılmış çeşitli çalışmalar, denetimli serbestlik görevlilerinin yoğun bir stresle baş etmek zorunda olduğuna dikkat çekmektedir. Araştırmalar sonucunda, denetimli serbestlik görevlilerinin karşı karşıya kaldığı birçok risk faktörü işaret edilmiştir. Bu faktörler arasında denetimli serbestlik görevlilerinin; işlerini zamanında yapabilme konusunda sıkıntı yaşaması, çok fazla evrak işi ile ilgilenmek zorunda olması, maaşlarının yetersiz olması, mesleki tatminin az olması, işte ilerlemek için fırsatlarının az olması, karar verme aşamasında limitli yetkileri olması, idari destek yetersizliği ve takdir eksikliği ile karşı karşıya olması ve en önemlisi mesleki çelişkiler yaşaması sonucu rol çatışması yaşaması ile çalışma güvenliklerinin yetersiz oluşu tarif edilmektedir. Yine araştırma sonuçlarında, denetimli serbestlik yöneticilerinin daha fazla mesleki tatmine sahip olmasından ve daha az tükenmişlik belirtileri göstermesinden bahsedilmektedir (Slate ve ark., 2000).

Denetimli serbestlik görevlileri, denetim süreci içinde infaz yapan bir devlet memuru mu yoksa rehberlik yapan kişi mi oldukları konusunda, yaşadıkları çelişki sebebiyle rol çatışması yaşamaktadır. Bu sebeple işindeki rolünde kendini

tanımlayamayan görevlilerin tükenme aşamasına gelmesi bilimsel araştırmaların sonucunda tanımlanmaktadır. Gittikçe artan iş yükü ve işlerin yerine getirilmesi için zamanın azalması da görevlilerin kaygı düzeyinin artmasına sebep olmaktadır. Bu sebeple, denetimli serbestlik görevlilerinin işi bırakmak istedikleri veya başka bir iş tanımı ile çalışmak istedikleri de araştırma sonuçları arasında gösterilmektedir (Gregory, 2006, Sevimli Yurtseven, 2008'den naklen).

Yapılan araştırmalar sonucunda, denetimli serbestlik çalışanları için araştırılması ve üzerinde çalışılması gerektiğine dikkat çekilen diğer tanımlamalar ise denetimli serbestlik görevlilerinin işlerini icra ederken yaşadıkları şiddet korkusu ve iş güvenliklerinin yetersiz oluşu olarak tarif edilmektedir. Yapılan çalışmalar sonucunda ulaşılan sonuçlar arasında; denetimli serbestlik idare mekanizmalarının, görevlilerin yaşadığı şiddet korkusunun yeterli derecede telaffuzuna uygun ortam oluşturmaması ile denetimli serbestlik görevlilerinin güvenliklerinin sağlanması konusunda aynı mekanizmaların yeterli teminatı vermemesi tarif edilmektedir (O' Beirne ve ark., 2004).

2.7. Denetimli Serbestlik Uygulamalarında Etik İlkeler

Etik ilkeler denetimli serbestlik hizmetleri içinde temel bir yerde durmaktadır. Bu uygulamalar sırasında oluşturulan etik değerler faaliyetlerin amacı ve özelliği ile uygun olmalıdır. 5402 sayılı kanunun 4. Maddesinde belirtilen, yapılan tüm çalışmalarda temel olarak gözetilmesi gereken yasal ilkelere yer verilmiştir (Nursal, 2005a).

Birinci ilke, İnsan Onuruna Saygı ve Dürüstlük'tür. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda ve Türkiye'nin de taraf olduğu uluslararası sözleşmelerde ifadesini bulan kişi dokunulmazlığı, kişinin maddi ve manevi varlığının korunması ve kişi hürriyeti ve güvenliği gibi temel hak ve hürriyetlerin korunması denetimli serbestlik sisteminin yapılanmasında da gözetilmiştir. Sistem içinde görev alan personelin insan haklarına saygı, dürüstlük ve kararlılık çerçevesinde hareket edip, aşağılayıcı, onur kırıcı veya küçük düşürücü davranışlarda bulunamayacakları belirtilmiştir. İkinci ilke, Gizlilik'tir. Denetimli serbestlik hizmetleri içinde yer alan görevliler; şüpheli, sanık veya hükümlü hakkında edinmiş olduğu bilgilerin gizliliğini korumakla yükümlüdür. Bu bilgiler kanunun zorunlu kıldığı haller dışında hiçbir kurum veya kişilere verilemez. Üçüncü ilke Tarafsızlık'tır. Denetimli serbestlik hizmetleri içinde yer alan görevliler, soruşturma, kovuşturma ve denetim tedbiri süreci içinde edindikleri bilgileri tarafsız bir şekilde değerlendirmelidir. Böylece verilen hizmete güven duyulması ve yapılan işlemin adil ve hukuka uygun oldukları inancının oluşturulması sağlanmış olacaktır. 5402 sayılı kanunda belirtilen bu üç ilkenin dışında yönetmelikte Çocuğun Yüksek Yararını Gözetme ilkesi de kabul edilmiştir. Bu ilke doğrultusunda yönetmelikte yer alan maddelerin uygulanması sırasında yetişkin ve çocuklar hakkında işlemler ayrı ayrı yürütülecek ve çocuğun yüksek yararının korunmasına özen gösterilecektir (Çolak ve Altun, 2006).

2.8. Benlik Kavramı

Benlik, psikolojinin en kapsamlı konularından biridir. Son yıllarda benlik kavramı, kişiliği etkileyen güçlü bir faktör olarak ele alınır. Kişilik, benlik ve mizaç kavramları sık sık bir arada kullanılır. Kişilik; insanın, iç ve dış çevresi ile kurduğu, diğer bireylerden duyuş, düşünüş ve davranış tarzları bakımından ayırt edici, tutarlı ve yapılaşmış bir ilişki biçimini anlatırken mizaç; insanın devimsel ve özellikle duygusal yaşamının niteliklerini anlatan kavramdır. Benlik kavramı ise, kendi kişiliğimize ilişkin kanılarımızı ve kendimizi görüş tarzımızı tarif eder (Cüceloğlu, 2008).

İnsan davranışı, karmaşık ve dinamik bir yapı olan kişilikten etkilenir. Bununla birlikte kişiliği biçimlendiren ve dolayısıyla davranışları etkileyen en temel faktörlerden biri de benlik olgusu ve kişinin kendine yönelik oluşturduğu benlik tasarımıdır. İnsanın; kendisini ve çevresini algılayış tarzı, onun genel tutumunu ve davranışlarını büyük ölçüde etkiler. Bu bakımdan kişiliğin öznel yanı olarak da tanımlanabilen benlik, aynı zamanda edinik bir yapıyı işaret eder (Leary, 1996, Cevher ve Buluş, 2007'den naklen). Kişi, yaşam süreci içinde dış dünyayla ilgili olaylar ve objeler üzerine düşünüp belli sonuçlara ulaşmaya çalıştığı gibi kendisi hakkında da birçok sorunun yanıtını vermeye çalışır. "Ben neyim?", "Ben ne yapabilirim?", "Benim için neler değerlidir?", "Hayatta ne istiyorum?" cümleleri sözü edilen temel soru kalıplarına örnektir. "Ben neyim?" ve "Ben ne yapabilirim?" sorularının yanıtları kişilerin gerçek benliğini oluştururken; "Benim için neler değerlidir?" ve "Hayatta ne istiyorum?" sorularının yanıtları kişilerin ulaşmak istedikleri ideal benliği meydana getirir. Kişiler bu sorulara "Ben beceriksizim.' veya "Ben akıllıyım." cümlelerinde olduğu gibi kendilerine yönelik kanılarını ifade edebilirler veya "Ben iyi konuşurum." cümlesinde olduğu gibi kendilerine atfettikleri yeterliliklerini de dile getirebilirler. Kendileri için değerli gördükleri tarifler üzerinden, "Başkalarına yardım etmeliyim." veya "Her şeyden önce kendimi düşünmeliyim." gibi yargılara ulaşabilirler. Benliğin bir yanını oluşturan emel ve idealler için de, doktor, mühendis veya sanatkar olmak istiyorum vb. yanıtlar verebilirler (Baymur, 1997). Kişiler bir taraftan kendisi hakkında çıkarımlara ulaşıp bunlardan etkilendiği gibi, diğerlerinin kendisi hakkında düşündüklerinden de etkilenir (Çalışkur, 2010).

Benlik, kişilik gibi karmaşık bir kavram olmakla birlikte kişinin; özelliklerine, yeteneklerine, değer yargılarına, emel ve ideallerine ilişkin kanılarının dinamik örüntüsünü oluşturarak iç varlığının bütününü teşkil eder. Benlik; her ne kadar üzerinde beden özelliklerinin ve yapısının (kısa-uzun, zayıf-şişman gibi) etkisi olduğu düşünülse de, birinci derecede psişik ve ikinci derecede tensel bir kavramdır (Baymur, 1997).

Değerler; kişilik yapılanması içinde genellikle merkezi bir role sahip olan "ben"i oluşturan, benlik gelişimini destekleyen aşamalardan biridir. Smith (1969), kişiliğin yapılanmasında, "ben'in bir alt sisteme sahip olduğunu işaret eder. Değerlerin bu alt sistem içinde örgütlendiğini ve bu yapının sadece belirli bir

fenomenal varoluş alanına karşılık geldiğini belirtmektedir. Bunun yanında benlik değerlerinin dönüşüm özelliği bulunmaktadır. Benlik değerlerinin dönüşümü ile tarif edilen benlik denetimidir. Smith'e göre, her insan varoluş farkındalığı ile birlikte bir benlik kavramı ve benlik algısına sahiptir. Bu sistemin doğal dönüşümü değerlerle yürümektedir. Benzer bir biçimde McDougall da kendine saygıyı hissetmekten söz ederek değer ve benlik kavramları arasında bir bağ kurar (Çalışkur, 2010'dan naklen).

Şerif (1996), benliği (ego), bireyin psikolojik yapılanması içerisinde, birbirleriyle ilişkili tutumlarından meydana gelen gelişimsel bir oluşum olarak tanımlar. Kişi bu tutumları; kendi vücut bütünlüğüyle, nesnelerle, sosyal değerlerle ve aile, kişi, grup ve kurumlar ile kurduğu ilişkileri aracılığıyla edinir. Kişi edindiği bu tutumlarla, karşılaştığı somut durumlarda ilişkilerini tanımlar ve düzenler (Atabay, 2009'dan naklen).

William James (1890), benlik bilinci konusunda yoğunlaşarak benliğin kavramsallaştırılmasına çaba harcamıştır. James, benlik kavramının iki anlamını ayırt etmiştir. Birinci anlam; kişinin kendisine yönelik bilgisi ve değerlendirmesi şeklinde tarif edilirken ikinci anlam benliği; zihinsel sistem içinde davranış ve düşünceleri yönetmekle görevli bir yapı ve etki kaynağı olarak gören anlayış olarak tarif edilir (Turan, 2004'den naklen). Markus (1977), benlik bilincinin, kişiyle ilgili tüm bilimsel içerikleri kapsadığını ve bu içeriklerin birbirinden farklı olmakla birlikte her an değişebileceğini öne sürer. Markus'a göre benlik bilincinde bilinçdışı boyutlar yer almamaktadır. Benlik bilinci yerine, benlik (self) ya da benlik kavramı (self-consept) terimleri, benlik algılarının örgütlenerek ortak biçimlenişini ifade eder. Benlik kavramını; bütünleşmiş, tutarlı ve istikrarlı bir bireysellik tarifi ile benliğin genel bir görünüşü olarak açıklayan araştırmacılar, bu genel görünüşün benlik bilincinin deneyimlerini ve olaylara bağlı içerikleri de kapsadığını belirtirler. Benlik kavramının, kimliğin bilinçdışı ve duygusal yönlerini içermediğini savunan bu araştırmacılar, kimliğin duygusal yanlarını çoğu kez benlik değeri (self-worth) ve özsaygı (self-regard) gibi kavramların karşıladığını bildirmektedirler (Turan, 2004'den naklen).

2.9. Benlik Kuramları

Benlik kavramını oluşturan süreçlerin çok yönlü işlemesinden dolayı, farklı yaklaşımlar ve bilim disiplinlerinden gelerek benliğin; bilinçli zihinsel süreçlerle, bilinçaltı süreçlerle, güdülerle, amaçlarla, duygularla, bellek ve yargılarla, sinirsel aktiviteyle, kişilerarası süreçlerle, durumsal etkenlerle, kültürel faktörlerle vb. nasıl bir ilişki içinde olduğunu inceleyen pek çok araştırmacı mevcuttur (Watkins ve Watkins, 2006).

Tutarlı davranış kalıplarının ve kişilik içi süreçlerin kaynaklarını ele alan birçok yaklaşım bulunmaktadır. Yaklaşımlardan her biri insan kişiliğinin önemli bir boyutunu ele alır ve inceler. Örneğin psikanalatik yaklaşım insanların davranış tarzlarındaki önemli farklılıklardan, bilinçaltı akılların sorumlu olduğunu söyler.

Ayırıcı özellik yaklaşımı ise kişinin, ayırıcı özellikler yelpazesini oluşturan türlü kişilik özelliklerden bazılarına sahip olduğunu söylerken, biyolojik yaklaşımı savunan psikologlar ise kişilikteki bireysel farklılıkları açıklamak için kalıtsal eğilimlere ve fizyolojik süreçlere dikkat çekerler. Buna tepki olarak insancıl (fenomenolojik) yaklaşım, kişilik farklılıklarının ana nedeni olarak kişisel sorumluluk ve kendini onaylama duygusunu gösterir. Davranışsal/sosyal öğrenme kuramı tutarlı davranış kalıplarını koşullanma ve beklentilerin sonucu olarak tarif eder. Bilişsel yaklaşımı benimseyen bilim insanları ise davranıştaki farklılıkları açıklayabilmek için insanların bilgiyi işleme yöntemlerindeki farklılıkları inceler (Burger, 2006).

Benlik kuramcıları, benlik (kendilik/self) bilincini insan davranışlarının temeline koyarak, kuramlarını oluşturur. Her ne kadar kavramların tarif edilmesinde ve kullanılmasında değişik sonuçlara ulaşsalar da, kişilik ve psikoterapi alanlarına dair görüşleri benzerlikler gösterir. Benzerliklerin buluştuğu temel yaklaşımlar: benlik kuramları, insancıl yaklaşım, kendini gerçekleştirme kuramları veya fenomenolojik kuramlar gibi değişik adlarla bilinir (Cüceloğlu, 2008). Psikanalatik ve davranışçı yaklaşımlara açık bir seçenek olarak oluşturulan, kişinin öznel deneyimini merkeze koyan fenomenolojik yaklaşımın bir dalı olan hümanist psikoloji üzerine söylem oluşturan psikologlar, kişinin benlik kavramını, kendini gerçekleştirme uğraşını vurgularlar (Atkinson ve ark., 1999) .

Benlik kuramcıları arasında temel varsayım olarak kabul edilen yaklaşımlar şunlardır:

İyimser Bir Yaklaşım: Benlik kuramlarının ayırt edici özelliklerinden biri olan insan doğasına iyimser bakış anlayışı; insan olanın süreklilik sağlamaya çalışarak mutluluk aradığına, kendisi ve doğasıyla uyum içinde yaşamak için bilinçli tercihler yaptığına işaret eder. Yaşamdan doyum sağlama arayışının insanın doğuştan var olduğuna inanılan bir yeti olarak kabul edilir (Cüceloğlu, 2008).

Mekanik Olmayan Yaklaşım: Benlik kuramcıları, bireyin; yaşamını doyumluluğa ulaştırma yönünde sürekli olarak seçim yaptığını savunur. Ayrıca bireyin; iyiye gitme, gelişme ve mutluluğa ulaşma yönünde tercihler yaptığından ve bunu sürekli kılmak istediğinden de bahseder. Kendi yaşamsal bütünlüğünü oluşturan öğeler içinde etkin kişinin; mekanizma olarak, mekanik olmayan bir yolla bu amacına ulaşamaya çalıştığını tarif eder (Cüceloğlu, 2008).

Şimdi-ve-Burada Yaklaşımı: Benlik kuramcıları, bireyin; geçmişte yaşadığı olayların oluşturduğu dinamiğin devamlılığına önem vermezler. Kuramcıların öne çıkardığı, kişinin şu anda yaşadığı zaman, mekan vb. bütünlükler içinde kendisini ve çevresini nasıl algıladığıdır. Dolayısıyla bireyin seçimlerini, geçmişe değil şimdiye önem vererek yaptığını belirtirler (Cüceloğlu, 2008).

Benlik kuramcılarının kullandıkları kavramlar kesin ve net olmamakla birlikte, deneysel olarak araştırılması kolay olmayan tanımlamalar içerir (Çalışkur,

2010). Benlik kuramlarına yönelik eleştirilerin başında, benlik kuramcılarının son derece belirsiz ve iyi tanımlanmamış kavramlar kullandıkları gelir. Bir başka eleştiri ise kuramcıların açıklama yapmak yerine, betimsel (descriptive) oldukları üzerinden tarif edilir. Kuramcılar; insanların nasıl olduklarını söylerken niçin böyle olduklarını açıklamazlar. Kişiliğin dinamik bileşenlerini incelemezler ve kişinin gelişimsel sürecini derinlemesine incelemezler. Dinamik yaklaşımın tariflendirdiği bilinçaltı süreçlere değinmezler. Bununla birlikte, Öğrenme kuramcılarının sıkça kullandığı ödüllendirme ve cezalandırma gibi kavramları sistemleri içinde yer vermezler. Benlik kuramlarını, doğruluğunu veya yanlışlığını ispatlayacak, deneysel düzenek içinde değerlendirme şansı olmadığından dolayı, kuramın bileşenlerinin deneysel psikoloji alanında tartışılması zordur (Cüceloğlu, 2008).

Rogers'ın Benlik Kuramı:

Carl Rogers, fenomenolojik yaklaşımla oluşturduğu kişilik kuramının ana kavramı benlik olarak tarif etmektedir. Rogers'a göre benlik, "ben"i tanımlayan bütün fikir, algı ve değerlerden ibarettir. Benlik, kişinin kim olduğuna ve neler yapabildiğine dair yanıtlarının farkındalığını yaşamasıdır. Kişinin kendini algılayışı, davranışlarını ve dış dünyayı etkiler. Kendisini güçlü ve yetenekli biri olarak algılayan insanın, zayıf ve önemsiz olarak algılayan bir insana kıyasla, çevresinde ve iç dünyasında olup biteni tanımlaması ve bu paralelde gelişen davranışı farklılaşır (Atkinson ve ark., 1999).

Rogers (1961, 1977), insan doğasına iyimser bir bakış açısıyla yaklaşır. Gelişime açık olmanın ve iyiye doğru değişmenin insanın doğasında olduğuna inanan Rogers, benlik bilincine önem verir. Rogers'a göre benlik bilinci, onun kendisiyle ilgili düşüncelerini, algılamalarını ve kanaatlerini içerir. Benlik bilinci iyi, orta, kötü gibi derecelerde olabilir. Benlik bilinci her zaman doğruyu yansıtmayabilir. Başarılı olduğu halde bir insan kendini başarısız görebilir veya başarısız olduğu halde kendini başarılı zannedebilir. Ancak, herkes daha olumlu daha gelişmiş bir benlik arayışındadır (Cüceloğlu, 2008'den naklen).

Rogers'a göre insanlar kendi benlik imgeleriyle tutarlı davranış sergilemek isterler. Tutarlı olmayan deneyim ve duygulanımlar, kişi için tehdit unsuru oluşturur. Kişi bu unsurların bilinç düzeyinde işlenmesinin önüne geçmek isteyebilir. Tarif edilen kavram esas olarak Freud'un bastırma kavramı olmakla birlikte Rogers, bu türden bastırmanın gereksiz ve süreksiz olduğunu düşünmektedir (Atkinson ve ark., 1999). Rogers (1961, 1977), kişinin davranışı ile benlik bilinci arasında bir farklılık varsa ortaya kaygının çıkması kaçınılmaz olduğunu ve bireyin kendini aldatmaya başlamasıyla kaygı düzeyinin artacağını ve zamanla bireyin benlik bilincinin temelden sarsılacağını söyler (Cüceloğlu, 2008'den naklen). Kişilerin benlik yaşantıları ile gerçeklik arasındaki kopukluk genişledikçe uyumsuzluk potansiyelleri de o derece artar. Benlik kavramı, kişisel duygu ve yaşantılarıyla tutarsız olan kişi, kendisini gerçek olana karşı savunmak durumunda kalacaktır. Bunun nedeni gerçek olanın anksiyeteyle sonuçlanmasıdır. Rogers kuramında bir diğer çatışma unsurunun, benlik ile ideal benlik arasında olabileceğini belirtir. İdeal benlik gerçek

benliğe yaklaştıkça kişi daha doyumlu ve mutlu olur ancak; iki kavram arasındaki kopukluk arttıkça mutsuzluk artar ve doyumsuz bir kişilik ortaya çıkar (Atkinson ve ark., 1999).

Rogers, olumlu benlik bilincinin geliştirilebilmesi için Kişinin koşulsuz sevgi (unconditional love) içinde yetişmesi gerektiğinden bahseder. Koşulsuz sevgi, kişi ne yaparsa yapsın, onun sevgi ve saygıya layık olduğunu kabul eden anlayışın tarifidir. Davranış cezalandırılsa bile birey sevilir ve sayılır. Koşulsuz sevgi içinde gelişimsel sürecini sürdüren kişilerin benlik anlayışları güçlü ve olumludur (Burger, 2006).

Maslow'un Kuramı:

Maslow (1970), özgül olarak kuramını gereksinimler (ihtiyaçlar) hiyerarşisi söylemi üzerinden oluşturmaktadır. Kuramında temel gereksinim olarak biyolojik ihtiyaçları tarif eder. Temel gereksinimler karşılandığı zaman kişilerin, daha karmaşık psikolojik güdülenmelere ulaşacağını ileri sürer. Kişi ancak temel gereksinimleri karşılandığı zaman estetik ve entelektüel ilgilere ayırabilecek zaman, motivasyon ve enerji bulur (Arık, 1996'dan naklen).

İhtiyaçlar Hiyerarşisinin en alt basamağında gıda, su, barınma, ısınma gibi Temel Fizyolojik İhtiyaçlar bulunur. Bunun üstünde sırasıyla, Emniyet (Güvenlik), Ait Olma ve Sevgi, Değer-Saygı, Kendini Gerçekleştirme ve Estetik ihtiyaçlar gelir. Bunun dışında bütün bu temel ihtiyaçların üstünde veya dışında gibi görünen aslında temel ihtiyaçlarla iç içe geçmiş Bilme İhtiyacı mevcuttur. Bir alt seviyedeki gereksinim belirli oranda tatmin edilmedikçe, belirtilen gereksinimin üstündeki ihtiyaçlar kendilerini hissettirmez, insan organizmasını güdülendirmezler (Maslow, 1970, Arık, 1996'dan naklen).

Maslow (1971), güdüleri hiyerarşik bir konumda yapılandırır ve insanların alt basamaktaki gereksinmeleri giderir gidermez, üst aşamadaki güdüleri doyurmaya yöneleceğini kabul eder. Kişinin ulaşabileceği en yüksek yer Kendini Gerçekleştirme aşamasıdır. Kendini Gerçekleştirme noktasına ulaşan insanların çoğu, bunu anlık bir yaşantı olarak deneyimlerken, bazı kimseler bu anı uzun süreli yaşantılayabilmeyi başarır. Maslow üniversite öğrencileri üzerinde yaptığı araştırmada çok az insanın bu anı yaşadığını öne sürmekle birlikte, tarihte bazı önemli liderlerin kendini gerçekleştirmiş kişiler olduğunu söyler (Cüceloğlu, 2008'den naklen).

<u>Maslow'un Kendini gerçekleştirmiş bir kişide gördüğü bazı özellikler.</u>

- Gerçeğin bilinebilecek yönlerini doğru olarak algılar.
- Bilinemeyecek olanların bilinemeyeceğini doğru olarak algılar.
- Gerçeği olduğu gibi kabul eder.
- Kendini olduğu gibi kabul eder.

- Başkalarını olduğu gibi kabul eder.
- Yaşamın getirdiği olayları tam anlamıyla yaşayarak tadını çıkarma eğilimindedir
- Kendiliğinden hareket eder.
- Yaratıcı bir biçimde davranabilir.
- Kendine ve yaşama gülebilir.
- İnsanlığa değer verir ve onun sorunlarını ciddiye alır.
- Son derece yakın ve derin birkaç dostu vardır.
- Yaşamı bir çocuğun kalbiyle görüp yaşayabilir.
- Gerektiğinde çok çalışır ve sorumluluğunun farkındadır.
- Dürüsttür.
- Çevresinin farkındadır, sürekli çevresini araştırır ve yeni şeyler dener.
- Savunucu değildir (Maslow, 1970, Atkinson, 1999'dan naklen).

Freud'un Kişilik Kuramı:

Freud (1923/2006) kişiliği bilinç, bilinç öncesi ve bilinçaltı olmak üzere topografik olarak üçe ayırmıştır. Bilinç, farkında olduğumuz düşünceleri, bilinç öncesi (önbilinç) o anda zihnimizde olmayan ancak çağrılması halinde bilince ulaşabilen bütün bilgileri içerir. Freud bilinç ve bilinç öncesindeki malzemeleri, zihnimizdeki düşüncelerin adeta bir buzdağının görünen kısmına benzeterek, asıl büyük depolamanın buzdağının suyun altında kalan kısmında olduğu gibi bilinçaltında yapıldığını öne sürer. Her psikolojik olayın bir nedeni olduğunu savunmakla birlikte, bunların çoğuna doyuma ulaşmamış dürtülerin ve bilinç dışı arzuların da yol açmakta olduğunu belirtmektedir.

Freud, topografik modelden sonra insan kişiliğini açıklamak için yapısal modeli geliştirmiştir. Bu modele göre Freud; kişiliği, birbirleriyle insan davranışını belirleyecek şekilde etkileşen belli başlı sistemler olan id, ego ve süperego olarak tanımlanan sistemlere ayırmaktadır. İd, kişiliğin en ilkel bölümü olmakla birlikte yeme, içme, artıkları atma, acıdan kaçınma, saldırganlık gibi temel biyolojik itkilerden ibarettir. Süperego ise, toplumun değerlerinin ve ahlaki yargılarının içselleştirilmiş temsili olmakla birlikte, kişinin; ahlaki olarak ideal kişi imgesinin (ego ideal) yanı sıra vicdanını da oluşturmaktadır. Ego (benlik) ise gerçeklik ilkesine (reality principle) boyun eğer ve itkilerin doyurulmasının, durum uygun olana dek ertelenmesini sağlar. Hangi eylemlerin duruma uygun olduğuna ve id itkilerinin nasıl doyurulacağına karar verir. İdin talepleri, dünyanın gerçeklikleri ve süperegonun talepleri arasında aracılık eder (Atkinson ve ark., 1999). Bu denge bir yandan organizmanın doğal gelişme yetileri (bellek, zeka, algılama, uyaran eşiği

vb.) ile bir yandan da engellenme ve çatışmalara karşı geliştirdiği savunma yolları ile gerçekleştirilir (Öztürk, 2002).

Benliğin görevi bireyi (organizmayı) acıdan korumak ve doyuma ulaşmasını sağlamaktır. Çocukluğun ilk dönemlerinde organizma, gereksinimlerinin hemen doyurulması gibi isteklere yanıt almak isteyen haz ilkesinin (Pleasure principle) etkisi altındadır. Zamanla gelişen benlik; neyi, ne zaman, ve nerede doyurabileceğine karar verme becerisini, dürtüleri ve gereksinimleri bekletebilme veya erteleyebilme gücünü kazanır. Benlik, dürtüler üzerinde göreceli bir egemenlik kurmayı öğrenir. Dürtüleri bekletebilme veya erteleme gücü, engellenmeye dayanma gücü (frustration tolerance) ile paralel güçtedir. Alt benlikte egemen olan doyum ve haz ilkesi iken benlikte egemen olan gerçeklik ilkesidir. Gerçeği değerlendirme yetisi (reality testing) bireyin ruhsal dünyası içinde ve dışında olup bitenlerin ayırt edilebilmesi ile neyin düşünce, neyin eylem ve olay, neyin hayal olduğunun bilinmesidir (Öztürk, 2002). Benliğin zayıf düştüğü durumlarda, yani ilkel benlik ve üst-benlik arasındaki çatışmayı gideremediği hallerde davranış bozukluklarının ortaya çıkma ihtimali mevcuttur (Cüceloğlu, 1999).

Yeni –Freud'cu Kuramlar:

Freud ile çalışmış pek çok psikolog, Freud'un kuramı üzerinde işaret ettikleri ve eleştirdikleri noktalardan hareketle kişiliğin; yaşamın ilk birkaç yılından sonra da değişebileceğini, davranışa içgüdüsel etkilerin yanı sıra toplumsal etmenlerin de etki edebileceğini ve insan doğasının daha iyimser bir şekilde ele alınabileceğini savunarak hareket etmiştir (Atkinson ve ark., 1999).

Adler, kişilik kuramında benlik kavramını dile getirmiştir. Benlik; karar verme yeteneğine sahip ve bireye, amaçlı bir yaşam sağlamaya çalışan bir sistem olarak tanımlanmıştır. Adler'e göre kişilik; bireyin kendisine, topluma ve diğer insanlara karşı geliştirdiği tutumların ürünü olarak gelişir. Kişi, bilinçli bir varlık olarak davranışlarının farkındadır (George ve Cristiani, 1995). Adler (1940), İnsanların güdülenmesinden, büyük oranda üstünlük çabasını sorumlu tutar (Masterson, 2010'dan naklen).

Jung'un kuramında ise, benlik kişiliğin bütünüdür. Diğer bütün sistemler bu merkezin etrafında sıralanırlar. Jung'a göre, diğer kişilik sistemleri gelişmeden benlik gelişemez. Ayrıca, Jung, benliğin işlevinin yaşamın anlamını bulmak ve kişiliği geleceğe doğru güdülemek olduğunu bildirmektedir (Fordham, 1983).

Erik Erikson kuramında benliğin olumlu işlevlerinden bahseder. Erikson'a göre benlik, kişiliğin oldukça güçlü ve bağımsız bir bölümüdür (Burger, 2006). Benlik bir kimlik duygusu geliştirir ve bunu korurken; kişinin, çevresi üzerine kurduğu egemenlik duygusunu tatmin eder. Erikson bireyin yaşamı boyunca karşılaştığı sekiz aşamalık kişilik gelişim basamağından bahseder. Kişi her bir aşamada (psikososyal evrede) bir çatışma ile karşılaşır ve bunu çözmek için iki yoldan birini seçer. Çatışmaları çözmek için kişinin seçeceği alternatiflerden biri

kişinin uyum sağlamasına katkıda bulunurken, diğeri olumsuz bir sürece işaret eder (Gander ve Gardier, 2001).

Horney (1944/2006a), Jung'un yaklaşımına benzer bir şekilde, benliğin kişilik içerisinde bir bütünlük duygusu yarattığını ileri sürmektedir. Belirli koşullarda insan enerjisi kendi potansiyellerinin gerçekleştirilmesinde kullanılır. Kendine özgü yapısına, becerilerine, doğal eğilimlerine ve yaşamını etkileyen eski-yeni koşullara göre birey; daha yumuşak ya da daha katı, daha sakınımlı ya da insanlara daha çok güvenen, az ya da çok özgüvenli, daha içe dönük ya da daha dışa dönük bir insan olabilir. Kişi, kendine özgü becerilerini kendi potansiyeli doğrultusunda gerçekleştirir. Horney, kişilerin gerçek benlik imajlarının yeni yaşantılar ve amaçlar doğrultusunda farklılaşarak değişebileceğini belirtir. Horney (1950/2006b), bireyin gerçek veya idealize bir benlik imajı oluşturduğunu ve bunu iyi ya da kötü yanları bir arada kapsayan, gerçekçi bir değerlendirmeye dayandırdığını belirtir. Horney kuramında, nevrotik kişilik özellikleri üzerinde çalışarak, normal olanı açıklamaya çalışır. Nevrotikler gerçek dışı ve katı bir benlik görüşüne sahip olup, kabul edilmesi zor olan gerçeği inkar ederler. Bu imajın özgün yanları kişilik yapısı tarafından belirlenir ve farklılık gösterir. İdealize benlik, toplum tarafından kabul gören model insan olma ve buna özenme anlamını taşımaktadır. Bu ideal benliğe ulaşamadıkça, insanların sürekli olarak özgüven kaygısı yaşadıklarını ve diğer insanlara aşırı bağımlı hale geldiklerini, bu kişilerin genelde kuşkucu, heyecanlı ve kendi içlerinde çatışma halinde olduklarını belirtmektedir. Bu durum, kişiyi sürekli olarak benlik imajını korumaya yöneltir.

Sullivan, kuramında kişileştirme kavramına önem verir. Kişiler, başkaları ve kendileri için zihinsel imgeye sahiptir ve kişilik, kişilerarası ilişki durumunda ortaya çıkar. Bunun için diğer insanların somut varlığı şartı aranmaz. İmgesel hatta var olmayan kişiler de olabilir. Algılama, anımsama, düşünme, düş kurma ve diğer tüm ruhsal süreçler insan ilişkilerini içerir. Rüyalar, insanlar arası ilişkileri yansıtırlar. Sullivan'ın önemli kişileştirmeleri arasında iyi-ben, kötü-ben ve ben-değil vardır. Ben-değil kişileştirmesi ile bireyin, tehdit edici bulduğu için kendilik sisteminden çözüştürerek, bilinçaltında sakladığı yönleri tarif edilir. Sulivan'a göre benlik sistemi, kişiyi anksiyeteden korur, kişiliğin geri kalanına yabancılaşmasına engel olur ve kişinin diğer insanlarla ilişki kurmasına yardım eder (Burger, 2006).

Fromm (1941/2006), toplumun yapı ve dinamiklerinin, bireyin sosyal karakterinin biçimlendiricisi olduğunu savunmaktadır. Fromm'a göre, kişi; benliğinin akılcı, yaratıcı ve iyi ve kötü yanlarının bilincinde olandır. İnsanların çoğu, kişisel özgürlük bilincinden ve bireyselliklerinden kaçmak üzere güdülenmiştir. Kişiler bazen güçlü bir figürle kendilerini özdeşleştirip kendilerinden güçsüzlere saldırarak bu kaçışı gerçekleştirebilir. Bazen de kaçış mekanizması olarak yıkıcılığı ve bazen de, kendilerine toplum tarafından uygun görülen kuralları kabul ederek ve biricik olma adına bireysellik duygularını yok ederek ortaya çıkarttıkları mekanik uyumluluğu kullanabilirler.

Diğer Kuramlara Bakış:

Allport, bireyi grup normlarına göre incelemenin insan kişiliğini anlamak için kaçınılmaz olduğunu; ayrıca insanları önceden belirlenmiş sınıflara sokmaya uğraşmaktansa bireyi kendi içinde inceleme yaklaşımı ile tek bir bireyin kişiliğini oluşturan özelliklerin benzersiz birleşimini belirlemenin mümkün olduğunu belirtmektedir. Allport ayırıcı özelliklerimizin sinir sistemimizdeki fiziksel öğelerden kaynaklandığını, bir gün bilim insanlarının nörolojik yapıları inceleyerek insanların kişilik özelliklerini belirleyebilecek düzeyde bir teknolojiyi geliştireceğini öne sürmüştür. Freud'dan farklı olarak, yetişkin kişiliğinin altında yatan güdülerin yalnızca çocukken davranışımızı yönlendiren dürtülerin bir yansıması olduğunu kabul etmez. Allport çocukluk davranışlarının yetişkine benzemesine rağmen altta yatan dürtülerin aynı olmadığını belirtir. Örneğin, ebeveynini mutlu etmek için kitap okuyan bir çocuğun zamanla bu davranışı işlevsel olarak otonomlaşır. Çocuk, yetişkin hale geldiğinde kitap okuma davranışı artık eğlenceli bir hale dönüşür. Allport, yenidoğanın çevrelerinden farklı olarak bir kendilik kavramları olmadığını belirtir. Zamanla bedenlerinin dünyadaki diğer nesnelerden farklı olduğunu anlamaya başlayan yenidoğan, süre geçtikçe çevrelerindeki diğer şeylerden farklı olarak bedenlerinin hareketlerini kontrol edebildiklerini ve dokunmaya karşı hissetme duygusunun geliştiğini keşfeder. Allport bu noktadan itibaren, çocukta; kimlik ve kendini beğenme duygusu ve süreci takiben kendilik duygusunun geliştiğini ve bunun ergenlik boyunca devam ettiğini söyler. Allport, kendiliğin tüm yönlerini tek bir kavram altında toplayarak tarifine bildiğim ben (proprium) adını vermiştir (Burger, 2006).

Eysenck, kişiliği biyolojik temelde ele almış ve kişiliğin 3 ana boyutu üzerinde durmuştur. Bunlar: içe dönüklük-dışa dönüklük, nevrotiklik ve psikotikliktir. Eysenck, içe dönüklerin dışa dönüklere oranla uyarılara karşı daha hassas olduğu sonucuna ulaşılan araştırmalardaki bu farklılaşmayı, biyolojik farklılıklarla açıklar (Burger, 2006).

Evrimsel kişilik psikologları, insan kişiliğinin özelliklerinin gelişimini ve hayatta kalma işlevini açıklamak için, doğal ayıklanma kavramını kullanır ve kaygının çoğu zaman toplumsal reddedilme ile ilişkili olaylardan kaynaklandığını belirtir. Toplum tarafından gösterilen jest olan ret; kişinin hayatta kalma ve soyunu sürdürme şansını azatlığı için, kaygının olumlu yönde verilmesi türlerin yaşam mücadelelerine destek olmuştur (Burger, 2006) .

Davranışçılar; davranışların gelişimini ve sürdürülmesini klasik ve edimsel koşullanmalarla açıklar. Kişilik, bireyin geçmişte yaşadığı koşullanmaların toplam bir sonucu olarak tarif edilir. Skinner, davranışların açıklanmasında kaygı gibi içsel durumların ve tanımlamaların yerine, sadece gözlemlenebilir dışsal olayları kullanmaktaydı. Skinner, davranışın bilimsel analizinde zihin ve benlik gibi kavramların yeri olmadığını öne sürmüştür. Rotter, bir davranış gösterme olasılığının bireyin elde edeceği ödül ya da cezaya göre değiştiğini, böylelikle beklentilerin de değiştiğini savunur. Bandura ise içsel durumların, çevrenin ve

davranışın karşılıklı olarak birbirini etkilediğini söyler. Ayrıca "başkalarını izleyerek öğrenme" kavramını da ekleyerek, bireyin; izleyerek öğrendiği davranışları gerçekleştirme olasılığının, ödül ya da cezaya ilişkin beklentilerine bağlı olduğunu açıklar (Burger, 2006).

Bilişsel psikologlar farklı benlik algıları arasındaki ilişkiyi Benlik Farklılığı adı verilen yaklaşımla açıklar. Bu yaklaşıma göre kendilikle ilgili bireyin üç değişik zihinsel imgesi mevcuttur. İlk olarak herkeste, kişinin olduğu (ya da olduğuna inandığı) kendiyle ilgili bilgileri içeren bir gerçek kendilik mevcuttur. İkinci olarak, yine herkeste, olmak istenen kendilik vardır. Bu da olmak istenilen insanın, zihinsel imgelerini içerir. Olmak istenilen kendilik, kişinin; düşleri, istekleri ve yaşamında belirlediği hedefleri içerir. Bireyin, gerçek kendiliği ve olmak istenen kendilik bir başkasınınkine benzemez. Üçüncü olarak bir de olmamız gereken kendilik tarifi mevcuttur. Bu kendilik; kişinin olması gerektiğine inandığı, çeşitli kaynakların (anne, baba, din vb.) kişi için belirlediği görevleri ve yükümlülükleri yerine getiren kişidir. Kurama göre, gerçek kendilik ve olmak istediğimiz kendiliğimiz arasındaki uyumsuzluklar; çeşitli olumsuz yaşantılara ve depresyon gibi patolojik sonuçlara yol açabilir. Kuramcılar; karşılaştırmaların, bilinç düzeyinde yaşandığını ve yaşanılan olaylardan sonra, altta yatan nedenlerden haberdar olmadan, kişilerin depresyon ya da suçluluk duygusu yaşadığını belirtir (Burger, 2006).

Kelly, kişilerin dünyayı anlamlandırmaya güdülü olduğunu belirtir. Kelly, bu süreçte kullanılan bilişsel yapıları kişisel yapılar olarak tanımlar (Burger, 2006).

Cooley'in kuramına göre kişi, kendi kendini doğrudan algılayamaz. Kişinin, aynadaki görüntüsünü kendi olarak algılaması gibi; birey, kimliğini diğer insanların tepkilerinden yansımış olarak algılar. Bu nedenle süreç "Yansıma-Ben" veya "Ayna-Ben" olarak da isimlendirilebilmektedir (Bilgin, 1994).

Kohut (1977/2006), modelinde ruhsal yapının temel öğesi olarak "kendilik" kavramını tarif eder. İnsanın doğuştan itibaren kendilik yapısı vardır. Bu yapı başlangıçta gelişmemiştir. Kendiliğin gelişimi için diğer insanlara gereksinim vardır. Bu gereksinim somut bir şekilde kendilik nesnesi olarak tarif edilir. Kendilik nesnesi (self-object), bireyin; sanki yaşamının bir parçası olarak işlev görüyormuşçasına yaşantıladığı bir kişi, bir nesne veya bir olay demektir. Gelişim süreci içinde çocuğun hem o an için gereksinimleri karşılanmış olur hem de çocuk zaman içinde bu işlevleri içselleştirir. Bu sayede; gereksinimlerini, kendilik nesnesine giderek daha az gerek duyarak kendi başına gidermesinin yollarını öğrenir (dönüştürerek içselleştirme). Kohut (1971), kendilik psikolojisi kuramını ilk ortaya koyduğunda kendiliği (self), benlik (ego) içinde yer alan bir kendilik tasarımı (self-representation), kişinin kendini algılayış biçimi ve kendisiyle ilgili imgeler bütünü şeklinde düşünmüştür (Terbaş, 2004'den naklen). Kohut (1977), İkinci kuramında ise kendilik, bir üst örgütlenme, kişiliğin çekirdeği, algıların ve girişimlerin merkezi şeklinde nitelendirilir ve tüm psikopatoloji alanına açıklama getirmeyi hedefler (Terbaş, 2004'den naklen).

Kohut'un benlik psikolojisinde; çocuğun gelişmekte olan benliği için uygun ve sağlıklı bir ortamın esasını, çocuğun değişen gereksinimleri ile uyum içinde olabilecek olgun ve tutarlı bir ebeveyn benliği oluşturmaktadır. Kendilik nesneleri; anne-baba olabileceği gibi, çocuğun yaşamında önem taşıyan, çevresinde bulunan başka kişiler de kendilik nesnesi olabilir (Pervin, 1990). Kendilik nesnelerinin engellemeleri ve ödüllendirmeleri sayesinde, çocuğun aynalama ve idealleştirme gereksinimleri karşılanabilecek ve çocuğun benliğinin olgunlaşmasını kolaylaştıracak bir ortam oluşturabilecektir. Bu işlevleri yerine getirme noktasında yeterince duyarlı olmayan kendilik nesneleri ile çocuk arasında, eşduyum kurulamaması sonucunda iki farklı başarısızlıkla karşılaşılabilir. Bunlardan birincisi kendilik nesnelerinin aşırı uyarması sonucu yapısal nevrozlar, diğeri kendilik nesnelerinin duygusal uzaklığı sonucu kendilik rahatsızlıklarıdır (Kohut 1977/2006).

2.10. Benliğin Gelişimi

Benlik, birtakım yaşantılar sonucunda kazanılan edinik bir yapıdır. Kişi doğduğu andan itibaren içine girdiği sayısız nitelikte ve nicelikte tarif edilebilecek kümelerin bir parçası olur. Aile, sosyal çevre, okul, arkadaşlar vb. birçok insanla etkileşime girerek, davranış ve düşünce icra eder (Çalışkur, 2010). Yenidoğan, "ben" ile " ben olmayanı" ayırt edebilecek yetilere henüz sahip olmayandır. Onun için dünya; dıştan mı içten mi geldiğini bilmediği uyaranlar ve izlenimler karmaşası gibidir. Duyum mekanizması yoluyla algıladığı uyaranları; anlama, ayırt etme ve bütünü ile kavrama zamanla oluşmaktadır. Başlangıçta çocuk için önemli olan bedeni ihtiyaçlardır. Çocuk zamanla açlık, susuzluk, üşüme, terleme gibi tariflerin bilincine varır. Ancak henüz tam olarak kendi bedeninin nerede bittiğinin ve kendisi dışında olan dış çevresinin nereden başladığının ayırtına varamaz (Baymur, 1997).

Kişi, doğduğu andan itibaren yaşadığı olaylarla ve değindiği kişilerin etkisiyle yavaş yavaş "ben" ile "ben olmayanı" ayırt eder ve benliğin oluşum sürecini destekler. Çocuk çevresi ile olan etkileşimi sonucu önce kendi bedeninin sınırlarının nerede bittiğini öğrenir. İlk aylarda parmağı ağzından çıktığı zaman ağlayan çocuk, bir süre sonra deneyimlediği yaşantıları sonucunda, istediği zaman parmağını ağzından çıkarabileceğini öğrenir. Zamanla el ve ayaklarının kendisine ait olduğunu ve bunları istediği zaman hareket ettirebileceğini keşfeder. Birinci yılın sonunda ilgi alanı genişleyen çocuk; fikir ve istek sahibi olduğunu fark ederek, diğerlerinden ayrı bir kişi olarak, kendisinin duyumladığı yaşantıyı ayırt etmeye başlar. Psikososyal benliği gelişmeye başlayan çocuk, öncelikle aile üyeleri ile iletişime geçerek sosyal bağlar kurar, daha sonra kendi akranlarının dünyasını keşfeder. Sosyal yaşantısı içinde yaşadığı ev, ikamet ettiği mahalle, okul ve başka çevrelerle ilişki kurarak başlangıçta kendi ve annesi/kendine bakan kişi ile kurduğu etkileşim halkasını genişletir (Baymur, 1997).

Benliğin gelişmesinde kişilerarası ilişkilerin önemi büyüktür. Sosyal yaşantısı içinde yer alan insanların tepkileri, kişinin benliğinin içeriğini ve öznel olarak yapılanmasını etkiler. Referans alınan kişilerin; bireyin kendisini onaylayıp onaylamadığı, beğenip beğenmediği ve söylemleri kişinin benliğinin alacağı şekli

etkiler. Sürekli olarak kendisine olumsuz yargılar taşıyan nitelikler atfedilen bir çocuk, gerçekten bu niteliği benimseyebilir. Kişilerin yaşantısı içinde yer edinen her özne veya nesne, kişinin benlik örüntüsüne bir şeyler katmaya devam eder (Baymur, 1997).

2.11. Benliğin Önemi

Lecky, iyi bir ruh sağlığı için benlik tasarımı ile özellikle ideal benlik (bireyin ne olması, nasıl davranması gerektiğine ilişkin kendisine mal ettiği değer yargıları) ile gerçek yaşantısı arasında tutarlılık olmasının önemine dikkat çekmiştir. Kendi değer yargıları ve ideallerine uygun davranmak insanın kendisine olan saygısını, güvenini ve mutluluğunu arttırır. Gerçek yaşantıları benlik tasarımlarına uygun olmayan kişilerde, birtakım kaygılar ve huzursuzluklar oluşabilir. Örneğin, "İyi bir sporcu olmam için çalışmam lazım ama bir türlü koşmak istemiyorum." cümlesini kuran kişinin gerçek benlik ile ideal benlik arasında tutarsızlık yaşaması muhtemeldir (Baymur, 1997).

Benlik ve kişilik nitelikleri ile öğrenme becerisi arasında yakın bir bağ vardır. Bu alanda yapılan araştırmalar benlik tasarımının en az zeka kadar okul başarısını etkilediğini ortaya koymaktadır. Bireyin doğduğu andan itibaren olumlu bir benlik tasarımı geliştirmesi önemli görülmektedir. Bu sebeple bireyin; sevilme, korunma, benimsenme, kendine uygun işlerde başarılı olabilme gibi en temel ihtiyaçlarının yeterli nitelikte karşılanmasının temel bir önemi mevcuttur. Benliğin, kişiliğin gelişim sürecinde önemli rolü son yıllarda sadece psikologların değil diğer birçok bilim insanının dikkatini çekmektedir. Kişilerin sosyal yaşantılarındaki deneyimleri ile kişinin kendisine özgü uyum tarzında, benlik ve kişiliğin büyük bir rolü olduğu, yapılan araştırmalarla birlikte daha iyi anlaşılmaktadır (Baymur, 1997).

2.12. Benlik Saygısı ve Sosyal Problemler

Her toplum, üyelerinin davranışlarını düzenleyen kurallara ve normlara sahiptir. Sapan davranış, toplumun beklentilerinden, ya da toplumun uygun gördüğü şekilden farklı olan davranış olarak tanımlanır. Sapan davranış, suç kavramından daha geniş ve daha belirsizdir. Sapma, bir toplumsal gerçek olmakla birlikte toplumun üyelerinde tepki alan ve normal dışı bir sosyal problem olarak tarif edilir (Sokullu Akıncı, 2004).

İnsanların sosyalleşme sürecinde, ailenin çok büyük önemi vardır. Sağlıklı ve uyumlu bir yetişkin olmanın temeli erken dönemde, anne-baba-çocuk arasındaki yakın ve sıcak etkileşim sonucunda atılır. Özellikle annenin bebek ile sağlam bir bağ kurması, ileride kişinin hayata güven ile bakması ve sağlam bir benlik bilincine sahip olmasına olanak sağlayacaktır (Cüceloğlu, 1999).

Araştırmalar, kendine güven duygusu ile sosyal uyum arasında anlamlı ilişki olduğunu bildirmektedir. Bu çalışmalar, kendine güven duygusunun, bireyin sosyal

çevresi tarafından kabul edilip, kendisine değer verildiğinde arttığını, ancak reddedilip dışlandığında azaldığını göstermektedir (Turan, 2004).

2.13. Benlik Saygısı ve Sapan Davranışlar

Smelser (1989), kendine güven ve sosyal problemler arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmaları gözden geçirmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, kendine güven ve sosyal problemler arasında ilişki olduğunu söyleyen araştırmacıların yanında, kendine güven ile sosyal problemler arasında ilişki kurmayan araştırma sonuçlarına rastlamıştır. Ayrıca sosyal kendine güven ve sosyal problemler arasında hiç ilişki olmadığını söyleyen araştırmacılar olduğunu görmüştür. Kendine güven ve gençlik dönemindeki hamilelikler, çocukluk dönemi istismarı, alkol ve uyuşturucu madde kötüye kullanımı konu başlıkları altında yürütülen çalışmalarda kendine güven ve sosyal problemler arasında korelasyon saptanamamıştır (Kaplan, 2001'den naklen).

Kendine güven ve sosyal sapma davranışı arasında korelasyon saptanamayan çalışmalar bulunmasına rağmen, hala iki kavramsal tanım arasında ilişki olduğunu düşünen ve çalışma yürüten araştırmacılar mevcuttur. Özellikle sonucu anlamlı çıkan araştırmalarda benlik kavramı, hem sapan davranışın nedeni hem de sonucu olarak kullanılmaktadır. Benlik kavramı, sosyal sapma için bir nedenden ziyade bir sonuç olarak incelendiğinde çelişkili sonuçlar ortaya çıkmaktadır (Kaplan, 2001). Smelser'a (1989), alkolik ebeveyne sahip olmak, ebeveyn tarafından istismara uğramak, okul başarısızlığı ve düşük kendine güven arasında ilişki olması beklemektedir. Ancak, psikoaktif maddelerin kendine güven üzerindeki pozitif etkisi sezgisel çıkarımlardan ziyade objektif kriterlere dayandırılır (Kaplan, 2001'den naklen).

Bunun dışında kendine güven ve sosyal sapma arasındaki ilişkinin yönü (pozitif veya negatif) ve ilişkinin gücü üzerine yürütülen tartışmalar da sorunlu ilerlemektedir. Düşük benlik saygısına sahip kişilerde yüksek derecede sosyal sapma görülebilirken bunun tam tersi sonuçların çıktığı araştırmalarda mevcuttur. Yüksek benlik saygısına sahip kişilerde, yüksek sosyal sapmanın görüldüğü araştırmalar bu çelişkiye örnek olarak verilebilir. Bu nedenle araştırmacılar kendine güven, sapma davranışı ve depresyon gibi değişkenlerin ne derece birbirini etkilediğini konu eden çeşitli sorular ortaya atarlar. Hangi değişkenin bir diğeri üzerinde daha güçlü etkiye sahip olduğu veya bu etkinin hangi yönde ve güçte olduğu bu sorulara örnektir. Değişkenler arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalar sonucu bulunan zayıf ve tutarsız sonuçlar, çoğunlukla kullanılan metotların yetersizliği ile ilişkilendirilmiştir. Sonuçlar arasındaki farklılıklar katılımcıların karakterleri arasındaki farklılıktan ileri gelebileceği belirtilmiştir (Kaplan, 2001).

Diğer önemli bir nokta sosyal sapmayı ölçmeyle ilgilidir. Düşük kendine güven, birçok durumda sapan adaptasyonları motive edici bir şekil alabilir. Smelser'a (1989) göre, kendine güven kavramı evrensel ve mizaçla ilgili değişken olarak temsil edilmekte ve bu kavramın birçok olası davranışsal sonucu bulunduğunu belirtmektedir. Madde kötüye kullanımı, suç ve şiddet, sosyal destek

için önlenemez arayış, çeşitli içe çekilme davranışı (okuldan kaçma, işten istifa vb.) gibi deneyimler kendine güven kavramı ile ilişkilendirildiğinde, kendine güven kavramının birçok netice ile ilişkili olduğu varsayımı ortaya çıkmaktadır. Ancak söz konusu korelasyon her durumda zayıf olacaktır. Ortaya çıkan bu neticelerle kendine güven arasında yüksek korelasyon beklenmesi gerçekçi olmayacaktır (Kaplan, 2001'den naklen).

2.14. Erken Dönemdeki Kendine Güven İle Daha Sonraki Sapma Arasındaki Nedensel İlişki

Teorik düzlemde düşük kendine güven hem sapan davranışın ortaya çıkmasına sebep olmakta hem de sapan davranışa katılımı önleyici bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Kendine güveni düşük olan insanların sapma davranışı deneyimlemeleri; tatmin edici deneyim yaşama ihtiyaçlarının niceliksel olarak fazla olması ve reddedilme ya da başarısızlık deneyimlerine karşı duyarlı olmaları sonucunda ortaya çıkar. Düşük kendine güvene sahip kişiler sapan davranışları (madde kötüye kullanım vb), yaşadıkları bu reddedilme, başarısızlığa uğrama gibi olumsuz deneyimlerden sonra yükselen kaygılarını azaltmak için kendilerine uyarlamaktadırlar. Bu kişiler sapan davranış geliştirmeye yatkın olmaktadırlar (Kaplan, 2001).

Kendine güveni düşük kişiler, kendine güveni yüksek kişilere oranla, sözlü saldırılara karşı daha duyarlı bir yapı geliştirmekte ve sinirli tavırlar ortaya koymaktadırlar. Öte yandan "kendine güveni düşük olan kişiler saldırgan dürtülerini bastırmaktadır" görüşünü ileri süren araştırmacılar mevcuttur (Rosenbaum ve deCharmas, 1962, Kaplan, 2001'den naklen). Kişi, başkaları tarafından onaylanma ve olumlu tepki alma ihtiyacını sürdürdüğü için, sapan davranışları yasaklayan normatif standartları içselleştirir. Kuralların içselleştirilmesi ile birlikte saldırgan dürtüler inhibe edilir ve davranışta denge sağlanır. Böylelikle, sapan davranışın önüne geçilir (Kaplan, 2001).

2.15. Düşük Benliğin Daha Sonraki Sapma Davranışı Üzerine Etkileri

Kaplan (2001), kendini reddetmenin, sapma davranışı üzerinde pozitif etki yarattığını ileri sürer. Kaplan, toplumsal ya da ahlaki örüntüleri oluşturan kurallara karşı uyma motivasyonunu kaybeden kişilerin normlardan saptığını ancak bu sapan davranışları normalleştirme eğiliminde olduğunu söylemektedir. Kişiler sapan davranışlarını geliştirdikleri bu mizaçla icra ederler. Kişiler; kendilerini uyarladıkları bu sapan davranışları; kendilerine güvenlerini tatmin edici alternatif bir düzenek olarak inşa ederler.

Covington (1989), kişinin benlik değeri ve okul başarısı üzerine araştırma yapmıştır. Benlik değerini koruyan öğrencilerin okulda başarılı olduğunu ifade etmektedir. Rekabetin de yer aldığı durumlarda 1başarılı kişiyi, benlik değerini

koruyan kişi olarak tarif etmiştir. Başarının problematik olduğu durumlarda, kişinin bu başarısızlıktan kaçınmak için birçok strateji kullanmakta olduğunu belirtir. Bu duruma öğrencilerin sınavlarda kopya çekmesini örnek gösteren Covington, amaçlarla ilgili değerlerin düşürülmesini de başarısızlıkla ilgili riskin azaltılmasında, bir yol olduğuna işaret eder. Örneğin kişi üniversiteye gitmesem de olur liseden mezun olmak bana yeter diyerek üniversiteye giriş sınavlarında başarısız olmaktan uzaklaşır (Kaplan, 2001'den naklen).

Vega ve ark., (1996), yapmış oldukları çalışma sonucunda Kaplan, Johnson ve Bailey'in "Güven-Arttırma" modelinin yeniden gözden geçirilmesi gerektiğini söylemişlerdir. Yaptıkları çalışma sonucu, erken ergenlik dönemindeki madde kullanımının daha sonraki orta ergenlik dönemindeki madde kullanımı üzerinde dolaylı ve doğrudan etkileri olduğunu söylemişlerdir. Erken madde kullanımı, modeldeki sosyal deneyimleri pekiştirici örüntülerle bağlantılı tutulabilir. Ancak erken madde kullanımın etkileri daha çok; negatif benlik değeri duyguları üreten sosyal yasaklamalar, ahlaki olarak onaylanmayan davranışları destekleyen tutumların gelişimi, madde kullanan akran grubuyla bir araya gelmek gibi sosyal deneyimlerle ilişkilendirilebilir. Sonuç olarak olumlu yaşantılarda sadece güven arttırma faktörü değil diğer bahsedilen birçok faktörün rolü olduğunu belirtmektedirler. Dukes ve Lorch (1989), düşük kendine güven ve kendine saygının, hayatta amaç yoksunluğunu ve zayıf akademik performansı ve dolaylı olarak da sapmanın çeşitli formlarını öngördüğünü saptamışlardır (Kaplan, 2001'den naklen).

Owens (1994), kişinin özbenliği hakkındaki negatif inançlarının sapan davranışlar üzerinde daha çok etkisi olduğunu belirtmektedir. Ayrıca benliği hakkında negatif inançlara sahip olan kişinin, pozitif benlik tutumunun erozyona uğraması sonucu sapan davranış göstermesinde etkisini açıklar. Volberg, Reitzes ve Boles (1997), ise düşük kendine güvenin kumar oynama alışkanlığı ile bağlantılı olduğunu bulmuşlardır (Kaplan, 2001'den naklen).

Normatif çevreyle duygusal bağların zayıflaması, negatif benlik duygusunun ortaya çıkmasını kolaylaştırmakta ve bunun sonucunda da sapma davranışının ortaya çıkma olasılığını arttırmaktadır (Kaplan, 2001).

2.16. Düşük Kendine Güvenin Sapma Davranışının Azalması Üzerindeki Etkisi

Düşük kendine güvenin sapma davranışının ortaya çıkmasında etken olarak işaret edildiği araştırmaların yanında; düşük kendine güven, sapma davranışı olasılığını düşüren etken olarak da karşımıza çıkmaktadır. Sapma davranışından kaçınma tutumunun ilişkilendirildiği düşük kendine güvenin pozitif etkisi 3 farklı teorik söylem zemininde tartışılmaktadır. Bunlar; grup standartlarına uyma ihtiyacı, sapma dürtülerinin ortaya çıkmasını engelleyici içsel zorunluluk ve yetersizlikle ilgili benlik niteliği ile ilişkilendirilmiştir. (Kaplan, Johnson ve Bailey, 1986, Kaplan, 2001'den naklen). Bununla birlikte yüksek kendine güvene sahip kişilerin

sapan davranış gerçekleştirme ihtimali artar. Gençler arasında yasalara aykırı eylemlerde bulunma ve risk alma davranışı, gencin sapan davranış gösteren grup içinde diğerleri tarafından onaylanmasına ve değer görmesine örnektir. Çünkü kişinin davranışı, içinde yer aldığı grubun referans değerlerine uygundur (Kaplan, 2001).

Düşük kendine güvene sahip kişilerin diğer grup üyeleri tarafından olumlu tepki alma ihtiyacı ve onların beklentilerine yaklaşma isteği, bu kişilerin sapma yerine uyma tutumunun getirdiği davranışları sergilemesine yol açar. Bu şekilde, olumsuz yönde içerik taşıyan tutumların davranışa yansıması sonucu kişi ceza ile karşılaşacak ve kendisine değer verilmesini sağlayacak standartlardan uzaklaşacaktır. Sapan davranıştan uzak kalmasını sağlayan pozitif tutumlarının sonucu olarak değer gördüğünü öğrenen kişi, sosyalleşme modellerini içsel zorunluluk olarak benimser. Sosyal yaşantısı içindeki modeller olarak yer alan aile, öğretmen vb. tanımların beklentilerine yakınlaşarak sapan davranıştan uzaklaşır. Kişi yaşantıladığı grup deneyiminde sapan davranış gösteren üyelerin davranışlarını değersiz görmeyi süreç içinde öğrenir. Böylelikle kişi, sosyalleşmeye ve grup standartlarını içselleştirmeye başlar. Bu içselleştirilmiş örüntüler sapma dürtüsünün ortaya çıkmasını engeller. Zaman içinde kendini reddetme deneyimini yaşayan düşük benlik değerine sahip olan kişi, kendine atfettiği olumsuz benlik özelliklerinden uzaklaşmak için sapan davranışa yol açabilecek dürtülerin ortaya çıkmasına karşı bastırma sürecini kuvvetlendirir (Kaplan, 2001).

Başarısızlık deneyimini kişisel beceri yokluğuna bağlayan kişiler; utanç duygusunu ve başarılı olmak adına düşük beklentileri tarif eder. Deneyimlerini bu beklentilere göre yönlendiren kişi, performansını güçlendirme noktasında motive olması güçleşir. Diğer taraftan başarısızlığının nedeni olarak çaba sarf etmediğini öne süren kişi, suçluluk duygusu yaşar ve gelecekteki performansı ile ilgili olarak kendisine yüksek beklentiler tariflendirir (Kaplan, 2001).

3. GEREÇ VE YÖNTEM

Bu çalışma genel kapsamda 2009 yılında İstanbul ilinde denetimli serbestlik tedbirine tabi tutulan sanık/hükümlülerin; sosyodemografik özellikleri ve Benlik Tasarımı Envanteri neticesinde elde edilen skorları doğrultusunda, betimlenmesi amacıyla yürütülmüştür. Denetimli serbestlik sistemi içerisinde yer alan çalışmaların "Gizlilik" ilkesi doğrultusunda yürütülmesi sebebiyle, Adalet Bakanlığı İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezi Şube Müdürlüğü'nün 20/08/2008 tarihli ve 2008/380 Sayılı yazısı ile ilgili çalışmanın belirtilen şubede yapılabilmesi için gerekli izin alınmıştır. Çalışmanın yürütüleceği şube, İstanbul ilinde yer alan 7 denetimli serbestlik ve yardım merkezi şubesi arasından, deneklere ulaşılabilme ihtimalinin diğer şubelere oranla daha yüksek olması sebebiyle seçilmiştir.

Araştırma örneklemini oluşturmak için yaş, cinsiyet ve sosyoekonomik statü kotaları belirlenmiştir. Araştırma sırasında anket yöntemi kullanılarak elde edilen veriler; istatistiksel analiz yöntemleriyle değerlendirilerek, deney grubunun benlik saygısı bulgusu araştırılmıştır.

3.1. Katılımcılar

Katılımcılar, 2009 yılında İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezi'nde denetimli serbestlik tedbir süreci devam eden sanık/hükümlüler arasından kota örnekleme yolu ile çalışmaya dahil edilmiştir.

Bu çalışmanın örneklemini, İstanbul'un çeşitli ilçe ve semtlerinde ikamet eden, yaş aralığı 19-50 yaş, eğitim aralığı okur yazar-üniversite mezunu olarak belirlenen ve doktor tanısı doğrultusunda düzenli ilaç kullanımını gerektiren ileri derecede bir psikiyatrik, fizyolojik ve/veya nörolojik hastalık bulunmayan, araştırma sürecine dahil olmayı kabul eden, 160 erkek katılımcı oluşturmaktadır.

İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezi 2008 yılına (Ocak-Aralık) ait istatistiksel veriler doğrultusunda, denetimli serbestlik tedbirine tabi tutulan sanık/hükümlülerin daha çok 19-50 yaş aralığında bulunduğu ve bu aralıkta örneklem temsil düzeyinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir (bkz.Ek.3). Ayrıca araştırma denek sayısı; ilgili şube müdürlüğünde rehberlik hizmetlerine yön vermesi amacıyla, denetim görevlileri/memurları tarafından düzenlenen 409 denetim planı göz önünde bulundurularak belirlenmiştir (bkz.Ek.4). Araştırma amacına uygun olarak belirlenen eğitim aralığı ise, araştırma yapılan şube istatistiksel verilerinde belirlenememesi sebebiyle Kadıköy Cumhuriyet Başsavcılığı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezi'nde, 2008 yılında işlem gören dosyaların retrospektif incelenmesi sonucu elde edilen bulgular neticesinde oluşturulmuştur (bkz.Ek.5). Araştırma sürecine okur-yazar olmayan katılımcılar dahil edilmemiştir.

Katılımcılar denetimli serbestlik tedbiri alıp almama durumuna göre iki gruba ayrılmıştır. Denetimli serbestlik tedbiri alan 80 katılımcı çalışmanın deney grubunu oluştururken, hiçbir zaman denetimli serbestlik tedbiri almamış diğer 80 katılımcı ise çalışmanın kontrol grubunu oluşturmuştur.

Araştırma denek grubuna denetimli serbestlik tedbirine tabi tutulan çocuk görüşmeciler dahil edilmemiştir. Yine araştırmanın amacına uygun olarak daha önceden denetimli serbestlik tedbirine tabi tutulmuş ve halen tutulmakta olan kişiler kontrol grubuna dahil edilmemiştir. Deney grubu katılımcıları, denetimli serbestlik çalışmaları arasında en etkin yol olan rehberlik hizmetinden faydalanan sanık/hükümlüler arasından seçilmiştir.

3.2. Değerlendirme Araçları

Araştırmada katılımcıların benliğine ilişkin duygu ve düşüncelerini ölçmek amacıyla Feriha Baymur tarafından 1968 yılında Türkiye'de geliştirilen Benlik Tasarımı Envanteri birebir (bkz.Ek.2) uygulanmıştır.

Araştırmanın amacına uygun olarak sosyodemografik veri toplama anketi oluşturulmuş (bkz.Ek.1) ve bu anket katılımcılara birebir uygulanmıştır.

Sosyodemografik Veri Toplama Formu

Anket formu 45 soru maddesinden oluşturulmuştur. Formda yer alan sorulardan edinilen bilgiler denek ve kontrol grubu katılımcılarının sosyodemografik ve tanımlayıcı özelliklerinin betimlenmesi amacıyla kullanılmıştır.

Benlik Tasarımı Envanteri

Benlik Tasarımı Envanteri, bireyin benliğine ilişkin duygu ve düşüncelerini ölçmek amacıyla Feriha Baymur tarafından 1968 yılında Türkiye'de geliştirilmiştir. Kendine saygı, kendine güven, kendini kabul, kendi kendine yeterli olma, bağımsızlık, iyimser olma ve insanlarla iyi ilişki kurma, envanterdeki belli başlı öğeleri oluşturmaktadır. Benlik Tasarımı Envanteri'nde 65 madde bulunmakta ve bu maddelerin her biri, bireyin kendisini algılayış biçimini, benliğine ilişkin duygusunu, düşüncesini, tutumunu ya da değerlendirilmesini yansıtabilecek bir ifadeden oluşmaktadır. Kişilerin benlik tasarımını ölçmeyi amaçlayan envanterin, 65 maddesinden 32'si bireyin kendisine ilişkin olumlu bir duygu, düşünce, tutum veya değerlendirmeyi, 33'ü ise olumsuz bir duygu, düşünce, tutum veya değerlendirmeyi yansıtacak şekilde oluşturulmuştur (Öner, 1997).

Envanter cevap kağıdı ile birlikte verilmektedir. Denekler, her ifadenin kendilerini yansıtma derecesini **Tam Benim Gibi**, **Biraz Benim Gibi**, **Kararsızım**, **Hayır** ve **Asla** şeklinde beş seçenekten birisini işaretleyerek belirtmektedirler. Olumlu bir ifadeye verebilecek **Tam Benim Gibi** cevabı olumlu bir benlik tasarımı, **Asla** cevabı ise, olumsuz bir benlik tasarımı anlamına gelmektedir. Buna karşı,

olumsuz bir ifadeye verilen **Asla** yanıtı olumlu benlik tasarımını, **Tam Benim Gibi** yanıtı ise, olumsuz bir benlik tasarımını yansıtmaktadır (Öner, 1997).

Envanterin puanlanması cevap seçeneklerine +2 ile –2 arasında değişen değerler verilmek suretiyle yapılmaktadır. Olumlu ifadelerde **Tam Benim Gibi** seçeneğine +2, **Biraz Benim Gibi** seçeneğine +1, **Kararsızım** seçeneğine 0, **Hayır** seçeneğine –1, **Asla** seçeneğine ise –2 puan verilmektedir. Olumsuz ifadelerde +2 puan **Asla** seçeneğine verilmekte, diğer seçeneklere verilen puanlar ise sırasıyla +1, 0, -1 ve –2 olmaktadır. Her deneğin envanteri belirtilen şekilde puanlandıktan sonra aldığı + ve – puanlar toplanarak, kendisi için bir **Benlik Tasarımı** puanı elde edilmektedir. Envanterden alınan puanların toplanması ile elde edilebilecek en yüksek toplam puan +130, en düşük toplam puan ise –130'dur. Yüksek puan olumlu, düşük puan ise olumsuz benlik tasarımını yansıtmaktadır (Öner, 1997).

Güvenirliği:

Benlik Tasarımı Envanteri'nin güvenirliği bir çok araştırmacı tarafından testin tekrarı niteliğinde yapılan çalışmalarla değerlendirilmiş ve incelemeler sonucunda .83 ile .93 arasında değişen güvenirlik katsayılarına ulaşılmıştır. Baymur ve arkadaşları, üniversite öğrencilerinin oluşturduğu bir örnek grubuna 3 hafta ara ile envanteri iki kez uygulamışlar ve Pearson Momentler Çarpım tekniği ile hesaplanan değişmezlik katsayısını; yani iki uygulamadan elde ettikleri puanlar arasında .93'lük bir korelasyon bulmuşlardır. Yine bir başka çalışmada lise öğrencilerinden oluşan 38 kişilik öğrenci grubuna iki hafta ara ile envanter uygulanmış ve elde edilen değişmezlik katsayısı .89 olarak bulunmuştur (Öner, 1997).

Geçerliği:

Benlik Tasarımı Envanteri'nin geçerliği, Baymur ve arkadaşları tarafından benzer ölçütler yöntemiyle araştırılmıştır. Üniversite öğrencilerine uygulanan Benlik Tasarımı Envanteri'nden elde edilen puanlar, Problem Envanteri'nin sosyal ve duygusal yaşamla ilgili alt testlerinden alınan puanlarla karşılaştırılmış ve her iki ölçek arasında .63 düzeyinde ilişki saptanmıştır. Bir başka araştırmada ise 48 lise son sınıf öğrencilerinden oluşan örnek grubuna Durumluluk-Sürekli Kaygı Envanteri ile Benlik Tasarımı Envanteri uygulanmış ve her iki envanter arasında .51'lik bir korelasyon bulunmuştur (Öner, 1997).

3.3. Uygulama

Araştırma, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezi'nde araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir. Çalışmaya gönüllü olarak katılan, denetimli serbestlik tedbirine tabi tutulan, sanık/hükümlülere çalışmanın en başında araştırma hakkında bilgi verilmiştir. Elde edilen verilerin araştırmada kullanılabilmesi için katılımcıların, isimleri saklı kalması koşuluyla, izni alınmıştır.

Uygulama öncesinde kontrol grubu katılımcılarının belirlenmesi için dışlama kriteri olarak denetimli serbestlik tedbirine tabi tutulup tutulmadığı sorulmuştur. Kontrol grubu arasında dışlama kriterini karşılayan kişiler çalışmaya dahil edilmemiştir. Uygulama sırasında ilk olarak katılımcılara Benlik Tasarımı Envanteri, daha sonra yönergeleri gruplara göre farklılık gösteren sosyodemografik veri toplama anketi uygulanmıştır. Uygulama sonrasında materyaller araştırmacı tarafından toplanmıştır.

3.4. Verilerin İstatistiksel Analizi

Bu çalışmanın verileri SPSS istatistik programı ile analiz edilmiştir. Gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır. İstatistiksel anlamlılık düzeyi ise .05 olarak kabul edilmiştir.

Öncelikle gruplar yaş ve eğitim düzeyi açısından bağımsız örneklemli t testi ile karşılaştırılmıştır. Gruplar arasında yaş değişkeni açısından anlamlı bir fark saptandığı için, benlik tasarımı puanlarına göre gruplar karşılaştırılırken yaş değişkeninin kontrol edildiği tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır. Ayrıca, grupların belli özellikler açısından dağılımları, frekans ve yüzde verilerek sunulmuştur.

4. BULGULAR

Bu çalışmada araştırma amacına uygun olarak belirlenen kotalar neticesinde seçilen 160 erkek katılımcının yaşları 20-48 yaş arasında değişmektedir. Yaş ortalaması 31.95 ve eğitim yılı ortalamasının 9.43 yıl (aralık= 5-15 yıl)'dır.

Kontrol ve deney grubunun ayrı ayrı ortalamalarına bakıldığında, deney grubunun yaş ortalaması 29.85, eğitim yılı ortalaması 9.48 yıl; kontrol grubunun yaş ortalaması 34.05, eğitim yılı ortalaması ise 9.38 yıldır.

Deney grubunda yer alan 80 katılımcıdan 2 kişi 3 yıl; 21 kişi 1 yıl sure ile denetimli serbestlik tedbirine tabi tutulmuş olup, 59 kişi ise aynı zamanda Bakırköy Mazhar Osman Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi Alkol ve Madde Bağımlılığı Araştırma ve Tedavi Merkezi (AMATEM) biriminde tedavi görmüştür. Denetimli serbestlik tedbirine tabi tutulan katılımcıların işledikleri suç türlerine bakıldığında ise, en yüksek oranın "Kullanmak için Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Satın Almak, Kabul Etmek veya Bulundurmak " suçuna ait olduğu tespit edilmiştir (*n*=76). Katılımcıların beyan ettikleri diğer suç türleri ise şöyledir: 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanun'a Muhalefet (*n*=1), Basit Yaralama (*n*=2), Kişiyi Hüviyetinden Yoksun Bırakma (*n*=1).

Grupların Yaş ve Eğitim Yılına Göre Karşılaştırılması

Deney ve kontrol grubu arasında yaş ve eğitim yılı açısından fark olup olmadığı bağımsız örneklemli t testi ile incelenmiş olup eğitim yılı açısından anlamlı bir fark bulunmazken ($t(158)= .20$, $p= .84$), yaş açısından gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($t(158)= -3.39$, $p=.001$). Yaş değişkeni açısından gruplar arasında anlamlı fark bulunması sebebiyle grupların Benlik Tasarımı Envanteri'nden elde ettikleri puanlar karşılaştırılırken yaş değişkeninin kontrol edildiği tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır.

Grupların Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı

Eğitim düzeyi sonuçlarına göre, deney grubunun % 12.5'i (*n*=10) üniversite, %22.5'i (*n*=18) ortaokul, %22.5'i (*n*=18) ilkokul, % 42.5'i (*n*=34) lise mezunudur. Araştırmaya katılan deney grubunun en kalabalık olduğu eğitim düzeyinin lise olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Eğitim düzeyi sonuçlarına göre, kontrol grubunun % 13.8'i (*n*=11) üniversite, % 22.5'i (*n*=18) ortaokul , % 25.0'i (*n*=20) ilkokul, %38.8'i (*n*=31) lise mezunudur.

Araştırmaya katılan deney grubunun en kalabalık olduğu eğitim düzeyinin lise olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Grupların Medeni Duruma Göre Dağılımı:

Medeni durum sonuçlarına göre, deney grubunun % 2.5' i (*n*=2) kız/erkek arkadaşıyla yaşıyor , % 6.3'ü (*n*=5) boşanmış, %31.3'ü (*n*=25) evli, %60'ı (*n*=48) bekardır. Araştırmaya katılan deney grubunun en kalabalık olduğu medeni durumun bekar olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Medeni durum sonuçlarına göre, kontrol grubunun % 0'ı (*n*=0) kız/erkek arkadaşıyla yaşıyor , % 6.3'ü (*n*=5) boşanmış, %35.0'ü (*n*=28) bekar, %58.8'i (*n*=47) evlidir. Araştırmaya katılan deney grubunun en kalabalık olduğu medeni durumun evli olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Grupların Gelir Durumuna Göre Dağılımı

Gelir durumu sonuçlarına göre, deney grubu % 0 (*n*=0) çok iyi , % 8.8 (*n*=7) yetersiz, %28.8 (*n*=23) iyi, %62.5 (*n*=50) yeterli gelir düzeyine sahiptir. Araştırmaya katılan deney grubunun en kalabalık olduğu gelir durum düzeyinin yeterli olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Gelir durumu sonuçlarına göre, kontrol grubu % 1.3 (*n*=1) çok iyi , % 18.8 (*n*=15) iyi, %21.3 (*n*=17) yetersiz, %58.8 (*n*=47) yeterli gelir düzeyine sahiptir. Araştırmaya katılan kontrol grubunun en kalabalık olduğu gelir durum düzeyinin yeterli olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Tablo I. Grupların Geçmişte Alkol/Madde Kullanım Durumuna Göre Dağılımı

			Madde Kullanım Durumu		
			Yok	Var	Toplam
Grup	Deney Grubu	N	5	75	80
		%	6,3	93,8	100,0
	Kontrol Grubu	N	51	29	80
		%	63,8	36,3	100,0
Toplam		N	56	104	160
		%	35,0	65,0	100,0

Geçmişte alkol/madde kullanım durumu sonuçlarına göre, deney grubunun % 93,8'inin (*n*=75) alkol/madde kullandığı, % 6,3'ünün (*n*=5) alkol/madde kullanmadığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Geçmişte alkol/madde kullanım durumu sonuçlarına göre, kontrol grubunun % 36,3'ünün (*n*=29) alkol/madde kullandığı, % 63,8'inin (*n*=51) alkol/madde kullanmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Kontrol grubunun % 33,8'inin (*n*=27) alkol, % 1,3'ünün (*n*=1) sigara kullandığı ve % 1,3'ünün (*n*=1) ise 1 kez uyuşturucu madde denediği bulgusuna ulaşılmıştır.

Araştırma sonucuna göre her iki grupta yer alan katılımcıların % 65,0'ının (*n*=104) alkol/madde kullandığı bulgusuna ulaşılmıştır. Ancak deney grubunun madde kullanım durumunun, kontrol grubuna göre daha yüksek oranda olduğu tespit edilmiştir.

Tablo II. Halen kullanılan Madde Türleri

			Halen Kullanılan Madde Türleri						
			Yok	Alkol	Alkol ve Esrar	Alkol ve Sigara	Esrar	Sigara	Toplam
Grup	Deney Grubu	N	38	33	1	0	4	4	80
		%	47,5	41,3	1,3	,0	5,0	5,0	100,0
	Kontrol Grubu	N	59	15	0	1	0	5	80
		%	73,8	18,8	,0	1,3	,0	6,3	100,0
Toplam		N	97	48	1	1	4	9	160
		%	60,6	30,0	,6	,6	2,5	5,6	100,0

Halen kullanılan madde türleri sonuçlarına göre, deney grubunun % 1,3'ünün (*n*=1) alkol ve esrar kullandığı , % 5,0'ının sadece esrar kullandığı ve % 47,5'inin (*n*=38) alkol/madde kullanmadığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Halen kullanılan madde türleri sonuçlarına göre, kontrol grubunun % 1,3'ünün (*n*=1) alkol ve sigara kullandığı, % 73,8'inin (*n*=59) alkol/madde kullanmadığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Tablo III. Grupların Düzenli Bir İşte Çalışma Durumuna Göre Dağılımı

			Düzenli İşe Sahip Olma Durumu		
			Yok	Var	Toplam
Grup	Deney Grubu	N	22	58	80
		%	27,5	72,5	100,0
	Kontrol Grubu	N	15	65	80
		%	18,8	81,3	100,0
Toplam		N	37	123	160
		%	23,1	76,9	100,0

Düzenli bir işte çalışma durumu sonuçlarına göre, deney grubunun % 72,5'inin (*n*=58) düzenli bir işte çalışabildiği, % 27,5'inin (*n*=22) düzenli bir işte çalışmadığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Düzenli bir işte çalışma durumu sonuçlarına göre, kontrol grubunun % 81,3'ünün (*n*=65) düzenli bir işte çalışabildiği, % 18,8'inin (*n*=15) düzenli bir işte çalışmadığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Araştırma sonucuna göre her 2 grupta yer alan katılımcıların % 76,9'unun (*n*=123) düzenli bir işte çalışmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Ancak, kontrol grubunun düzenli bir işte çalışma durumunun, deney grubuna göre daha yüksek oranda olduğu tespit edilmiştir.

Tablo IV. Madde Kullanımının Aile Üzerindeki Olumsuz Etkisi

			Madde Kullanımının Aile Üzerinde olumsuz Etkisi		
			Yok	Var	Toplam
Grup	Deney Grubu	N	46	34	80
		%	57,5	42,5	100,0
	Kontrol Grubu	N	77	3	80
		%	96,3	3,8	100,0
Toplam		N	123	37	160
		%	76,9	23,1	100,0

Madde kullanımının aile üzerindeki olumsuz etkisi sonuçlarına göre, deney grubunun % 42,5'inin (*n*=34) madde kullanımının aile üzerinde olumsuz etkisi olduğu, % 57,5'inin (*n*=46) madde kullanımının aile üzerinde olumsuz etkisi olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Madde kullanımının aile üzerindeki olumsuz etkisi sonuçlarına göre, kontrol grubunun % 3,8'inin (*n*=3) madde kullanımının aile üzerinde olumsuz etkisi olduğu, % 96,3'ünün (*n*=77) madde kullanımının aile üzerinde olumsuz etkisi olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Araştırma sonucuna göre her iki grupta yer alan katılımcıların % 76,9'unun (*n*=123) madde kullanımının aile üzerinde olumsuz etkisi olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Ancak deney grubunun madde kullanımının aile üzerindeki olumsuz etkisi, kontrol grubuna göre daha yüksek oranda olduğu tespit edilmiştir.

Tablo V. Madde Kullanımının Sosyal Çevre Üzerindeki Olumsuz Etkisi

			Madde Kullanımının Sosyal Çevreye Olumsuz Etkisi		
			Yok	Var	Toplam
Grup	Deney Grubu	N	54	26	80
		%	67,5	32,5	100,0
	Kontrol Grubu	N	76	4	80
		%	95	5,0	100,0
Toplam		N	130	30	160
		%	81,3	18,8	100,0

Madde kullanımının sosyal çevre üzerindeki olumsuz etkisi sonuçlarına göre, deney grubunun % 32,5'inin (*n*=26) madde kullanımının sosyal çevre üzerinde olumsuz etkisi olduğu, % 67,5'inin (*n*=54) madde kullanımının sosyal çevre üzerinde olumsuz etkisi olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Madde kullanımının sosyal çevre üzerindeki olumsuz etkisi sonuçlarına göre, kontrol grubunun % 5,0'ının (*n*=4) madde kullanımının sosyal çevre üzerinde olumsuz etkisi olduğu, % 95,0'ının (*n*=76) madde kullanımının sosyal çevre üzerinde olumsuz etkisi olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Araştırma sonucuna göre her iki grupta yer alan katılımcıların % 81,3'ünün (*n*=130) madde kullanımının sosyal çevre üzerinde olumsuz etkisi olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Ancak deney grubunun madde kullanımının sosyal çevre üzerindeki olumsuz etkisi, kontrol grubuna göre daha yüksek oranda olduğu tespit edilmiştir.

Tablo VI. Madde Kullanımın İş veya Okul Yaşantısı Üzerine Olumsuz Etkisi

			Madde Kullanımının İş veya Okul Yaşantısına Olumsuz Etkisi		
			Yok	Var	Toplam
Grup	Deney Grubu	N	58	22	80
		%	72,5	27,5	100,0
	Kontrol Grubu	N	79	1	80
		%	98,8	1,3	100,0
Toplam		N	137	23	160
		%	85,6	14,4	100,0

Madde kullanımının iş veya okul yaşantısı üzerindeki olumsuz etkisi sonuçlarına göre, deney grubunun % 27,5'inin (*n*=22) madde kullanımının iş veya okul yaşantısı üzerinde olumsuz etkisi olduğu, % 72,5'inin (*n*=58) madde kullanımının iş veya okul yaşantısı üzerinde olumsuz etkisi olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Madde kullanımının iş veya okul yaşantısı üzerindeki olumsuz etkisi sonuçlarına göre, kontrol grubunun % 1,3'ünün (*n*=1) madde kullanımının iş veya okul yaşantısı üzerinde olumsuz etkisi olduğu, % 98,8'inin (*n*=79) madde kullanımının iş veya okul yaşantısı üzerinde olumsuz etkisi olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Araştırma sonucuna göre her iki grupta yer alan katılımcıların % 85,6'sının (*n*=137) madde kullanımının iş veya okul yaşantısı üzerinde olumsuz etkisi olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Ancak deney grubunun madde kullanımının iş veya okul yaşantısı üzerindeki olumsuz etkisi, kontrol grubuna göre daha yüksek oranda olduğu tespit edilmiştir.

Tablo VII. Grupların Daha Önce veya Şu An Kendine Zarar Verme Durumuna Göre Dağılımı

			Kendine Zarar Verme Davranışı		
			Yok	Var	Toplam
Grup	Deney Grubu	N	73	7	80
		%	91,2	8,8	100,0
	Kontrol Grubu	N	77	3	80
		%	96,2	3,8	100,0
Toplam		N	150	10	160
		%	93,8	6,2	100,0

Daha önce veya şu an kendine zarar verme davranışına sahip olma durumu sonuçlarına göre, deney grubunun % 8,8'inin (*n*=7) daha önce veya şu an kendine zarar verme davranışına sahip olduğu, % 91,2'sinin (*n*=73) daha önce veya şu an kendine zarar verme davranışına sahip olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Daha önce veya şu an kendine zarar verme davranışına sahip olma durumu sonuçlarına göre, kontrol grubunun % 3,8'inin (*n*=3) daha önce veya şu an kendine zarar verme davranışına sahip olduğu, % 96,2'sinin (*n*=77) daha önce veya şu an kendine zarar verme davranışına sahip olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Araştırma sonucuna göre her iki grupta yer alan katılımcıların % 93,8'inin (*n*=150) daha önce veya şu an kendine zarar verme davranışına sahip olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Ancak deney grubunun daha önce veya şu an kendine zarar verme davranışına sahip olma durumunun, kontrol grubuna göre daha yüksek oranda olduğu tespit edilmiştir.

Tablo XIII. Grupların Daha Önce Doktor Tarafından Tanısı Konmuş Psikolojik Rahatsızlık Geçirme Durumuna Göre Dağılımları

			Daha Önce Psikolojik Rahatsızlık Geçirme durumu		
			Yok	Var	Toplam
Grup	Deney Grubu	N	69	11	80
		%	86,2	13,8	100,0
	Kontrol Grubu	N	77	3	80
		%	96,2	3,8	100,0
Toplam		N	146	14	160
		%	91,2	8,8	100,0

Daha önce doktor tarafından tanısı konmuş psikolojik bir rahatsızlık geçirme durumu sonuçlarına göre, deney grubunun % 13,8'inin (*n*=11) daha önce doktor tarafından tanısı konmuş bir psikolojik rahatsızlık geçirdiği, % 86,2'sinin (*n*=69) daha önce doktor tarafından tanısı konmuş bir psikolojik rahatsızlık geçirmediği bulgusuna ulaşılmıştır.

Daha önce doktor tarafından tanısı konmuş psikolojik bir rahatsızlık geçirme durumu sonuçlarına göre, kontrol grubunun % 3,8'inin (*n*=3) daha önce doktor tarafından tanısı konmuş bir psikolojik rahatsızlık geçirdiği, % 96,2'sinin (*n*=77) daha önce doktor tarafından tanısı konmuş bir psikolojik rahatsızlık geçirmediği bulgusuna ulaşılmıştır.

Araştırma sonucuna göre her iki grupta yer alan katılımcıların % 91,2'sinin (*n*=146) daha önce doktor tarafından tanısı konmuş bir psikolojik rahatsızlık geçirmediği bulgusuna ulaşılmıştır. Ancak deney grubunun daha önce doktor tarafından tanısı konmuş bir psikolojik rahatsızlık geçirmiş olma durumunun, kontrol grubuna göre daha yüksek oranda olduğu tespit edilmiştir.

Tablo IX. Grupların Yeterli Sayıda Arkadaşa Sahip Olma Durumuna Göre Dağılımları

			Yeterli Sayıda Arkadaşa Sahip Olma Durumu		
			Yok	Var	Toplam
Grup	Deney Grubu	N	4	76	80
		%	5,0	95,0	100,0
	Kontrol Grubu	N	6	74	80
		%	7,5	92,5	100,0
Toplam		N	10	150	160
		%	6,3	93,8	100,0

Yeterli sayıda arkadaşa sahip olma durumu sonuçlarına göre, deney grubunun % 95,0'ının (*n*=76) yeterli sayıda arkadaşa sahip olduğu, % 5,0'ının (*n*=4) yeterli sayıda arkadaşa sahip olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Yeterli sayıda arkadaşa sahip olma durumu sonuçlarına göre, kontrol grubunun % 92,5'inin (*n*=74) yeterli sayıda arkadaşa sahip olduğu, % 7,5'inin (*n*=6) yeterli sayıda arkadaşa sahip olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Araştırma sonucuna göre her iki grupta yer alan katılımcıların % 93,8'inin (*n*=150) yeterli sayıda arkadaşa sahip olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Ancak deney grubunun yeterli sayıda arkadaşa sahip olma durumunun, kontrol grubuna göre daha yüksek oranda olduğu tespit edilmiştir.

Tablo X. Grupların Yaşanılan Yerin (Oturulan Mahallenin) Yasadışı İşler Yapmayı Tetikleme Durumuna Göre Dağılımı

			Yaşanılan Yerin Yasadışı işler yapmaya etkisi			
			Yok	Var	Kısmen	Toplam
Grup	Deney Grubu	*N*	52	11	17	80
		%	65,0	13,8	21,3	100,0
	Kontrol Grubu	*N*	60	4	16	80
		%	75,0	5,0	20,0	100,0
Toplam		*N*	112	15	33	160
		%	70,0	9,4	20,6	100,0

Yaşanılan yerin (oturulan mahallenin) yasadışı işler yapmayı tetikleme durumu sonuçlarına göre, deney grubunun % 13,8'inin (*n*=11) yaşadığı yerin yasadışı işler yapmayı tetiklediği, % 65,0'ının (*n*=52) yaşadığı yerin yasadışı işler yapmayı tetiklemediği bulgusuna ulaşılmıştır.

Yaşanılan yerin (oturulan mahallenin) yasadışı işler yapmayı tetikleme durumu sonuçlarına göre, kontrol grubunun % 5,0'ının (*n*=4) yaşadığı yerin yasadışı işler yapmayı tetiklediği, % 75,0'ının (*n*=60) yaşadığı yerin yasadışı işler yapmayı tetiklemediği bulgusuna ulaşılmıştır.

Araştırma sonucuna göre her iki grupta yer alan katılımcıların % 70,0'ının (*n*=112) yaşadığı yerin yasadışı işler yapmayı tetiklemediği bulgusuna ulaşılmıştır. Ancak deney grubunun yaşadığı yerin (oturulan mahallenin) yasadışı işler yapmayı tetikleme durumunun, kontrol grubuna göre daha yüksek oranda olduğu tespit edilmiştir.

Tablo XI. Birinci Derecede Akrabalarda Suça Karışma Durumu

			Suça karışan akraba		
			Yok	Var	Toplam
Grup	Deney Grubu	*N*	69	10	79
		%	87,3	12,7	100,0
	Kontrol Grubu	*N*	75	5	80
		%	93,8	6,2	100,0
Toplam		*N*	144	15	159
		%	90,6	9,4	100,0

Birinci derece akrabalarda suça karışma durumu sonuçlarına göre, deney grubunun % 12,7'sinin (*n*=10) birinci derecede akrabalarında suça karışan kişilerin olduğu, % 87,3'ünün (*n*=69) birinci derecede akrabalarında suça karışan kişilerin olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Denek grubundan 1 kişiden anket sorusuna yanıt alınamamıştır.

Birinci derece akrabalarda suça karışma durumu sonuçlarına göre, kontrol grubunun % 6,2'sinin (*n*=5) birinci derecede akrabalarında suça karışan kişilerin olduğu, % 93,8'nin (*n*=75) birinci derecede akrabalarında suça karışan kişilerin olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Araştırma sonucuna göre her iki grupta yer alan katılımcıların % 90,6'sının (*n*=144) birinci derecede akrabalarında suça karışan kişilerin olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Ancak deney grubunun birinci derece akrabalarda suça karışma durumunun, kontrol grubuna göre daha yüksek oranda olduğu tespit edilmiştir.

Tablo XII. Birinci Derecede Akrabalarda Madde Kullanma Durumu

			Birinci derecede akrabalarda madde kullanımı		
			Yok	Var	Toplam
Grup	Deney Grubu	*N*	70	10	80
		%	87,5	12,5	100,0
	Kontrol Grubu	*N*	75	5	80
		%	93,8	6,2	100,0
Toplam		*N*	145	15	160
		%	90,6	9,4	100,0

Birinci derece akrabalarda madde kullanma durumu sonuçlarına göre, deney grubunun % 12,5'inin (*n*=10) birinci derecede akrabalarında madde kullanan kişilerin olduğu, % 87,5'inin (*n*=75) birinci derecede akrabalarında madde kullanan kişilerin olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Birinci derece akrabalarda madde kullanma durumu sonuçlarına göre, kontrol grubunun % 6,2'sinin (*n*=5) birinci derecede akrabalarında madde kullanan kişilerin olduğu, % 93,8'inin (*n*=75) birinci derecede akrabalarında madde kullanan kişilerin olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Araştırma sonucuna göre her iki grupta yer alan katılımcıların % 90,6'sının (*n*=145) birinci derecede akrabalarında madde kullanan kişilerin olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Ancak deney grubunun birinci derece akrabalarında madde kullanma durumunun, kontrol grubuna göre daha yüksek oranda olduğu tespit edilmiştir.

Tablo XIII. Arkadaşlar Arasında Daha Önce Bir Fiil Nedeniyle Yargılanma Durumu

			Yargılanan Arkadaş		
			Yok	Var	Toplam
Grup	Deney Grubu	*N*	45	35	80
		%	56,2	43,8	100,0
	Kontrol Grubu	*N*	66	14	80
		%	82,5	17,5	100,0
Toplam		*N*	111	49	160
		%	69,4	30,6	100,0

Arkadaşlar arasında daha önce bir fiil nedeniyle yargılanma durumu sonuçlarına göre, deney grubunun % 43,8'inin (*n*=35) arkadaşları arasında daha önce bir fiil nedeniyle yargılanan kişilerin olduğu, % 56,2'sinin (*n*=45) arkadaşları arasında daha önce bir fiil nedeniyle yargılanan kişilerin olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Arkadaşlar arasında daha önce bir fiil nedeniyle yargılanma durumu sonuçlarına göre, kontrol grubunun % 17,5'inin (*n*=14) arkadaşları arasında daha önce bir fiil nedeniyle yargılanan kişilerin olduğu, % 82,5'inin (*n*=66) arkadaşları arasında daha önce bir fiil nedeniyle yargılanan kişilerin olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Araştırma sonucuna göre her iki grupta yer alan katılımcıların % 69,4'ünün (*n*=111) arkadaşları arasında daha önce bir fiil nedeniyle yargılanan kişilerin olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Ancak deney grubunun arkadaşları arasında daha önce bir fiil nedeniyle yargılanma durumunun, kontrol grubuna göre daha yüksek oranda olduğu tespit edilmiştir.

Tablo XIV. Grupların Benlik Tasarımı Puanına Göre Karşılaştırılması

	Deney Grubu *M* (SS)	Kontrol Grubu *M* (SS)	Tüm Gruplar *M* (SS)	*P*
Benlik Tasarımı Puanı	72,41 (25,64)	42,05 (31,49)	59,73 (31,32)	.000

Katılımcıların benlik tasarımı puanlarının -29 ile 122 puan aralığında olduğu tespit edilmiştir. Benlik tasarımı puanlarına göre gruplar karşılaştırılırken yaş değişkeninin kontrol edildiği tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır. Deney grubunun (M=72,41) benlik tasarımı puanları ile kontrol grubunun (M=42,05) benlik tasarımı puanları arasında istatistiksel açıdan ileri düzeyde (F(1, 157)= 33,07, p<.001) anlamlı bir fark bulunmuştur (bkz. Tablo XIV) .

5. TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu araştırmada; 2009 yılı içinde, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezi'nde denetimli serbestlik tedbir süreci devam eden sanık/hükümlülerin, benlik saygısının değerlendirilmesi hedeflenmiştir. Çalışma sırasında denek ve kontrol grubu katılımcılarına "Benlik Tasarımı Envanteri" uygulanarak kişilerin benlik tasarımı puanları elde edilmiştir. Elde edilen bu puanlar SPSS istatistik programı ile analiz edilmiş olup istatistiksel anlamlılık düzeyi ise .05 olarak kabul edilmiştir. Benlik tasarımı puanlarına göre gruplar karşılaştırılırken yaş değişkeninin kontrol edildiği tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır.

Çalışma, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezi'nde yürütülmüştür. Araştırmanın, deney grubu katılımcılarının tamamı erkektir. Çalışma yürütülen şubede denetimli serbestlik tedbirine tabi tutulan kadın görüşmeci sayısının az olması ve örneklem sayısının evreni temsil etmemesi sebebiyle kadın sanık/hükümlüler çalışmaya dahil edilmemiştir (bkz.Ek.3). Bu bulgu hemen hemen tüm toplumlarda kadınların; suç işleme ve hüküm giyme oranlarının erkeklere oranla çok daha düşük olduğu sonucu ile uyumlu bulunmuştur. Bu durum, kadınların; cinsiyet ve suç olayı çerçevesinde açıklayıcı, niteliği yüksek bir değişken olarak değerlendirilememesine ve erkek örneklemlerden elde edilen sonuçlara dayalı teorilerin ve erkek egemen açıklamaların kadınlara ilişkin olarak genellenmesine neden olmaktadır (İçli ve Öğün, 2000).

Araştırma bulguları arasında denek grubunu oluşturan katılımcıların işledikleri suç türlerine bakıldığında, "Kullanmak için Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Satın Almak, Kabul Etmek veya Bulundurmak " suçunun yüksek oranda olduğu tespit edilmiştir (n=76) (bkz.Ek.3). Bu sonuç; mahkemelerce denetimli serbestlik tedbirine tabi tutulan dosya sayısının daha çok aynı suç tanımından dolayı olması ile doğru orantılıdır.

Yapılan araştırma sonucunda denetimli serbestlik tedbirine tabi tutulan sanık/hükümlülerin; Benlik Tasarımı Envanteri'nden elde ettikleri puanların, kontrol grubu puanlarına oranla daha yüksek olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Ulaşılan bu bulgu ile literatürde yer alan genel varsayımların dışında ve düşük kendine güven ile ilgili metodolojik yanlılığa karşı bir sonuç elde edilmiştir. Genel varsayımlar, düşük benlik saygısı ile suç işleme davranışı arasındaki ilişkinin anlamlı olmasına dair beklenti tarif etmektedir. Ancak şiddet suçluları ile yapılan çalışmalar tipik olarak bu kişilerin; kuvvetli benmerkezci eğilimler ve narsistik özelliklere de sahip olduklarını göstermektedir. Berkowitz (1978), cinayetten hüküm giymiş İngiliz erkek hükümlüler üzerinde araştırma yapmıştır. Araştırma sonucu olarak, katılımcıların çoğunun kendilerine güvenlerinin yüksek olduğunu ve kavgada kazanabileceklerine inandıklarını bulmuştur.

Denetimli serbestlik tedbirine tabi tutulan sanık/hükümlülerin benlik tasarımı puanlarının yüksek olması, çeşitli nedenlerden kaynaklanıyor olabilir.

Suç davranışını icra etmenin, suça eğilimli gencin kendine güvenini yükselten bir faktör olabileceği varsayılabilmektedir. Kaplan (1980), kendine güveni düşük gençlerin; kendilerine acı, kaygı vb duygular uyandıran bu hislerle baş etmek amacıyla, normdan sapan davranışlar gösteren gruplarla bir araya geldiğini belirtir. Çünkü sapan davranış gösteren grup, kişiye karşı daha olumlayıcı ve onaylayıcı tutumla hareket eder. Kendine güveni düşük kişi sapan davranış gösteren gruba dahil olunca daha olumlu sosyal karşılaştırmalarla yüz yüze gelir ve kişide olumlu benlik niteliği oluşur (Kaplan, 2001'den naklen). Benzer bir tartışma madde kullanan bireyler üzerinde de yürütülebilir. Denetimli serbestlik tedbirine tabi tutulan sanık/hükümlülerin işlediği suç türleri incelendiğinde, büyük bir çoğunluğunun madde kullanımı sebebiyle şube müdürlüklerinde yer aldığı görülmektedir. Madde kullanan bireyler çoğunlukla arkadaş çevreleri sebebiyle madde kullanmaya başladıklarını belirtmektedir. Sosyal yaşamları içerisinde problemleriyle baş etmede içsel mekanizmaları yetersiz kalan bu kişiler; kendini iyi hissetme, kendine güven gibi ihtiyaçlarını dış dünyadan karşılamaktadır. Katı savunma mekanizmasına sahip olma durumu ve kendine güvendeki azlık kişiyi ihtiyaç ve isteklerini karşılamak için dış dünyaya yöneltmiş olur (Gönüllü, Hacıoğlu ve Tarlacı, 2002).

Araştırma sonucunda, denetimli serbestlik tedbirine tabi tutulan sanık/hükümlülerin uyuşturucu madde kullanımının yanında alkol maddesi kullandığı bulgusuna ulaşılmıştır. Bazı araştırma bulguları; alkolün, kişilerin benlik değerlendirmelerini olumlu yönde yükselttiğini göstermektedir. Alkolün etkisinde olan kişilerin alkolün etkisinde olmayan kişilere göre benlik saygılarını daha olumlu değerlendirdiklerini gösteren çok sayıda araştırma mevcuttur (Banaji ve Steele, 1989, Diamond ve Willsnack, 1987, Hurley, 1990, Konovsky ve Willsnack 1982, ve Oxford ve Keddie, 1985). Açıkça göstermektedir ki alkol genellikle yüksek kendine güven durumu yaratmaktadır. Buna göre, yüksek egotizm gösteren grup aynı zamanda yüksek şiddet eğilimi göstermektedir. Bununla birlikte alkol, erkeklerde farmakolojik yollarla erk, her şeyi yapabilme gücü ve duyguları oluşturur (Kalyoncu ve Mırsal, 2002).

Denetimli serbestlik tedbirine tabi tutulan sanık/hükümlülerde yaşanabilecek bazı psikopatoloji durumları benlik tasarımı puanlarının yükselmesinde etkili olabilir. Bu bağlamda irdelenmesi gerekli olan bir konu antisosyal kişilik bozuklukları ve antisosyal davranış kalıplarıdır. Hare (1993), psikopatları sosyal düşman olarak tanımlamaktır. Bu kişiler, doğuştan kriminal olmamalarına rağmen yüksek oranda şiddet suçları işlemektedir. Hare; psikopatları, narsistik olan, kendi değer ve önemlerini aşırı yükselten kişiler olarak tarif etmektedir. Psikopatlar, kendilerini dünyanın merkezine koydukları tutumları, egosantrik davranışları ve kendilerini üstün varlık olarak gördükleri anlayışları ile karakterizedirler. Bu gözlemler, kendini yüksek derecede olumlu değerlendirme ve saldırganlık arasındaki ilişki kuran görüşleri desteklemektedir. Hare, psikopatların yüksek benlik duygularının, başka insanlara objeymiş gibi yaklaşmalarına neden olduğunu eklemektedir. Bu durum patolojik bir yüksek benlik saygısı sonucuna işaret edebilir. Bu görüş, psikopatların; benlikleri ile ilgili yüksek ve pozitif düşüncelerinin, şiddetin kaynağı olduğu varsayımını desteklemektedir. Huesmann, Eron, Lefkowitz

ve Walder (1984) ve Olwens (1994), kabadayılık ile ilgili olarak erkek katılımcılar üzerinde araştırma yapmışlardır. Araştırmacılar, kabadayı öğrencilerin/gençlerin, kabadayı olmayanlara göre, yetişkin hayatta ciddi derecede suça eğilim gösteren özelliklere 4 kat daha fazla sahip olduğunu bulmuşlardır. Düşük kendine güven belirtileri ile karakterize edilen kabadayı kurbanlarının (mağdur kişilerin) tersine, kabadayıların; kendilerine güvenli ve kaygıdan uzak oldukları bulunmuştur. Psikologlar ve psikiyatristler arasındaki genel varsayımların tersine Olwens, saldırgan kabadayıların daha kaygılı ve güvensiz olduklarına dair herhangi bir gösterge bulamamıştır.

Benzer çalışmalar narsizm konusunda da yapılmıştır. Wink (1991), narsizmin çeşitli bileşenlerden oluşan bir yapı olduğunu analiz etmiştir. Bu bileşenlerin tümünün başkalarına karşı saygısızlık ile korele olduğu sonucuna ulaşmıştır. Başkalarına karşı yaşanan bu saygısızlık durumunun saldırgan davranış ile sonuçlanabileceğini ileri sürmüştür. Wink; özellikle, büyüklenme veya gösterişçilik olarak tanımladığı bileşenin saldırganlıkla ilişkili olduğunu öne sürmüştür. Benzer sonuçlar Raskin, Novack ve Hogan (1991), tarafından da yapmış oldukları araştırmalarda belirtilmiştir. Bu araştırmacılar büyüklenme, baskınlık, narsizm ve düşmanlık davranışları arasında pozitif korelasyon saptamışlardır.

Yapılan bu araştırmada, denetimli serbestlik tedbirine tabi tutulan sanık/hükümlülerin benlik tasarımı puanlarının yüksek çıkmasının nedenlerinin irdelenmesi ile birlikte, denetimli serbestlik tedbirine tabi tutulan kişilerin yüksek benlik saygısına sahip olma durumunun denetimli serbestlik tedbir sürecini ne yönde etkileyebileceğinin tartışılması önemli bir yerde durmaktadır.

Denetimli serbestlik hizmetlerinin en temel amaçlarından biri, suça karışan kişilerin; cezaevi gibi sosyal yaşamdan yalıtılmış mekanlara yönlendirilmesine gerek kalmadan, toplum içinde sosyal adaptasyonlarının sağlanmasıdır. Bu sebeple kişilerin; sahip oldukları sorun alanlarına yönelik düşünmeye sevk edilmesi birinci aşama olarak görülmektedir. Kişilerin; kendilerini suça iten nedenlere yönelik farkındalık kazanmasına katkıda bulunmak ve suç davranışına devam etmesi halinde kısa ve uzun sürede karşılaşabileceği problemleri tarif etmesini sağlamak, ulaşılmak istenen temel hedefler arasındadır. Bu sayede kişilerin suç davranışını terk ederek, suç unsurundan uzak olan sosyal çevreye adapte olmaları ve bu doğrultuda sosyal uyumlarının yüksek olması amaçlanır.

Denetimli serbestlik tedbirine tabi tutulan sanık/hükümlülerin kural tanımaz bir tutum geliştirmesi ile birlikte görülen yüksek benlik saygısına sahip olması, toplumsal kural ve yasalarla ihtilafa düşmesine sebep olabilir. Dolayısıyla bu durum; kişinin, denetimli serbestlik tedbiri gereklerini yerine getirmemesine sebep olabilir. Kişi, şube müdürlüğü tarafından Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Yönetmeliği gereğince yasal uyarı alabilir. Kural ihlaline sebep olabilecek davranış örüntüsü yineleyici olarak oluştuğu takdirde, kişinin denetimli serbestlik süreci şube müdürlükleri tarafından sona erdirilerek kişiye ait olan infaz

dosyasının ilgili mahkemeye sevki gerçekleşebilir. Bu sonuç kişinin denetim sürecinin olumsuz bir şekilde sona ermesini tarif etmektedir.

Denetimli serbestlik tedbirine tabi tutulan sanık/hükümlülerin gerçek olandan öte, kendini olumlayan bir tutumla birlikte görülen yüksek benlik saygısına sahip olması, kişilerin denetim görevlileri ile uyumlu hareket etme sürecini güçleştirebilir. Sözen Şahiner (2010), denetimli serbestlik tedbirine tabi tutulan kişiler tarafından sosyal çevre ile kurulan ilişkinin, kuru ve yüzeysel olduğunu öne sürer. Yine Öztürk (2002), kavgacılık, sahtecilik, hırsızlık ve psikoaktif maddelere düşkünlük gibi toplumla ihtilafa düşülmesine neden olabilecek davranışları gösteren kişilerin, kendini içten yargılama ve öz denetimde bulunma yetilerinin zayıf/yok olduğunu belirtir. Bu sebeple denetimli serbestlik tedbirine tabi tutulan sanık/hükümlüler, denetim süreci içinde kendilerini ortaya koyamadıklarından ötürü denetim görevlisi ile işbirliğinden uzaklaşabilirler. Kişiler inkar mekanizması geliştirerek kendilerini olumlayan bir tutum içinde hareket edebilir; aynı zamanda kanuni çekinceler dolayısıyla kendilerini olduklarından daha farklı bir tipolojide tanıtmaya çalışabilirler. Kanunla ihtilafa düşmelerine sebep olan düşünce ve davranış örüntüsünün farkına varmakta direnç gösterebilirler. Bütün bu nedenler kişilerin, sorun alanlarına yönelik tarif edilen davranışlarında değişikliği öngören söylemlere karşı dirençli olmalarına yol açarak, denetimli serbestlik tedbirinin başarı düzeyini azaltabilir.

Denetimli serbestlik tedbirine tabi tutulan sanık/hükümlülerin suç çevresi ile ilişkilenmeyi sürdürmesi ile birlikte görülen yüksek benlik saygısına sahip olması, tedbirin amaçlarını engelleyici faktör olarak karşımıza çıkabilir. Duman (2009), İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezi'nde, hakkında denetimli serbestlik tedbiri verilmiş olan uyuşturucu madde kullanan hükümlülerde psikosomatik düşünce biçimini Rorschach testi ile araştırmıştır. Araştırma sonucunda, denetimli serbestlik tedbirine tabi tutulan sanık/hükümlülerin sosyal uyumlarının yüksek olduğu ve bu kişilerin gerçeklere uyarak sosyalleşebildiği sonucuna ulaşarak, bu doğrultuda kurulan hipotezleri desteklemiştir. Duman'ın yapmış olduğu araştırma sonucundan hareketle, denetimli serbestlik tedbirine tabi tutulan sanık/hükümlülerin, sosyalleşme becerisi içinde tarif edilebilecek bir sekele sahip olmasından ziyade; bu kişilerin suç çevresi ile ilişkili olduğu düşünülmektedir. Örneğin, madde kullanımından dolayı denetimli serbestlik tedbirine tabi tutulan sanık/hükümlüler madde kullanmaya devam ettikçe, içinde bulundukları suç çevresi tarafından onaylanması kuvvetle muhtemeldir. Bu durum benlik saygısını tarif eden değerlerin yükselmesine sebep olabilir. Kendini güvende, sorunlardan uzak ve iyi hissettiği bu deneyimi yeniden yaşamak isteyen kişi, yineleyici bir nitelikte madde kullanmak isteyebilir. Tekrarlayıcı madde kullanımı kişinin problemleriyle baş etme sürecinde bir yol olarak tarif ettiği madde kullanımı dışında, sorun alanlarından uzaklaşmak için, alternatif bir çözüm arama isteğinin önemli derecede azalmasına sebep olabilir. Kişi, madde kullanmaya devam ettikçe suç davranışından uzak toplum tarafından onaylanmaması olasıdır. Bu durum kişiyi yeniden suç çevresine yönelterek, mükerrer suçların ortaya çıkmasına neden olabilir.

Denetimli serbestlik hizmetinin temel amaçlarından biri mükerrer suçların önlenmesidir. Denetimli serbestlik tedbirine tabi tutulan sanık/hükümlülerin yeniden suç işlemesi tedbir sürecini olumsuz yönde etkileyebilir. Literatürde; suç tekrarı ile yüksek benlik saygısı arasındaki ilişkiye dair sonuçlar mevcuttur. Gough, Wenk ve Rozynko (1965), denetimli serbestlik tedbirine tabi tutulan genç yetişkin erkeklere California Psikolojik Envanteri'ni uygulamıştır. Araştırma sürecinde, kişilerin yeniden suç işleme eğilimleri ile kişilik özellikleri arasında anlamlı ilişki olup olmadığını incelemişlerdir. Tekrardan suç işleme eğilimini öngören kişilik özellikleri arasında: benmerkezci olmak ve sözünü sakınmamak bulunmaktadır. Buna karşın yeniden suç işleme eğilimi düşük olan kişilerin kendine güvenlerinin çok yüksek olmadığı ve daha mütevazı kişilik özelliklerine sahip oldukları bulunmuştur.

Denetimli serbestlik süreci içinde benlik saygısı, suç ve psikopatoloji kavramlarının yanında ele alınması gerekli olan bir diğer kavram ise stabilitedir (süreklilik) . Suç ve kendilik değerlerini bir arada inceleyen araştırma sonuçları, kendine güven veya benlik saygısı puanlarının yanı sıra, kişilerin bu skorunun sürekliliğini tespit etmenin de değerli bir veri olduğunu ortaya koymaktadır. Kendine güveni yüksek olan ancak bu güvenin stabil (sürekli) olmadığı kişilerin; şiddet eğilimi gösterme olasılıkları, benlik saygılarına tehdit olarak algıladıkları bir uyaranla karşılaşma durumu sonucunda, yüksek olması beklenmektedir. Bu görüşe tutarlı olarak, Kernis, Cornell, Sun, Berry ve Harlow (1993) yapmış oldukları araştırmalarda, kendine güveni yüksek ama stabil olmayan kişilerin, dış çevreden gelen, benliklerine yönelik olumsuz geri bildirimlere karşı defansif/savunmacı bir şekilde karşılık verdiklerini bulmuşlardır.

Boden, Fergusson ve Horwood (2007), ergenlik dönemindeki kendine güven ile ileri dönemde şiddet suçu işleme ve düşmanlık arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Katılımcılar Yeni Zelanda'da yaşayan 1000 genç ve yetişkinden oluşmaktadır. Sonuçlar arasında; 15 yaşında yaşanan düşük kendine güven ile 18-21 ve 25 yaş döneminde şiddet suçu gösterme ve yüksek seviyede diğer insanlara karşı yaşanan düşmanlık hissi arasında, anlamlı ilişki olduğu yer almaktadır. Ancak genel olarak bütün katılımcılar dikkate alınarak bulunan bir diğer sonuca göre, stabil olmayan yüksek kendine güven ve şiddet suçu işleme arasında anlamlı ilişki olduğu ortaya konulmaktadır..

Görüldüğü üzere benlik kavramı denetimli serbestlik tedbiri içinde ele alınması gerekli olan önemli bir kavramdır. Denetimli serbestlik tedbirine tabi tutulan sanık/hükümlülerin benlik saygısı değerlerinin bilinmesi, denetim süreci içindeki rehberlik planlamalarının yönünü etkileyebilecek önemdedir. Bu değerler, tedbir süreci içinde denetim görevlisi kişinin sanık/hükümlüye yönelik hazırladığı denetim planının içeriğini belirleyebilecek niteliktedir. Bilindiği üzere benlik saygısı kavramı sosyal uyum ve bu uyumun yönü hakkında fikir yürütülmesinde önemli bir noktadadır. Denetimli serbestlik tedbirinin en önemli amacı, kişinin suç çevresinden uzaklaşması sağlanarak suç olgusundan uzak topluma adaptasyonun

gerçekleştirilmesidir. Bu amaç göz önünde bulundurulduğunda benlik kavramının önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır.

Yürütülen bu çalışmada, denek grubunu oluşturan katılımcıların tek bir şubeye devam eden sanık/hükümlüler arasından seçilmesi, araştırma sonuçlarının genellenebilirliğini sınırlamaktadır. Yine, deney grubu katılımcılarının; daha çok "Kullanmak için Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Satın Almak, Kabul Etmek veya Bulundurmak " suçundan dolayı denetimli serbestlik tedbirine tabi olması, mahkeme tarafından verilen kararlar gereğince rehberlik hizmetinden faydalananlar arasından seçilmesi ve tamamının yetişkin erkek olması genellenebilirlik açısından sınırlı bir çalışmaya işaret etmektedir. Yapılan bu araştırmanın genellenebilirliğinin yükseltilebilmesi için daha geniş kapsamlı ve bağdaşık bir olgu grubuna ulaşılmasının faydalı olacağı düşünülmektedir.

Denetimli serbestlik tedbirine tabi tutulan sanık/hükümlülerin kendilerini ortaya koymada yaşayabileceği güçlükler, benlik kavramı ile birlikte ele alınmalıdır. Bu noktada denetimli serbestlik ve yardım merkezi şubelerinde çalışan görevliler tarafından; denetimli serbestlik tedbirine tabi tutulan sanık/hükümlülere yönelik iç görü ve farkındalık kazanımı noktasında ayma sağlayabilecek görüşme tekniklerinin kullanılmasının veya aynı amaca ulaşmak için görüşme modellerinin geliştirilmesinin/kullanılmasının/kullanılmaya devam edilmesinin önemini koruduğu düşünülmektedir. Aynı zamanda, denetimli serbestlik tedbirine tabi tutulan kişilerin suç çevresi ile yakınlığının nedenleri ve sonuçları üzerine bilimsel araştırmaların yürütülmesinin, sistemin işleyiş niteliğinin yükseltilmesine katkı açısından gerekli olduğu düşünülmektedir. Bunun yanında katılımcıların psikolojik örüntülerinde yer alan bazı önemli özellikler araştırma sonucunu etkileyebilecek nitelikte olabilir. Literatürde yer alan araştırma bulgularından hareketle, denetimli serbestlik tedbirine tabi tutulan kişilerin bazı psikopatolojik özelliklere sahip olma durumunun, benlik tasarımı puanlarının yükselmesinde etkili olabileceği düşünülmektedir. Bu durumun benlik tasarımı puanlarını ne ölçüde etkilediğinin anlaşılması için konuyla ilgili yapılması düşünülen bilimsel çalışmada ayırt edici ileri tetkik uygulanmasının önemli olduğu düşünülmektedir.

Araştırma sonucunda ulaşılan bir başka görüş ise denetimli serbestlik tedbirine tabi tutulan sanık/hükümlülerden oluşan denek grubunun benlik tasarımı puanları ile birlikte; bu kişilerin benlik tasarımı puanlarının stabilitesinin araştırılmasının gerekli olduğu düşüncesinin desteklenmesidir.

Bu çalışma bilindiği kadarıyla denetimli serbestlik tedbirine tabi tutulan sanık/hükümlülerin benlik saygılarının değerlendirilmesi açısından Türkiye'de ilktir. Çalışmada kişilerin benlik tasarımı puanları ile suça karışma eylemleri arasında bir bağ kurularak fikir geliştirilmiştir. Aynı zamanda bu durumun suça karışan kişilerin denetimli serbestlik tedbiri sürecini ne yönde etkileyebileceği irdelenmiştir. Türkiye'de klasik ceza anlayışına alternatif oluşturan denetimli serbestlik sistemi yeni bir oluşumdur. Yapısı gereği çok disiplinli bir anlayışa ve işleyişe sahip olan bu sistem, ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliğine açık bir yapılanmaya işaret eder. Bu

sebeple, toplum içinde suçlu kişinin değişimini öngörerek, önemli bir anlayışla hareket eden bu sistemin bilim çevresi ile araştırılmasının ve elde edilen bulgularla desteklenmesinin kritik bir önemi olduğu düşünülmektedir.

6. KAYNAKLAR

Arık, İ.A. (1996). *Motivasyon ve heyecana giriş.* İstanbul: Çantay Kitabevi.

Arkonaç, S.A. (2001). *Sosyal psikoloji* (2. Baskı). İstanbul: Alfa Kitabevi.

Atabay, O. (2009). *Suça karışan ergenler ile karışmayan ergenlerin benlik algısı çerçevesinde karşılaştırılması.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Atkinson, R.L., Atkinson, R.C., Smith, E.E., Bem, D.J., & Nolen-Hoeksema, S. (1999). *Psikolojiye giriş.* (Y. Alogan, Çev.). Ankara: Arkadaş Yayınları (Orijinal çalışma basım tarihi: 1957.)

Banaji, M. R., & Steele, C. M. (1989). Alcohol and self-evaluation: is a social cognition approach beneficial? *Social Cognition, 7,* 137-151.

Baymur, F. (1997). *Genel psikoloji.* (13. Baskı). İstanbul: İnkılap Kitapevi.

Berkowitz, L. (1978). Is criminal violence normative behavior? Hostile and instrumental aggression in violent incidents. *Journal of Research in Crime and Delinquency, 15,* 148-161.

Bilgin, N. (1994). *Sosyal bilimlerin kavşağında kimlik sorunu*. İzmir: Ege Yayıncılık.

Boden, J.M., Fergusson, D.M., & Horwood, L.J. (2007). Self-esteem and violence: testing links between adolescent self-esteem and later hostility and violent behavior. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, *42*(11), 881-891.

Bozkurt, F. (2007). *Alkol bağımlılarında sosyal desteğin, yaşam kalitesi, benlik saygısı ve tedavi süreci ile etkileşimi.* Yayınlanmamış aile hekimliği uzmanlık tezi, İzmir Atatürk Eğitim Araştırma Hastanesi Psikiyatri Servisi AMATEM Birimi.

Burger, J.M. (2006). *Kişilik.* (İ.D. Erguvan-Sarıoğlu, Çev.). İstanbul: Kaknüs Yayınları (Orijinal Çalışma Basım Tarihi: 2004.)

Caldewell, R.M., Beutlen, L.E., Ross, S.A., & Silver, N.C. (2006). Brief report: an examination of the relationships between parental monitoring, self-esteem and delinquency among Mexican American male adolescents. *Journal of Adolescence, 29,* 459–464.

Cevher, F.N. ve Buluş, M. (2007). Benlik kavramı ve benlik saygısı: önemi ve geliştirilmesi. *Akademik Dizayn, 2,* 52-64.

Cüceloğlu, D. (1999). *İnsan ve davranışı: psikolojinin temel kavramları* (9. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Cüceloğlu, D. (2008). *İnsan ve davranışı*. (17. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Çalışkur, A. (2010). *Psikolojide değerler ve gençlik.* İstanbul: Papatya Yayıncılık.

Çolak, H. ve Altun, U. (2006). Denetimli serbestlik kavramının yaptırım teorisi ve penolojik bakımdan tahlili ile pozitif hukukumuzdaki düzenlemeler. *Adalet, 25,* 1-51.

Dönmezer, S. ve Sahir, E. (2003). *Nazari ve tatbıki ceza hukuku genel hükümler* (11. Baskı). C:3. İstanbul: Beta Yayınevi.

Duman, N. (2009). *Hakkında denetimli serbestlik tedbiri verilmiş olan uyuşturucu madde kullanan hükümlülerde psikosomatik düşünce biçiminin rorschach testi ile incelenmesi.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü.

Fordham, F. (1983). *Jung Psikolojisinin Ana Hatları* (Çev: A. Yalçıner). İstanbul: Onur Yayınevi.

Freud, S. (2006). *Psikanalize yeni giriş dersleri.* (5. Baskı). (S. Budak, Çev.). İstanbul: Öteki Yayınevi (Orijinal çalışma basım tarihi: 1923.)

Fromm, E. (2006). *Özgürlükten kaçış.* (7. Baskı). (S. Budak, Çev.). İstanbul: Öteki Yayınevi (Orijinal çalışma basım tarihi: 1941.)

Gander, M.J., Gardiner, H.W. (2001). *Çocuk ve ergen gelişimi.* (4. Baskı). (A. Dönmez, N. Çelen ve B. Onur, Çev.). Ankara:İmge Kitabevi.

Gandini, L. (2005). *Türkiye'de denetimli serbestlik hizmetlerinin geliştirilmesi seminer içinde* (43-59). N. Nursal ve E. Polat (Ed.), Ankara: Adalet Bakanlığı Yayınları.

George, R. L., & Cristiani, T. L. (1995). *Counseling: theory and practice* (4th ed.). Boston: Allyn and Bacon.

Gongh, H. G., Wenk, E. A, & Rozynko, V. V. (1965). Parole outcome as predicted from the CPI, the MMPI, and a base expectancy table. *Journal of Abnormal Psychology, 70,* 432-441.

Gönüllü-Güçlü, O., Hacıoğlu, M. ve Tarlacı, N. (2002). Egopsikolojisi ve Madde Bağımlılığı. *Düşünen Adam, 15(2): 104-107.*

Günşen-İçli, T. ve Öğün, A. (2000). *Türkiye'de kadın suçluluğunun çeşitli sosyo-kültürel ve ekonomik belirleyicileri.* Ankara**:** T.C. Adalet Bakanlığı Yayınları.

Hakeri, H. (2007). *Ceza hukuku* (5. Baskı). Ankara: Seçkin Yayınları.

Hare, R. D. (1993). *Without conscience: The disturbing world of the psychopaths* among us. New York: Simon & Schuster/Pocket.

Horney, K. (2006a). *Ruhsal çatışmalarımız.* (5. Baskı). (S. Budak, Çev.). İstanbul: Öteki Yayınevi (Orijinal çalışma basım tarihi: 1944.)

Horney, K. (2006b). *Nevrozlar ve insan gelişimi.* (5. Baskı). (S. Budak, Çev.). İstanbul: Öteki Yayınevi (Orijinal çalışma basım tarihi: 1950.)

Huesmann, L R., Eron, L. D., Lefkowitz, M. M., & Walder, L. O. (1984). The stability of aggression over time and generations. *Developmenta! Psychology, 20,* 1120-1134.

Kale, M. (2009). *Türkiye'de denetimli serbestlik sistemi.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kalyoncu, Ö.A. ve Mırsal, H. (2002). Alkol Bağımlılığında Bireysel Psikoterapi. *Bağımlılık Dergisi, 2(3): 108-114.*

Kaplan, H.B. (2001). Self-esteem and deviant behavior: a critical review and theoretical integration. In T.J. Owens, S. Stryker, & N. Goodman (Eds.), *Extending self-esteem theory and research* (375-399). Cambridge: Cambridge Universty Press.

Kernis, M. H., Cornell, D. P., Sun, C. R., Berry, A., & Harlow, T. (1993). There's more to self-esteem than whether its high or low: The importance of stability of self-esteem. *Journal of Personality and Social Psychology, 65,* 1190-1204.

Kohut, H. (2006). *Kendiliğin yeniden yapılanması.* (2. Baskı). (O. Cebeci, Çev.). İstanbul: Metis Yayınevi . (Orijinal çalışma basım tarihi: 1977.)

Masterson, J.M. (2010). *Gerçek kendilik.* (2. Baskı). (P. Üzeltüzenci, Çev.). İstanbul: Litera Yayıncılık (Orijinal çalışma basım tarihi: 1985.)

Messier, L.P., & Ward, T.J. (1993). Self-esteem among juvenile delinquents. In G. McEachron-Hirsch (Ed.), *Student self-*

esteem: integrating the self (345-378). Lancaster, PA: Technomic.

Nursal, N. ve Ataç, S. (2006). *Denetimli serbestlik ve yardım sistemi (probation).* Ankara: Yetkin Yayınları.

Nursal, N. (2005a). Denetimli serbestlik hizmetlerinin yasal temeli ve teşkilatı. N. Nursal ve D. Öztürkmen (Ed.), *İstanbul uluslararası denetimli serbestlik ve yardım konferansı* içinde (20-32). Ankara: Adalet Bakanlığı Yayınları.

Nursal, N. (2005b). *Türkiye'de denetimli serbestlik hizmetlerinin geliştirilmesi seminer içinde* (65-81). N. Nursal ve E. Polat (Ed.), Ankara: Adalet Bakanlığı Yayınları.

O'Beirne, M., Denney, D. & Gabe, J. (2004). Fear of violence as an indicator of probation work. *British Journal of Criminology, 44*, 113-126

Öner, N. (1997). *Türkiye'de Kullanılan Psikolojik Testler* (3. Baskı). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.

Özkan, İ.A. ve Özen, A. (2008). Öğrenci hemşirelerde boyun eğici davranışlar ve benlik saygısı arasındaki ilişki. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni, 7*(1), 53-58.

Öztürk, M.O. (2002). *Ruh sağlığı ve bozuklukları.* (9. Baskı). Ankara: Nobel Tıp Yayınevi.

Pervin, L. A (1990). *Handbook of personality: theory and research*. New York: Guilford Press.

Raskin, R., Novacek, J., & Hogan, R. (1991). Narcissistic self-esteem management. *Journal of Personality and Social Psychology, 60*, 911-918.

Savcı, İ. (2004). *Cezaevi işyurtlarında çalışan hükümlüler: bir alan araştırması.* Ankara: Ankara Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları.

Sevimli-Yurtseven, S. (2008). *30.12.2005-15.06.2007 Tarihleri arasında istanbul kadıköy denetimli serbestlik ve yardım merkezi şube müdürlüğü'nde işlem gören dosyaların retrospektif incelenmesi.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü.

Slate, R.N., Johnson, W.W. & Wells, T.L. (2000). Probation officer stres: is there an organizational solution?, *Federal Probation, 64*(1), 56-59.

Sokullu-Akıncı, F. (2004). *Kriminoloji.* (4. Baskı). İstanbul: Beta Yayınevi.

Sokullu-Akıncı, F. (2008). *Viktimoloji (mağdurbilim).* (2. Baskı). İstanbul: Beta Yayınevi

Soyaslan, D. (2003). *Kriminoloji* (3. Baskı). Ankara: Yetkin Yayınları.

Sözen-Şahiner, D. (2010) *Uyuşturucu madde kullanmak suçu ile denetimli serbestlik tedbiri alan bireylerin sosyodemografik özelliklerinin ve rorschach kişilik testi yanıtlarının taranması.* Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü.

T.C. Adalet Bakanlığı (2008). Adalet Bakanlığı İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezi Şube Müdürlüğü Resmi Rapor ve Plan İstatistikleri.

T.C. Adalet Bakanlığı (2006). *Denetimli serbestlik ve yardım hizmetleri el kitabı.* Ankara: Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü Denetimli Serbestlik ve Yardım Hizmetlerinden Sorumlu Daire Başkanlığı. *3*.

T.C. Adalet Bakanlığı (2007). *Uygulama ,becerileri personel el kitabı.* Ankara: Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü Denetimli Serbestlik ve Yardım Hizmetlerinden Sorumlu Daire Başkanlığı.

Terbaş, Ö. (2004). Kendilik psikolojisi kuramına göre kendilik bozuklukları: bir olgu sunumu. *Türk Psikiyatri Dergisi, 15*(1): 70-76.

Turan, R. (2004). *Alkol bağımlılarının benlik bilinçleri ile sosyal uyum düzeyleri arasındaki ilişki.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi.

Uluğtekin, S.S. (2004). *Çocuk mahkemeleri ve sosyal inceleme raporları.* Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayınları.

United Nations Office on Drugs and Crime (2006). *Onarıcı adalet programları el kitabı.* (Ceza İnfaz Sisteminde Sivil Toplum Derneği, Çev.). İstanbul: Ceza İnfaz Sisteminde Sivil Toplum Derneği Yayınları.

Watkins, J. & Watkins, H. (2006). *Ego durumları.* (Z.M. Uygun ve H. Sarı, Çev.). İstanbul: Litera (Orijinal çalışma basım tarihi: 1997.)

Wink, P. (1991). Two faces of narcissism. *Journal of Personality and Social Psychology, 61,* 590-597.

Yalçın, B. (2003). *Çocuk ve suç ilişkileri.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü.

Yörükoğlu, A. (2006). *Çocuk ruh sağlığı* (28. Baskı). İstanbul: Özgür Yayınları.

Yücel, M.T. (1973). *Suç ve ceza anatomisi.* Ankara: Adalet Bakanlığı Yarı Açık Cezaevi Matbaası.

EKLER

Ek. 1. SOSYODEMOGRAFİK VERİ TOPLAMA FORMU

Bilimsel bir araştırma yapmak amacıyla sizlere bu formu vermekteyiz. Katılımcıların seçilmesi tamamen tesadüfidir. Katılımcılardan istediğimiz anketimize ciddi ve samimi cevaplar verilmesidir. Araştırmamıza katılarak bize verdiğiniz destekten dolayı teşekkür ederiz.

1) Doğum Tarihi : ……..…….....

2) Cinsiyeti:

O Kadın **O** Erkek

3) Uyruğu:

O TC **O** KKTC **O** DİĞER:

4) Medeni Durumu:

O Evli **O** Bekar **O** Boşanmış **O** Evlenip boşanmış, tekrar evlenmiş

O Kız / Erkek arkadaşıyla yaşıyor **O** Dini nikahlı

5) Çocuğunuz var mı? (varsa kaç tane): …….……

6) Şu anda kimlerle birlikte yaşıyorsunuz?…….....

7) Nerede oturuyorsunuz? (hangi il ve ilçede)……..……..

8) Anne ve babanızın medeni durumu nedir?

O Evli ve birlikteler **O** Boşanmış **O** İkisinden biri evli
O İkisi de başkasıyla evli **O** İkisinden biri vefat etmiş.

9) Eğitim durumunuz nedir?

O Doktora / Yüksek Lisans **O** Doktora / Yüksek Lisans Öğrencisi

O Lisans **O** Lisans Öğrencisi

O Lise **O** Ortaokul **O** İlkokul

O Terk (hangisinden terk olduğunu belirtiniz) .....

10) Eşinizin eğitim durumu nedir?

O Doktora / Yüksek Lisans **O** Doktora / Yüksek Lisans Öğrencisi

O Lisans **O** Lisans Öğrencisi

O Lise **O** Ortaokul **O** İlkokul

O Terk (hangisinden terk olduğunu belirtiniz) .....

11) Şu anda düzenli bir işiniz var mı?

O Hayır **O** Evet

Varsa hangi işle uğraşıyorsunuz? .....

12) Bu işte ne kadar süredir çalışıyorsunuz?

O 5 seneden daha uzun **O** 1-3 sene arası

O 3-5 sene arası **O** 1 seneden daha az

13) Bu kaçıncı işiniz?.....

14) Daha önceki işinizden ayrılma nedeniniz? …….....

15) Ailenin gelir durumu nasıl bir geçim düzeyi sağlıyor?

O Çok iyi **O** İyi

O Yeterli **O** Yetersiz

16) Küçükken ciddi bir rahatsızlık geçirdiniz mi?

O Bilmiyorum **O** Hayır

O Evet (evetse belirtiniz) .....

17) Kim tarafından büyütüldünüz?.....

18) Hiç madde (alkol, uçucu, uyuşturucu ya da uyarıcı) kullandınız mı?

O Hayır

O Evet (evetse hangi maddeyi kullandınız?) …….....

19) Halen kullandığınız madde(ler) nelerdir?.....

20) Kaç senedir madde kullanıyorsunuz?.....

21) Madde kullanım sıklığını ve miktarını belirtiniz. ……

22) Günlük kullanma miktarınız nedir (şu anda bıraktıysanız kullandığınız zamanki miktarı belirtiniz)?

O Günün büyük bir kısmı madde etkisinde

O Madde etkisinde olan dönem ayık dönemden daha az

O Günün belirli zamanları madde alınıyor

O Her gün kullanmıyor

23) Kaç yaşında maddeye bağımlı hale geldiniz ?.....

24) Daha önce ayaktan / yatarak tedavi gördünüz mü?

O Hayır

O Evet (evetse, yatarak mı ayaktan mı, kaç kez belirtiniz) .....

25) Kendi başınıza daha önceden bırakma girişiminde bulundunuz mu?

O Hayır

O Evet (evetse ne zaman?)…….....

26) Bırakma girişiminden sonra tekrar kullanmaya başlama nedeniniz?

O Ölüm	**O** Kaza
O Hastalık	**O** İflas
O Arkadaş ortamı	**O** Cinsel problemler
O Tecavüze uğramak	**O** Boşanma
O Evlilik sorunları	**O** İş kaybı
O Ekonomik sorunlar	**O** Organ kaybı

O Diğer, açıklayınız .....

27) Madde kullanımının aileniz üzerinde olumsuz etkisi var mı?

O Yok

O Var (varsa açıklayınız)…….....

28) Madde kullanımın sosyal çevreniz üzerinde olumsuz etkisi var mı?

O Yok

O Var (varsa açıklayınız)…….....

29) Madde kullanımın iş veya okul yaşantınız üzerinde olumsuz etkisi var mı?

O Yok

O Var (varsa açıklayınız……..

30) Devam eden fiziksel bir rahatsızlığınız var mı?

O Hayır

O Evet (evetse belirtiniz) .....

31) Sağlığınızı tehlikeye düşürecek herhangi bir riskli davranışınız var mı?

O Hayır

O Evet (evetse belirtiniz) .....

32) Daha önce veya şu an kendinize zarar verme davranışı oldu mu?

O Hayır

O Evet (evetse belirtiniz) .....

33) Daha önce doktor tarafından tanısı konmuş psikolojik bir rahatsızlık geçirdiniz mi?

O Hayır

O Evet

34) Bu rahatsızlık nedeniyle tedavi gördünüz mü?

O Hayır

O Evet (evetse nerede ve ne kadar süredir tedavi gördüğünüzü belirtiniz.)

.....

35) Şu an herhangi bir psikolojik rahatsızlığınız var mı?

O Hayır

O Evet

36) Psikolojik rahatsızlığınız için tedavi görüyor musunuz?

O Hayır

O Evet (Evet ise nerede ve ne kadar süredir tedavi gördüğünüzü belirtiniz.)

.....

37) Yeterli sayıda arkadaş(lar)ınız var mı?

O Evet

O Hayır (Hayır ise nedenini açıklayınız.).....

38) Yasaya aykırı davranışta hiç bulundunuz mu?

O Hayır

O Evet (evetse açıklayınız) .....

O Evet ise, madde almış mıydınız?.....

39) Yaşadığınız yer (oturduğunuz mahalle) yasadışı işler yapmayı tetikliyor mu?

O Evet **O** Hayır **O** Kısmen

Evet ya da kısmeni işaretlediyseniz ne yönde ve nasıl işleyen bir etki var? Belirtiniz (Örneğin oturduğu mahallede birçok kişinin geçimini yasadışı işlerle karşılaması)

……..…..……..**.....**

40) Birinci derecede akrabalarınızda suça karışan var mı?

O Hayır

O Evet (evetse suç türünü ve yakınlık derecenizi belirtiniz) .....

41) Birinci derecede akrabalarınızda madde kullanan var mı?

O Hayır

O Evet (evetse yakınlık derecenizi ve hangi maddeyi kullandığını belirtiniz.)

.....

42) Arkadaşlarınız arasında daha önce herhangi bir fiil nedeniyle yargılanan oldu mu?

O Evet **O** Hayır

Evet ise yargılanma sebebini belirtiniz. ……..

43) Hakkınızda hiç denetimli serbestlik tedbiri verildi mi?

O Hayır

O Evet (evetse denetimli serbestlik tedbirine tabi tutulmanıza yol açan suçun türünü belirtiniz)…….

44) Tabi tutulduğunuz denetimli serbestlik tedbirinin süresini ve varsa yükümlülüğünüzü belirtiniz. (Örneğin 1yıl denetimli serbestlik tedbiri ve tedavi yükümlülüğü) ……..**.....**

45) Denetimli serbestilik tedbirine tabi tutulmanıza yol açan ve size İsnat edilen/ hükmolunan fiili kabul ediyor musunuz?

O Evet (Suçluyum, hak ettim) **O** Hayır (Suçsuzum, hak etmedim)

O Diğer (açıklayınız)…… …….....

Ek.2. BENLİK TASARIMI ENVANTERİ

Aşağıdaki cümlelerden her birini dikkatle okuyun. Cümle sizin kişiliğinizi, düşünce ve duygularınızı tamamıyla yansıtıyorsa**, "TAM BENİM GİBİ"** anlamına gelmek üzere TBG sütununun altında bulunan parantezi işaretleyin. Eğer bu cümle sizin durumunuza ancak biraz uygun düşüyorsa, **"BİRAZ BENİM GİBİ"** anlamına gelen BBG sütununun altını işaretleyin. Cümlenin durumunuzu yansıtıp yansıtmadığına karar veremeyecek olursanız **"KARARSIZIM"** anlamına gelen (?) işareti bulunan sütunun altını işaretleyin. Cümle size uymuyorsa **"HAYIR"**, hiçbir şey ifade etmiyorsa **"ASLA"** sütununun altını işaretleyin.

TBG	BBG	(?)	Hayır	Asla	
( )	( )	( )	( )	( )	**1.** Sıkılganım ve utangacım.
( )	( )	( )	( )	( )	**2.** Kırgınlıklarımın çöküntüsü içindeyim.
( )	( )	( )	( )	( )	**3.** İçine kapanık insanım.
( )	( )	( )	( )	( )	**4.** Kötü yola sapmaktan korkuyorum.
( )	( )	( )	( )	( )	**5.** Sinirliyim.
( )	( )	( )	( )	( )	**6.** Günlük işlerimi zevkle yapıyorum.
( )	( )	( )	( )	( )	**7.** Şanslı bir insanım.
( )	( )	( )	( )	( )	**8.** Okumak ve çalışmak benim için zevkli bir uğraşı.
( )	( )	( )	( )	( )	**9.** Yurdumu seviyor ve ilerlemesine katkıda bulunmaya çalışıyorum.
( )	( )	( )	( )	( )	**10.** Ölümden çok korkuyorum.
( )	( )	( )	( )	( )	**11.** Çabuk tesir altında kalıyorum.
( )	( )	( )	( )	( )	**12.** Cinsiyetimden (Kız/Erkek) olmaktan şikayetçiyim.
( )	( )	( )	( )	( )	**13.** Sevilmediğim kanısındayım.
( )	( )	( )	( )	( )	**14.** Yakınlarımın baskısına dayanamıyorum.
( )	( )	( )	( )	( )	**15.** Ülke sorunlarının er geç çözüleceği kanısındayım.
( )	( )	( )	( )	( )	**16.** İnsanlara yardımdan zevk alıyorum.
( )	( )	( )	( )	( )	**17.** Problemleri çözmek ve işleri yoluna koymaktan hoşlanıyorum.
( )	( )	( )	( )	( )	**18.** Geleceğe umutla bakıyorum.
( )	( )	( )	( )	( )	**19.** Yeni denemelere girmekten hoşlanıyorum.
( )	( )	( )	( )	( )	**20.** Kimsenin bana önem vermemesine üzülüyorum.
( )	( )	( )	( )	( )	**21.** Flört anlamında bir ilişki kurmaktan kaçınıyorum.
( )	( )	( )	( )	( )	**22.**İnsanlarla yakın ilişki kurmak, samimi olmak bana zor geliyor.
( )	( )	( )	( )	( )	**23.** Yaşamakla ölmek benim için aynıdır.
( )	( )	( )	( )	( )	**24.** Kendimi yalnız ve yabancı hissediyorum.
( )	( )	( )	( )	( )	**25.** Üzerime sorumluluklar almaktan zevk alıyorum.

TBG	BBG	(?)	Hayır	Asla	
( )	( )	( )	( )	( )	**26.** Çalışmalarımın topluma yararlı olacağı kanısındayım.
( )	( )	( )	( )	( )	**27.** Yaşamaktan zevk alıyorum, moralim yüksek.
( )	( )	( )	( )	( )	**28.** Güçlüklerimi yenebilmekteyim.
( )	( )	( )	( )	( )	**29.** İnsanların çoğuna güvenim var.
( )	( )	( )	( )	( )	**30.** Aşırı derecede alttan alıyorum.
( )	( )	( )	( )	( )	**31.** Güç karşısında çabuk pes ediyorum.
( )	( )	( )	( )	( )	**32.** Hakkımı korumakta güçlük çekiyorum.
( )	( )	( )	( )	( )	**33.** Her şeyi anlamsız buluyorum.
( )	( )	( )	( )	( )	**34.** Çoğu zaman kendimi hüzünlü hissediyorum.
( )	( )	( )	( )	( )	**35.** Kendimi boş ve gayesiz hissediyorum.
( )	( )	( )	( )	( )	**36.** Hiçbir şeyle devamlı ilgilenemiyorum.
( )	( )	( )	( )	( )	**37.** Kendimi değersiz ve işe yaramaz hissediyorum.
( )	( )	( )	( )	( )	**38.** Rahat konuşuyorum.
( )	( )	( )	( )	( )	**39.** Canlı ve neşeliyim.
( )	( )	( )	( )	( )	**40.** İçimi rahatça dökebilen açık ve samimi bir insanım.
( )	( )	( )	( )	( )	**41.** Sağlıklı ve güçlüyüm.
( )	( )	( )	( )	( )	**42.** İyi bir insanım.
( )	( )	( )	( )	( )	**43.** Hayatta bütün değer sistemlerine kuşku ile bakıyorum.
( )	( )	( )	( )	( )	**44.** Büyüklere isyan duygusu içindeyim.
( )	( )	( )	( )	( )	**45.** Diploma almak zorunda olmazsam tahsili hemen bırakırım.
( )	( )	( )	( )	( )	**46.** Mutsuzum.
( )	( )	( )	( )	( )	**47.** İçimde sürekli bir gerilimin sıkıntısını duymaktayım.
( )	( )	( )	( )	( )	**48.** Başkalarıyla işbirliği yapmaktan hoşlanıyorum.
( )	( )	( )	( )	( )	**49.** Geçirdiğim hayattan memnunum.
( )	( )	( )	( )	( )	**50.** Yapacağım işlerin kıvancını duyuyorum.
( )	( )	( )	( )	( )	**51.** Geçirdiğim tecrübeler bana çok şey kazandırdı.
( )	( )	( )	( )	( )	**52.** Bütün günlük çatışmalara rağmen evrende bir ahenk ve anlam olduğuna inanıyorum.
( )	( )	( )	( )	( )	**53.** Gerektiği zaman hakkımı arayabilirim.
( )	( )	( )	( )	( )	**54.** Sevgimi ve saygımı açıkça anlatırım.

TBG	BBG	(?)	Hayır	Asla	
( )	( )	( )	( )	( )	**55.** Başkalarının uygun bulmadığım isteklerine “hayır” diyebilirim.
( )	( )	( )	( )	( )	**56.** Kalabalık içinde olmak huzurumu kaçırır.
( )	( )	( )	( )	( )	**57.** Sık sık kendimi endişe ve kaygı içinde buluyorum.
( )	( )	( )	( )	( )	**58.** Bazı insanlara rastlamamak için yolumu değiştiririm.
( )	( )	( )	( )	( )	**59.** Kendimden utanıyorum.
( )	( )	( )	( )	( )	**60.** Başkalarını seyrederken iş yapmak bana zor geliyor.
( )	( )	( )	( )	( )	**61.** Okulda başarısız olsam bile ailem tarafından destekleneceğimden eminim.
( )	( )	( )	( )	( )	**62.** Arkadaşlarımla iyi vakit geçiriyorum.
( )	( )	( )	( )	( )	**63.** Duygu ve düşüncelerimi kolaylıkla ifade edebiliyorum.
( )	( )	( )	( )	( )	**64.** Evim, yaşanılması hoş bir yerdir.
( )	( )	( )	( )	( )	**65.** Bana yapılan şakaları hoş karşılıyorum.

EK.3. İSTANBUL CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞI DENETİMLİ SERBESTLİK VE YARDIM MERKEZİ ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ OCAK 2008 - ARALIK 2008 TARİHLERİ ARASINDAKİ DENETİMLİ SERBESTLİK KARARLARININ DAĞILIMI[1]

OCAK 2008 - ARALIK 2008 TARİHLERİ ARASINDA DENETİMLİ SERBESTLİK KARARLARININ DAĞILIMI

KARAR TÜRLERİ	GELEN KARAR SAYISI			HAKKINDA KARAR VERİLEN KİŞİNİN CİNSİYETİ		HAKKINDA KARAR VERİLEN KİŞİLERİN YAŞ DURUMU							İHLAL EDİLEN KARAR SAYISI			İNFAZ TAMAMLANAN	TEDBİR VE YÜKÜMLÜLÜĞÜN MAHKEMECE DEĞİŞTİRİLMESİ	DİĞER (ölüm, takipsizlik, beraat, yetkisizlik vs.)
	ÇOCUK	YETİŞKİN	TOPLAM	KADIN	ERKEK	12 - 18	19 - 25	26- 30	31-40	41 - 50	51- 60	61 üstü	TEBLİĞAT NEDENİYLE	DENETİM PLANINA UYMAMA	SUÇ İŞLEME			
TCK.50/1-c	8	3	11		11	1	10						2	2				3
TCK.50/1-d	7	17	24		24	3	5	1	4	6	3	2	1	1		3		7
TCK.50/1-e		1	1		1				1									1
TCK.50/1-f	1	43	44		44	1	3	22	13	2	3		6	4		13		10
TCK.51/4-a	1		1		1		1						1					
TCK.51/4-b			0															
TCK.51/4-c			0															
TCK.51/4-a ve TCK.51/5 (her ikisi birlikte)		5	5		5		5											5
TCK.51/4-b ve TCK.51/5 (her ikisi birlikte)		1	1		1			1										
TCK.51/4-c ve TCK.51/5 (her ikisi birlikte)			0															
TCK.51/5	5	19	24		24	1	11	5	6	1			7					3
TCK.53/5			0															
TCK.53/6		4	4		4			1	3									1
TCK.58/9		5	5		5					2	2	1						3
TCK.191/2 ve TCK.191/3 (sadece ds)	25	146	171	4	167	5	75	44	32	8	6	1	21	3				18
TCK.191/2 ve TCK.191/3 (tedavi+ds)	39	514	553	17	536	9	184	130	142	56	24	5	78	11		2		139
TCK.191/6 ve TCK.191/3 (tedavi+ds.)	1	32	33	1	32	1	16	7	5	3		1	3	1				6
TCK.221/5		6	6	1	5		2		4									2
CGTİHK.105/4			0															
CGTİHK.107/7		1	1		1				1									1
CGTİHK.107/8			0															
CGTİHK.107/7 ve CGTİHK.107/9 (her ikisi birlikte)		3	3		3		1	1	1									
CGTİHK.107/8 ve CGTİHK.107/9 (her ikisi birlikte)			0															
CGTİHK.107/9		3	3		3						2	1						2
CGTİHK.108/4		4	4		4			2	1		1		1					2
CGTİHK.108/6			0															
CGTİHK.110/2			0															
CMK.109/3-a	3	106	109	10	101	3	22	23	37	18	6	2	35			21		4
CMK.109/3-b	6	202	208	13	196	6	39	55	64	31	9	5	62	4	6	47		20
CMK.109/3-c		2	2		1				1									
CMK.109/3-d			0															
CMK.109/3-e		22	22	1	20		1	5	9	2	3	1	9			2		2
CMK.109/3-f		14	14	1	13		4	3	5	1	1		3			6	1	1
CMK.109/3-g		2	2		1					1			1			1		1
CMK.109/3-h			0															
CMK.109/3-i		1	1		1							1						
CMK.231/8-a	31	2	33	1	32	6	26						7	1				13
CMK.231/8-b	4	3	7		7	1	5				1		1					5
CMK.231/8-c	38	46	84	4	80	7	34	10	13	14	3	3	10	3		9		15
CMK.171 ve ÇKK 36 (her ikisi birlikte) (ÇKK 19 md delaletiyle)			0															
ÇKK.20/1-a			0															
ÇKK.20/1-b			0															
ÇKK.20/1-c			0															
CMK. 231/8 ve ÇKK 36 (her ikisi birlikte) (ÇKK 23 md delaletiyle)	15		15		15	1	14						1					1
ÇKK. 5 ve ÇKK 36 (her ikisi birlikte)	3		3	1	2	3								1				2
TOPLAM	**187**	**1207**	**1394**	**54**	**1340**	**48**	**458**	**310**	**342**	**145**	**64**	**23**	**249**	**31**	**6**	**104**	**1**	**267**

*Bu tablo Adalet Bakanlığı izni ile kullanılmıştır.

[1] T.C. Adalet Bakanlığı (2008). Adalet Bakanlığı İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezi Şube Müdürlüğü Resmi Rapor ve Plan İstatistikleri.

EK.4. İSTANBUL CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞI DENETİMLİ SERBESTLİK VE YARDIM MERKEZİ ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ OCAK 2008 - ARALIK 2008 TARİHLERİ ARASINDAKİ RESMİ RAPOR VE PLAN İSTATİSTİKLERİ2

OCAK 2008 - ARALIK 2008 TARİHLERİ ARASINDAKİ RAPOR VE PLAN İSTATİSTİKLERİ	
Denetim Planı	409
Denetleme Planı	274
Denetim Raporu	1164
Değerlendirme Raporu	8
Değerlendirme Formu	408
Madde Kullanım Listesi	388
S.A.R.	237
S.Ö.D.R.	0
S.İ.R. (Çocuklar için)	3
Tanıma Formu	35
GENEL TOPLAM	2926

* Bu tablo Adalet Bakanlığı izni ile kullanılmıştır.

[2] T.C. Adalet Bakanlığı (2008). Adalet Bakanlığı İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezi Şube Müdürlüğü Resmi Rapor ve Plan İstatistikleri.

EK.5. 30.12.2005 – 15.06.2007 TARİHLERİ ARASINDA KADIKÖY CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞI DENETİMLİ SERBESTLİK VE YARDIM MERKEZİ ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ'NDE REHBERLİK YAPILMIŞ VE İNFAZLARI DEVAM EDEN DOSYALARIN EĞİTİM DURUMUNA GÖRE DAĞILIMI [3]

HÜKÜMLÜLERİN EĞİTİM DURUMUNA GÖRE DAĞILIMI		
	N	***%***
İlkokul	23	30,7
Ortaokul	12	16
Lise	21	28
Üniversite	13	17,3
Öğrenci	3	4
Okuryazar	2	2,7
Okuryazar değil	1	1,3
TOPLAM	75	100

* Bu tablo Adalet Bakanlığı izni ile kullanılmıştır.

[3] Sevimli-Yurtseven, S. (2008). *30.12.2005-15.06.2007 Tarihleri arasında istanbul kadıköy denetimli serbestlik ve yardım merkezi şube müdürlüğü'nde işlem gören dosyaların retrospektif incelenmesi.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler: Doğum Yeri : İstanbul

Doğum Tarihi : 07 /02/ 1982

Eğitim:

- **2007…..** İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü Sosyal Bilimler Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı
- **2001-2005** İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü
- **1996-2000** Pertevniyal Lisesi

İş Tecrübeleri:

- **Kasım 2007 -…..** İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezi, Psikolog
- **Eylül 2006-Ekim 2007** Ayışığı Aile Danışmanlık ve Özel Eğitim Rehabilitasyon Merkezi, Psikolog
- **Aralık 2005-Mayıs 2006** SHÇEK Ayvansaray Çocuk ve Gençlik Merkezi-Çocuk Koruma (Mobil) Ekibi, Psikolog
- **Eylül-Aralık 2005** SHÇEK Beyoğlu 75.Yıl Çocuk ve Gençlik Merkezi, Psikolog
- **Temmuz-Ağustos 2004** Bakırköy Ord. Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Stajyer
- **Temmuz- Eylül 2003** Bahçelievler Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, Stajyer